

TIZEDIK FEJEZET.

Sydney felé.

Volt nekünk a hajón egy szép, fekete kutyánk: „Bob“-nak hívták. Szamoán kaptuk s a feleségem rendkívül szerette.

Egy reggelen, mikor még szobámban voltam, szokatlan iármát hallok a fedélzeten. Felmegyek és látom, hogy matrózaim minden, a kezök ügyébe kerülő tárggyal védekeznek a kutya ellen. Botokat, seprőket és fejszéket ragadtak, de egy részök már le is mondott a védekezésről és az állat támadásai elől felkuszott a kötelekre, árbocokra.

Nem ismertem rá „Bob“-ra, rettenetesen nézett ki. Szeme vadul forgott, szőre felborzódott, nyelve kilógott és a véres nyál hosszú szálakban folyt szájából.

— Kapitány úr, ez a kutya alkalmasint megveszett! — mondta PHILIPP. — Veszedelmes őt a hajón megtartani.

Ezt én is beláttam, mégis sajnáltam a kutyát lelőni.

— Be kell tenni egy csónakba, elvisszük valami kietlen szigetre és ott megfigyeljük — mondtam.

— Kapitány úr, a matrózok meg akarták kötözni, de mindnyájukat megharapta. Most már egy világért sem nyulnának hozzá! — jelentette PHILIPP.

— Önt is megharapta? — kérdém tőle.

— Nem.

— Akkor eresztessen le egy félfedelű csónakot és mi ketten fogjuk a kutyát belelökni.

A csónakot leeresztették. Jobb kezemmel torkon ragadtam a kutyát, de abban a pillanatban — mikor fel akartam emelni — oly hirtelen hátra vetette a fejét, hogy nem kaphattam el elég gyorsan bal kezemet. És ekkor megharapta hüvelykujjamat. Akkor fel sem vettem sérülésemet. A kutya dühösen védekezett és nem tudtam úrrá lenni fölötte.

— Segítsen! — fordultam PHILIPP-hez.

Erre ő hátulról megragadta „Bob“-ot, míg én állhatatosan fogtam a torkát. Így vittük odébb a fedélzeten. De abban a pillanatban, a mikor elbocsátottuk, hogy bele essék a csónakba, a kutya megkapaszkodott a hajópárkányban, PHILIPP le akarta lökni, mire a kutya őt a karján megharapta; az ingeujja fel volt tűrve. Hatalmas ökölcsapást mértem a kutya fejére, mire az a csónakba zuhant, mellyel erősen az atollnak egyik kis szigete felé eveztünk. A mint a csónak a szigetet elérte, a kutya menten kiugrott a szárazföldre, elkezdett jobbra-balra szaladgálni, aztán a homokra vetette magát és hevesen hempergett benne. Egészen másnap reggelig szüntelen megfigyeltük, de akkor rettenetes vonaglások közben kiszenvedett.

Ez már a második kutya volt, melyet ily tragikus módon elvesztettem, a mióta San-Franciscóból elindultunk. A másikat egy hullám sodorta le a fedélzetről egy nagy vihar alkalmával, melyet Honoluluba érkezésünk előtt kellett elszenvednünk. Mentését akkor lehetetlen volt még csak meg is kísérleni.

Egy amerikai néger kivételével a kutya összes legénységemet megmarta. Tanakodtam PHILIPP-el, a ki ugyancsak nyugtalannak látszott. Biztosra vette, hogy valamennyien megveszünk.

— Sok veszett kutyát láttam már életemben — mondta — nem csalódom. Semmi kétség, hogy ez is veszett volt!

Kétségbe vontam ezt az állítást, bár titkon én is a magaménak vallottam. Hogy matrózaimat el ne rémítsem, egészen nyugodtnak és jókedvűnek mutatkoztam.

A hajómester most megkért, kölcsönözném neki az orvos-könyvet. Megtagadtam volna kívánságát, ha jobban vagyok tájékozva. Mert nyomban megkereste a veszettségről szóló fejezetet, a hol pontos leírását találta mindazon kórjelenéseknek, melyeket a kutyán észleltünk. A merev és fényes szem, a véresen tajtékzó száj, kilógó nyelv, bizonytalan járás és behúzott fark — mindez meg volt említve.

Mikor láttam, hogy nem tudom PHILIPP és a matrózok aggodalmait elosztatni, azt kívántam, bár a tenger adna nekik egy kis dolgot, mely elvonná figyelmüket az őket oly makacsul foglalkoztató képzelődéstől.

Megparancsoltam, húzzák fel a horgonyt és folytattam utamat a Fidzsi-szigetek között, Ausztrália felé. Csak most határoztam el, hogy oda is elmegyek; eredetileg ez nem volt benne uti programmomban.

Kedvező szél röpítette tova hajónkat és Funafuti lapos partjai nagy kókuszfaival csakhamar eltűnedeztek a szemük elől.

Az erős foglalkozás talán eléggé elvonta volna legénységem figyelmét a sajnálatos balesettől, ha nem követem el azt a baklövést, hogy PHILIPP-nél hagyom az orvos-könyvet. Így azonban, míg én a szobámba mentem, ő a hajó elő részén felolvasást tartott a matrózoknak a veszettségről. A legénység köréje csoportosult és feszülten hallgatta, hogy milyenek a betegség első tünetei: érzékenység a sebesülés környékén, később fájdalom a mellben, rekedtség és a torok szárazsága.

Mikor értekezésüknek vége lett, a matrózok egymásután hozzám jöttek és kijelentették, hogy szaggatást éreznek a mellükben, a torkukban pedig égető szárazságot. Csillapítót rendeltem nekik, de hivatkozva a szerencsétlen orvos-könyvre, kijelentették, hogy torok öblögetéssel és hánytatóval a veszettséget gyógyítani nem lehet. Legnagyobb részük lefeküdt és sem fenyegetéssel, sem parancscsal nem lehetett őket rávenni arra, hogy ágyukat elhagyják.

Hogy még nagyobb legyen a baj, az idő is rosszra fordult és nem volt emberem, a ki a szükséges munkát elvégezte volna. A vitorlák darabokra szaggatva lógtak az árbócokon.

Csakis, Szuván felfogadott, MAC GOWEN nevű vitorlamesterem nem csüggedt el, bár őt is megharapta a kutya. Ernyedetlen buzgalommal, éjjel-nappal javítgatta a vitorlákat.

A Fidzsi-szigetek egykori hóhérja is tele volt jóakarattal, de dolgozni ő sem tudott. Egy petroleumos-kanna felbontása közben megsebesült az egyik ujjá és ez a sérülése sok szenvedést okozott neki.

Hajómesterem állandóan azzal jött:

— Kapitány úr, rosszul érzem magamat. Iszonyúan fáj a mellem — mintha harapófogóval csipdesnének odabenn.

Dühbe jöttem és a pokolba küldtem.

— Ha megvész, a tengerbe dobjuk! — mondtam neki. — Bár valamennyien megvesznének és vége lenne mindnek! Mi hasznom abból a sok ágyban fekvő emberből?

Rendelkezésemre ez idő szerint csak a vén szerecsen — kit a kutya nem mart meg — és egy amerikai matróz állott, a ki még nem feküdt le. Ezek is fellázadtak, kijelentették, hogy nem győzik ezt a tenger munkát. Kénytelen voltam a szerecsent PHILIPP segítségével lefogni és vasra verni. Ez a példa megdöbbenetete az amerikaiit; megnyugodott és a kormányánál maradt.

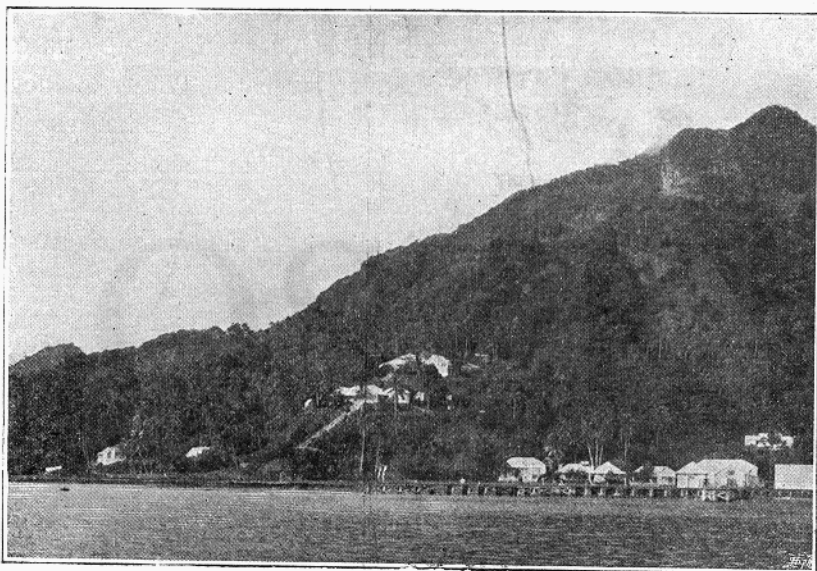
A tenger háborgott, a szél erős volt, de mi ezzel nem törődtünk. Nem tettem semmi változásokat; minden időben úgy haladtunk, hogy az összes vitorlák fel voltak húzva. Ily módon huszonnégy óra alatt kétszázötven mérföldet tettünk meg, és november 23-ikán, kilenc napi utazás után, Levuka elé érkeztünk.

Nagy zavaromban elfeledtem az egészségjelző, sárga lobogót kitűzni. E szigeten akkor a himlő dühöngött. Az egészségügyi bizottság megjelent és szemrehányással illetett, hogy bejöttem a kikötőbe a nélkül, hogy betegeimről

jelentést tettem volna. Én mérgesen ráförmedtem a bizottságra:

— Nem himlő van a hajómon, hanem veszettség! Nem félnek, hogy megharapjuk önöket? Ne csináljanak annyi komédiát, inkább küldjenek ide egy orvost!

— Orvost? Az nálunk nincs! — felelte a bizottság. — Egy volt, az is megőrült!

Levuka látképe.

Elmentem a rendőrfőnökhöz, elmondtam neki esetemet és megkérdeztem, Levukán találok-e más legénységet?

— Más legénységet itt szerződtetnie nem lehet, — felelte a rendőrfőnök. — Különböleg jobb, ha megtartja a matrózait, annál is inkább, mert jelen állapotukban úgy sem engedném meg nekik a partraszállást.

A balsors ellen küzdeni nem lehet. Visszamentem a hajóra és felfogadtam a bennszülötteket, hogy vontassák ki hajómat. Felhuzattam velök a vitorlákat, aztán ők visszamentek csónakjukba, mi pedig tovább — szomorú sorsunk elé.

Alig hogy kihajóztunk a Fidzsi-szigetek közül, az amerikai is rosszul lett jelentett és ágyba feküdt. Hajóm most úszó kórház volt. A szerecsen, a ki, mielőtt vasra verettem, pompás egészségnek örvendett, a mióta bilincsekbe került, rettenetes vérhast kapott. Azt hiszem, csupa boszúból idézte elő ezt az állapotot, hogy zavarunkat növelje. Munkaképes embereim most már csak a hajómester és a vitorlamester voltak. Ezek is folyton nyöszörögtek, de legalább a fedélzeten maradtak.

Azalatt megtudtam, hogy mitől betegedtek meg az én matrózaim. Beszélgetés közben igyekeztem PHILIPP-et meggyőzni arról, hogy harapása már meggyógyult és ha vesztség törne ki rajta, ennek tünetei már jelentkeznének. Erre ő azt felelte:

— Kapitány úr, az idő nem határoz, valamint a seb gyógyulása sem!

Én is tudtam ezt, mégis az ellenkezőjét vitattam.

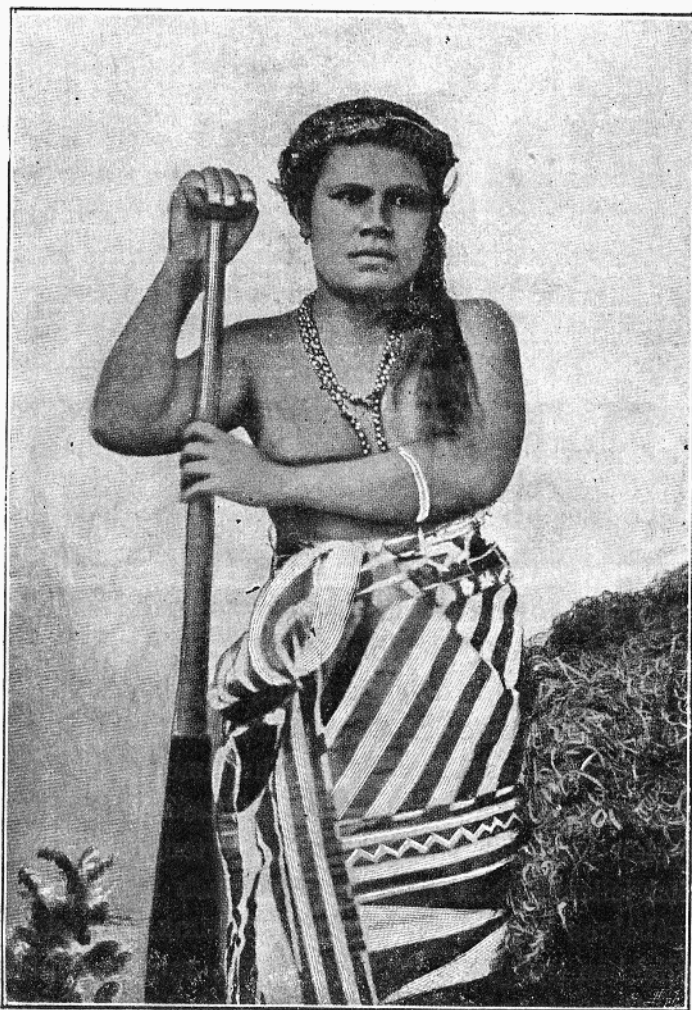
— A fertőzés hat hétig is eltarthat, mindjárt bebizonnyítom önnek! — mondta PHILIPP és a legénység kabinja felé futott. Előhozta az orvos-könyvet és felolvasta nekem a veszetségről szóló fejezetet.

Megértettem matrózaim valamennyi kórtünetét, mert még a könyvben használt szavakkal is jelentették be ezeket nekem.

— És ön a legénység kezében hagyta ezt a könyvet? — kiáltottam.

Hajómesteremet parázs káromkodás közben érdem szerint leszidtam s a betegekhez mentem. Megmondtam nekik, hogy egész betegségük és annak minden tünete képzelt, csupán a könyv olvasása sugalta. Az orvosi könyvek olvasásának rendszerint az a következménye, hogy magunkon is észlelni véljük a könyvben felsorolt kórtüneteket. Szemükre vettem gyávaságukat és butaságukat. Elmondtam, hogy ha nem teljesítik a szükséges szolgálatot, oly veszedelembe hajtják a hajót, mely sokkal komolyabb az általuk képzelt fájdalomnál. Rájuk parancsoltam, keljenek fel. Sértegettem, fenyeget-

tem őket, latba vettem minden megható ékesszólásomat —
mindhiába. Fekhelyéről egy ember sem mozdult. Durcás,
közönyös arccal néztek rám, mint az olyan emberek, a kik az

Fiatal leány Levukán.

élettel leszámoltak és távol már állnak minden emberi bajtól.
Értelmetlenül, kábultan és a földi dolgok iránt teljesen ér-
zéketlenül hallgattak. Talán épp e pillanatban jelent meg

emlékezetükben a távol partokon, kókuszerdők lombja alatt emelkedő szülői ház. Visszaidézték gyermekkoruk minden emlékét, álmát.

Végre otthagytam a betegeket és szobámba vittem az orvos-könyvet. Mielőtt könyvszekrényembe tettem, az a szerencsétlen eszmén támadt, hogy kinyitom és bele nézek. PHILIPP megjelölte a veszettségről szóló fejezetet és elsőnek ezt láttam meg. Elolvastam és hirtelen engem is elfogott a képzelődés. Én is fájdalmat éreztem a harapás tájékán és rendellenességet a torkomban. Földhöz vágtam a könyvet, megvetően vállat vontam, fölmentem a fedélzetre és magamhoz intéztem azokat a szemrehányó szavakat, a melyekkel elébb a matrózaimat igyekeztem meggyőzni. De nálam épp oly kevésbé volt hatásuk mint matrózaimnál. Hasztalan sértegettem és gúnyoltam önmagamát, a gyötrő gondolat nem akart elhagyni.

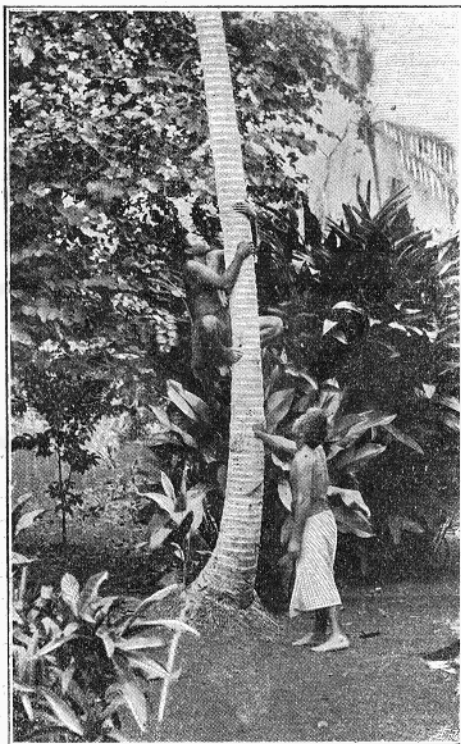
Eszembe jutott, hogy az amerikaiak sok szeszszel szokták a kigyócsípés mérgének terjedését meggátolni. Azt gondoltam, hogy veszett eb marása ellen is hatásos ellenszer lehet ez és jókora szeszadagokat fogyasztottam el, a mi némi- leg más felé terelte gondolataimat.

Másnap annyi dolgom akadt, hogy a könyv sugallta képzelődés teljesen eloszlott. A ciklónok hónapjában valánk. A légsúlymérő leszállt, a tenger hullámos s az idő komor volt. Hirtelen még jobban esett a légsúlymérő. Sok apró felhő, melyeke hivatalosan cirruszoknak, a tengerészek ellenben sokkal jellemzőbben *macskanyelvek*-nek neveznek, hosszú és szabályos körben gyülekezett fölöttünk. Más felhők nagy pelyhekben nyugaton verődtek össze, míg az égbolt többi része ólomszínűvé vált. A sötét fellegek lomhán, sajtáságos alakzatokban úsztak tova, mint holmi misztikus vészmadarak. Ilyen volt az égbolt már napok óta, tele a közelgő vész előjeleivel.

Ciklon közeledett felénk. Jobban délnek irányítottam a hajót, hogy kimenekedjek területéről. A „Tolna“ erősen

hánykodott, küzdött az óriás hullámokkal, melyek teljesen elborították tajtékkal. Árbocai és a hajótest eresztékei minden izükben megremegetek és mindig úgy látszott, mintha a következő pillanatban darabokra akarna a hajó törni.

Sikerült is a ciklon veszély nélküli oldalára kerülnünk és ekkor vele párhuzamosan haladtunk. Még jobban délnek kor-

Kókuszdió-szedés.

mányoztam a heves rohamokkal vegyes széllel járva. A vitorlák két izben elszakadtak, szélnek kellett volna állni, de én mielőbb meg akartam érkezni. Meg aztán hogyan is kísérlettem volna meg egyetlen matróz segítségével a vitorlák bevonását?

Időnként lementem és újabb felszólításokat intéztem embereimhez, de azok mozdulatlanul fekvé maradtak, mintha meg sem hallották volna szavamat.

— Ezek már álomkórság állapotában vannak! — mondta PHILIPP. — Legokosabb békén hagyni őket!

A Fidzsi-szigetek egykori hóhérének uja sem akart meggyógyulni. A hánszor megvizsgáltam e sérülést, mind jobban elmérgesedve találtam. Utóbb már egészen fekete volt.

Levukán megmutattam az egészségügyi bizottság egyik tagjának és ez fejcsóválva azt mondta:

— Azt hiszem, le kell vágni!

Ebből tudtam, hogy az ujjat megmenteni már nem lehet és hogy a seb fenécsésnek indult. Ha addig halogatom, míg Sydneybe érünk, esetleg az egész kart amputálni kell. Elmondtam a tényállást a szegény embernek és késznek nyilatkoztam a műtét elvégzésére. Ő ebbe beleegyezett.

Ismét kézhez kellett vennem a szerencsétlen orvoskönyvet. Fejemet két kezembe fogva, jól bevágtam a leckémet, aztán behívtam a matrózt az ebédlőbe. A hullámok úgy hányták-vetették a hajót, hogy alig tudtuk az egyensúlyt megtartani. A sors sajátságos szeszélye azt követelte, hogy én kinezem meg az egykori hóhért! Az asztalra tétettem vele a kezét és mindenben az előttem nyitva fekvő orvoskönyv utasításait követve — levágtam az ujját. Szemét merőn rám szegezve, a sebesült nyugodtan tűrte a műtétet, egyetlen sóhaj vagy jajszó nélkül. Nem tudom, mennyi ideig tartott a műtét. Az órát nem néztem meg, sem előtte, sem utána, de nekem végtelen hosszúnak látszott. Homlokomat nagy cseppekben verte ki a verejték.

A vihar azalatt tovább tombolt és mi — mert nem tudtuk a vitorlákat felgyöngyölni — változatlan sebességgel haladtunk. Ez annál nyugtalanítóbb volt, mert olyan tengervidékeket jártunk, a melyekről nem voltak pontos térképeink. Nem volt szándékom erre a vidékre eljönni, azért a Csendes-Óceánnak csak egyetlen, átnézeti térképét hoztam magammal és olyan földabroszokat, a melyek tengerész szempontból nézve nagyon is kicsinyek voltak.

Tehát nagy szerencsém volt, hogy nem tévedtem el. December 8-án szárazföldet láttam meg, a mely nem lehetett más, mint Ausztrália. Folytattam utamat, a partok hosszáb a haladva délnek.

Ugyan ezen a napon — hogy balsorsunk teljes legyen — még egy komoly baleset is ért bennünket. A szél hirtelen megfordult és változtatni kellett a nagy vitorla kötélzetén. Hajómesterem rosszul értelmezte parancsomat.

— Eressze meg a felső kötelet! — mondtam én és ő a helyett a vitorlakötelet eresztette meg. A csiga eltörött. PHILIPP-nek hurokba került a lába. A vitorlakötél, a mint hirtelen leszaladt, többször a lába köré csavarodott és a tengerbe vetette őt.

Szélnek kellett fordítani a hajót, a mi jó időbe telt azzal az egy matrózzal, a ki nekem ebben segédkezett, a mikor tizenkét-tizenhárom tengeri mértföldet haladtunk óránként.

A vitorlakötél szerencsére PHILIPP lába körül csavarodva maradt s így megkötve felhúztuk őt a fedélzetre. Félholt volt már szegény! Lefektettem és a kanak matrózok egyike — a képzelt veszettek közül — mégis felkelt és ápolni kezdte PHILIPP-et.

Most egyetlen matrózzal maradtam Sydney kikötő-bejárata előtt, e hajóktól népes tengervidéken. Beköszöntött az éjszaka s a vihar még változatlanul dühöngött. Egy gőzös jobbról ment el mellettem, a másik balról, egy harmadik utunkat keresztezte. Körülöttem mindenfelé zöld és piros hajólámpák csillantak meg. Örületes egy állapot volt ez!

Végre feltűnt Sydney világítótornyanak tündöklő világsága. Hogy áldottam ezt a tornyot, mely felé egész éjszakan át haladtunk. Végre elértük szenvedésünk végét!

December 11-én a „Tolna“ nagy vígan bevitorlázott az öbölbe. Pompásan festett. Nem sejtette senki, mennyi megpróbáltatáson ment keresztül. Egy ismert, nagy gőzös, az „Alamida“ — San-Franciscóból jött — lobogóját megeme-
lntve, elhaladt mellettünk. Mi úgy viszonoztuk ezt az üd-

vözletet, mintha a hajót kitünő, teljes számú legénység látta volna el.

Megjött egy vontatóhajó és felajánlotta szolgálatait.

— Mennyi bért akar? — kérdeztem.

— Harminc fontot.

— Adok huszat, többet nem.

Még nekem állt följebb. Úgy tettem, mintha csöpp súlyt sem fektetnék az egészre. A husz fontot elfogadták és elvontattak Volomulu medencéig, onnét a révkapitány vitetett el minket Farm-Cove hajóállomására, a hadihajók közé. Ez a szomszédság tetszett nekem, de nyugtalanított az, hogy talán még egyszer el kell mozdulnunk. Nem tudtam elhinni, hogy megmenekültünk a balsorstól és szerencsésen a biztos révbe érkeztünk. Csak mikor már horgonyt vetettünk, lélekzettem fel megkönnyebbülve.

Sydneyben viszont láttam régi ismerősömet, „Curaçao“-t. Alighogy átöltöztem, elmentem HUSKIN-hez, a hajó szeretetre-méltó orvosához, szamoai barátaim egyikéhez.

Ez az orvos oly népszerű volt Apia lakosságának körében, hogy a „Curaçao“ parancsnoka — engedve az ottaniak kérelmének — mikor kisebb teherrel járt, nem is vitte őt magával, hanem ott hagyta. A betegek meg nem gyógyultak, a gyermekek nem születtek nélküle.

A hajón találtam őt és az első üdvözetek után nyomban elmondtam neki a „Tolna“ szomorú egészségbeli állapotát.

Az orvos kórházba szállíttatta hajómesteremet, kinek — miközben a tengerbe esett, — kificamodott az egyik lába. Megvizsgálta HUSKIN a volt hóhér ujját is és meggratulált a sikerült műtétért.

— Legfőbb ideje volt, — mondta — mert ha tovább halasztja, le kellett volna vágni az egész kezét.

Vesztettjeim ügyében azt tanácsolta, beszéljek egy véletlenül a közelben levő szaktudóssal. Sydneyben ugyanis van egy orvos, a ki Párisban, a PASTEUR-intézetben tanulmányozta a francia tudós módszerét, mert egy ragadós beteg-

séget akart az ausztráliai tengeri nyulakba oltani, hogy gyors szaporodásuknak útját állja.

Elmentem PASTEUR tanítványához és elmondtam neki kalandunkat. Megvetően vállat vont és azt mondta:

— Önök nem kaphatták meg a veszettséget — az egyenlítő alatt nem tör az ki a megmart emberen!

Sőt egészen dühbe jött. A saját és embereimet illetőleg nyilvánított aggodalmamban tudományos meggyőződésének kétségbe vonását látta.

Ez a kijelentés oly boldoggá tett, hogy nem törődtem azzal a kevésbé udvarias hanggal, a melyen véleményét erősítette. Megkértem a zsémbes „megváltót“, jöjjön velem a „Tolná“-ra és ismételje a betegeim előtt imént mondott szavait. El is jött és azt hiszem, egész orvosi praxisa alatt nem látott oly gyors gyógyulást, mint itt. Valamennyi emberem, a ki már a halál árnyékát látta maga fölött lebegni, nyomban felkelt és hozzálátott a hajó tisztogatásához, festéséhez.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Sydneyből a vademberek szigeteire.

A mióta San-Franciscóból elindultunk, tehát tizenkét-tizenhárom hónap óta, nem láttunk nagy várost. Azalatt elfeledtük, hogyan kell az utcán — a tömeg és a robogó kocsik között — mozogni. Minduntalan hozzáütödtünk a járó-kelökhöz, a kocsik számtalanszor csaknem elgázoltak, este pedig valósággal hipnotizáltak bennünket a lóvasút lámpásai. Láttuk őket közeledni, de nem tudtuk merre térjünk ki előlük. Néhány napba telt, míg megkezdődött elvadásunkról leszoktunk.

Arra szorítokozom, hogy néhány szóval ecseteljem azt a benyomást, a melyet Sydney reám gyakorolt. A tiszték — kikkel különböző állomáshelyeimen már találkoztam — bemutatatták barátaikat és nemsokára nagyon sok volt az ismerősünk. A „*Yacht Club*“, „*Royal-Sydney-Club*“ és a „*Prince Alfred-Yacht-Club*“ képviselőket küldtek hozzánk, a kik felajánlották nekünk a tiszteletbeli tagságot és az ő színeikből való lobogókat hoztak. Meghívták a „Tolná“-t, vegyen rész. a tengeri kirándulásokon. A hölgyek kitüntettek azzal, hogy eljöttek hajómra, mert azt tartották, hogy ez a kikötő legbiztosabb hajója.

Egy napon a klub rokonszenves titkára, MILTON S. TT kíséretében résztvettem a „*Royal-Sydney-Club*“ egyik sajtóságos regattáján. A versenyt megelőző próba-futamnak

Farm Cove-tól Long-Reet-ig kellett terjednie, de a tenger oly nyugtalan volt, hogy lemondtak róla. Elhatározták, hogy a helyett kétszer megkerülik Mauly melletti boját, de be kellett érniök egyetlen fordulóval.

Mi egy kis hajó, a „Leveret“ fedélzetén ültünk, melyet a „Yacht-Club“ kibérelt. Ennek tulajdonosa azt állította, hogy tizenkét esztendeje, a mióta Sydneyben van, ilyen hullámzást még nem látott. Én már ennél erősebbet is láttam, de új volt előttem, hogy mint pusztá néző szemlélhettem egy hajó viaskodását a tengerrel. A hullámok mély völgyeibe a yachtok egészen árbocaik hegyéig süllyedtek, míg a következő pillanatban ott táncoltak a hullám tornyán s ez felröpítette őket magasra, az ég és víz közé.

Sydney valamennyi társasköre tagjául választott, még pedig épp oly ünnepélyesen, mintha Londonban lettünk volna. Épp oly pazar ebédeket és ünnepélyeket is rendeztek. Ausztrália emléke feledhetetlenül a szivembe vésődött. De bár az orvos nem létezőnek is nyilvánította képzelt betegségemet, itt alkalmam lett volna egy másikat észlelnem magamon. Sydney-i tartózkodásom és a vademberek lakta szigetekre való elutazásom előtt a tiszteletemre rendezett búcsúlakomák nyomát a májam viselte. Házigazdáim szemében valóságos halotti torok voltak ezek, mert mind azt tartották, hogy a biztos halálnak megyünk elébe.

A látszat arra vallott, hogy nem fogom elkerülni ezt a szomorú sorsot. Sőt Amerikában már jó előre elterjedt annak a híre, hogy elpusztultam a föld színéről.

Mielőtt Ausztráliát elhagytuk, minden előkészületet megtettünk, a mi csak barátainkat megnyugtathatta és elejét vehette sötét aggodalmaik beteljesedésének.

Első sorban megbízható legénységet szerződtettem, csupa válogatott, bátor és erős férfiakat. Elláttam őket jó fegyverekkel és megtanítottam őket e fegyverek pontos kezelésére. A hadihajók fegyelmét alkalmaztam. Minden este és reggel elsütötték az ágyúkat, felhúzták és leeresztették a

lobogót. Matrózaim künn a nyílt tengeren is mindennap gyakorlatokat végeztek, ily módon igazi katonák lettek belőlük, a kikben föltétlenül megbízhattam.

Broken-Bay-t 1895. június 22-én hagytuk el. Louis, francia szakácsom, a kit Apián szerződtettem, becsipett és eközben elmondta az élettörténetét.

— Nem akartam megölni, — kiáltotta mintegy álomban. — De ittam, úgy mint ma. Csak boszút akartam állni és ezért elküldtek Numeá-ra! Két bajtársammal együtt megszöktünk a gályarabság elől. Két hétnél tovább bolyongtunk csónakunkkal a tengeren. Már nem volt ennivalónk, egyikünk meghalt éhen. Megettük a kezét és fejét, a testét eltettük másnapra. Ez erőt adott nekünk. Másnap nagyon rossz idő lett, csónakunk csaknem elsülyedt. De megláttunk egy szigetet, erre megragadtuk az evezőket, a melyekhez már tíz napja nem nyúltunk. A csónak nehéz volt és megtelt vízzel; de azért ha lassan is, mégis közeledtünk; este felé egészen a közelében voltunk már. Sötét volt, nem láttuk a szárazföldet, míg görcsösen igyekeztünk a helyes irányt megtartani. Hirtelen erős ütést éreztünk a csónak fenekén, s egy hullám magasra felvitt bennünket. Hozzá csapódtunk a szigetet környező sziklaszirtekhez és a bárka széttörtött. Nem volt annyi erőm, hogy úszni tudtam volna. Elvesztettem öntudatomat. Másnap arra ébredtem, hogy homokos parton fekszem és körülöttem valami száz bennszülött áll. Társam lenn pihent a tenger fenekén. A bennszülöttek nem látszottak gonoszaknak. Játsoztam a gyermekeikkel és ez tetszett nekik. Sok kérdést intéztek hozzám, melyekre én állhatatosan „Oui, oui“-t (igen, igent) feleltem. Ezért elneveztek Oui-oui-nak. Én voltam Sz.-Anna szigetének tózsére, addig, a míg egy arra menő hajó fel nem vett és el nem vitt Apiára.

Mialatt a francia elmondta az élettörténetét, az idő — mely indulásunkkor remek volt, — hirtelen rosszra fordult. Tíz mértföldnyire sem haladtunk, a mikor megkapott

bennünket az, a mit Ausztráliában „southerly“-nek neveznek. Két napig futottunk széllel és bár a vihar szüntelen dobálta hajónkat, nagy utat tettünk meg.

Junius 22-én este feltűnt előttünk Aneityum szigete, mely előtt az éjszakát töltöttük. Reggel egy fehér ember jelent meg, kit négy bennszülött hozott csónakon a hajónkra. A sziget tőzsére volt. Ajánlkozott, hogy bevisz bennünket az öbölbe. Elfogadtam ajánlatát és megparancsoltam embereimnek, fegyverkezzenek, mert partra szállunk.

— Főlöleges, — mondta a tőzsér, — a bennszülöttek kevesen vannak, a népesség kihalóban van itt. A kik pedig még meg vannak, olyan lusták, hogy még saját táplálkozásukkal sem törődnek.

Javításokat kellett a „Tolnán“ eszközölnöm, mert a vihar némi kárt tett benne. Ehhez azonnal hozzáláttak, a mint horgonyt vetettünk s a szigeten megkaptam mindent, a mire szükségem volt. Három ausztráliai ember fűrészmalmot állított fel remek ében-, szantál- és tek-erdeik értékesítésére. Szerszámaik javítására kovácsuk is volt, kinek nagy hasznát vettem. Maguk végeznek mindent: a fák kivágását, szállítását, fűrészelését és elszállítását. A bennszülöttek között egyetlen munkást sem találnak, mert ezek nemcsak hogy dolgozni nem akarnak, de a gépektől is rettenetesen félnek. Azt hiszik, hogy a fűrész ördög, ha a közelébe mennek, rögtön darabokra vágja őket, akár a fát.

Mikor a fehér emberek ide jöttek, minden áron meg akarták akadályozni a szigeten való megtelepedésüket. De alig hogy a fűrész működni kezdett, megrémültek a recsegésétől és a part más részére menekültek.

A bennszülöttek részvétlensége oly nagy, hogy még a legnagyobb bér fejében sem állnak munkába.

Sertéseik és baromfiaik úgyszólván elvadulva futkároznak a szigeten. Mivel nem találtunk senkit, a ki nekünk e hasznos állatokat eladta volna, embereim annyit lóttek le belőlök, a mennyire csak szükségünk volt. Aztán megbecsül-

tem az egészet és árát dohányban, szövetekben és késekben adtam meg a főnöknek, a ki ezen vásár felett nagyon elégedettnek látszott. Nagyon fiatal volt. Látogatást is tett hajómon és ajándékul egy ott használt vánkost hozott nekem. Kerek, nyujtófához hasonló, két lábon álló fadarab ez, mint egy zsámoly. Annyira megszoktam, hogy most is mindig azon alszom. A főnök azonkívül két levelekből bogozott ruhát is adott át nekem e szavakkal:

— Nézd, ezt a feleségeidnek hoztam!

A mint meglátta a feleségemet és szobaleányát, föltette rólam, hogy nekem, a hatalmas főnöknek, legalább is két feleségem van.

A bennszülöttek és különösen a főnökök, rendkívül bőkezűek. Náluk minden haszonnyujtás nélkül ki lehet kötni. Gondoskodnak az idegenek minden szükségletéről, a nélkül, hogy ezért bármi díjazást követelnének. Mindig készek odaadni azt, a mijök van. Üzleti tekintetben a világ legkényelmesebb emberei. Egy király — a kit fényképező gépem elé állítottam, — azt mondta nekem:

— Aztán adsz-e nekem azért valamit, hogy engedem magamat lefényképeztetni?

— A fehér embereknél épen ellenkezőleg az fizet, a ki nek képét megcsinálják — feleltem nevetve.

— Jól van, elviheted, a mi neked tetszik.

És csakugyan kész lett volt nekem adni mindazt, a mit tőle kértem — egy kép fejében, a melyet meg sem látott.

A polinéziai szigeteken látott főnökök legtöbbje a maguk módja szerint gavallér volt. Sejtelmük sem volt az európai lovagiasság szabályairól, mégis úri módon jártak el velünk szemben és nézeteikben, szokásaikban volt valami a miénkhez hasonló. Külsejük, viselkedésük és öltözkük annyira megkülönbözteti őket a többi népességtől, hogy menten felismertem bennök a főnököt. Kevésbé lusták is voltak, modoruk szabadabb, tekintetük nyiltabb; mindjárt barátságot kötöttek és nem rejtegettek, mint a többiek,

holmi utógondolatokat. Ha valamely ismeretlen szigetre érkezünk, bennszülöttel megrakott csónak közeledett felénk, első tekintetre megismertem rajta a főnököt.

Julius 11-én az „Orlando“ admirális hajó — a mely valamivel előbb indult el Sydneyből, — megérkezett és horgonyt vetett a sziget előtt. Az admirális és tisztek nagyon csodálkoztak, hogy minket már itt találtak. Mert ők is ugyanazt az utat tették meg, mint mi.

A tisztekkel több kirándulást tettem a sziget belsejébe. Hegyei, erdeje nagyon szépek, bár mocsarasak. Ennek következtében ott nagyon járványos a malária.

Az „Orlando“ még előttünk elindult. Az összes tisztek elbúcsúztak tőlünk és — miként sydneyi barátaim — ők is a lehető legsötétebb színekkel ecsetelték ama veszedelmeket, melyeket a vad szigeteken való kiszállás magában rejt. Egyúttal igyekeztek rábírni arra, hogy ne menjek tovább.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Tanna, az emberevők szigete.

1895
Július 13-án elindultunk Tannára, az Új-Hebridák legvadabb és — emberevők tekintetében — leghirhedtebb szigetére.

Egy nap alatt megtettük a negyvenöt mértföldnyi távolságot, a mely ezt Aneityum-tól elválasztja, szélnek fordulva töltöttük az éjszakát, melyet a sziget tűzhányó hegyeinek vörös fénye megvilágított. Másnap bementünk a *Port-Réolution* nevű szűk csatornába. A part közelében emelkedő tűzhányókból most sárgás füst szállt égnek, a tölcsér oldalain lefolyó patakokból pedig sűrű gőzök emelkedtek. Az öböl előbb nagyobb volt, de a vulkán egyik erupciója félig betöltötte lávaömléssel és sziklatömbökkel, melyek mint holmi római romok heverték a tengerpart szélén.

(A parton, hirtelen, sortűz roppant meg. Meghívás volt ez, mellyel a vadak bennünket közeledésre felszólítottak. A lőporfüstben százával nagy izgatottságban láttuk őket szaladgálni.)

Néhány jól fegyverkezett emberemmel partra szálltam. A vadak bátran, minden félelem nélkül jöttek elébünk. Külsőjük rettenetes volt, arcukon állati vadság, gyáva ravaszság és kegyetlenség tükröződött. Adtam a királyuknak egy darab szövetet, melyet azonnal a derekára kötött. Kisérői

közül néhányat szintén hasonlóan megajándékoztam, de ezek nem kötötték fel, hanem kezökben tartották a szövetet.

Vagy teljesen meztelenek voltak, vagy nem sok kellett, hogy egészen ilyenek legyenek. Az egészen mezteleneknek sokkal tisztességesebb a megjelenésük. (Egy misszionárius ezt mondta róluk:

— Egyetlen keztyűvel öt embert lehetne felöltöztetni és még akkor is megmaradna a keztyű feje.

Ottlétem idején is volt köztük egy misszionárius, a ki még nem régóta érkezett és a kit még nem koncoltak fel. Ez a sziget túlsó részében térítgetett, nem sok sikerrel. A vadak, különösen az emberevés tekintetében, hajthatatlanok voltak. A király ekként védte előttem e csúf szokásukat:

— A misszionárius meg akarja nekünk tiltani, hogy emberhúst együnk. Apáink is ették, miért ne ennők tehát mi is? *hiteles*

Fölöslegesnek tartottam vitába elegendni ezzel a csökönyös emberrel. Beértem azzal, hogy megkérdeztem tőle, evett-e már fehér ember húsából?

— Igen, de nem valami nagyon kedvelem, — felelte.

— És ugyan miért nem? — kérdeztem kissé sértődve.

— Mert rossz az íze. Nagyon sós!

A bennszülöttek jobban szeretik a szomszéd szigeteken lakó, velük hasonfajúak húsát; a király ellenben kijelentette, hogy legjobban ízlik neki a sárga embereké. Olykor, ugyanis japánok és kínaiak vetődnek e sziget tájékára ezeknek a húsát isteni eledelként dicsőítette.

(A király aztán engem vallatott ki alaposan. Nem üzérkedem, csere-kereskedelmet sem folytatok, mi a kő vitt hát oly messzire a fehér emberek országától, a hol olyan gazdag mindenki?

— Azért jöttem, hogy meglássam e vidékeket, — mondtam; de ő ezt nem tudta megérteni. A vademberek nem ismerik a kíváncsiságot, de még a nevét sem.

A pesszimisták azt állítják, hogy az elkábítás szüksége jellemzi a modern civilizációt. Tanna lakói is érzik ennek

szükségét. Napokig guggolnak a tűz mellett és beszívják a nyers fa füstjét. Ez a zsibbadtságnak egy nemébe ejti őket, a melyet nagyon kellemesnek találnak. Miként a kínaiaknak az ópium szívása, ez pótolja nekik a koresmát és a keleti népeknél nélkülözhetetlen kávéházat. Füsttel teli kunyhójukban órákat töltenek félholtan. Ha már nem tudják kiállani, fuldokolva az ajtóhoz támolyognak, egyet-kettőt szippantanak a friss levegőből, aztán megint csak visszatérnek a tűz mellé.

A feketék kivétel nélkül mind szenvedélyes káva-ivók. Ez az ital, mely Szamoán egészen ártatlan, itt, nem tudom mi oknál fogva, veszedelmes felizgulást okoz. Az ivók közül némelyek elájulnak, mások mint renyhe testek a földön fetrenge-
nek, míg mások dühöngökké válnak. Még rettenetesebb hatással van rájuk a borókapálinka — ha elkövetik azt a vigyázatlanságot a matrózok, hogy adnak nekik belőle. Ettől ellepi őket a vérengzés dühe, futva bejárják a falut és vakon gyilkolnak. A király azt tanácsolta nekem, este ne maradjak a szigeten. Ő maga is kávéat iszik és nem állhat jót biztonságunkért.

Néhány napig maradtam az öbölben. Dinamittal halásztam, a mi rendkívül meglepte a bennszülötteket. Alábuktak és megkeresték a halakat, melyeknek egy részét nekik adtam. Ezzel teljesen megnyertem jóakarataikat. Elbámultak a tömérdek halon, melyet ily módon szereztem. Egyetlen töltenyvel egész bárkára valót ejtettem zsákmányul.

Reggelenként a szigetre mentem és kirándulásokat tettem a belsejébe. Lefényképeztem a jóindulatú bennszülötteket, a vörös gyapotszövettel megajándékozott királyt is. Gépem elé kerültek azonfelül az erdő fegyveres férfiai, a koprát²⁰ tisztító asszonyok, s a sertése mellett a földön guggoló királynő. Az asszonyok ép oly retteneteseek, mint férjeik, de jobban fel vannak öltözve.

A kókuszlevelek rostjaiból készült kicsike szoknyát viselnek, hasonlót, bár valamivel hosszabbat, mint a mi ballerináink. De micsoda nyomorúságos tánckar kerülne

belőlük! Keveset láttam közöttük, a kire rá nem illett volna az abszolút csúfság jelzője. Sok ékszert viselnek: fülükben egész tucat karikát, nyakukon ugyanannyi láncot, karjukon, lábukon karperecet. Fejdíszök elég csinos, a kreolok kontyához hasonló.

Fanna szigeti fiatal férfi hajviselete.

Némelyik férfi olyan hajdíszet visel, melynek elkészítése rendkívüli türelmet igényel. A haját pici fonatokba fonják, egybe-egybe alig 8—10 hajszál jut. Ezeket a nyakszirten csokorral összefogják, alatta nagy, göndör csomóban elszabadulnak. Így kifésülve a vadon gavallérjai — eltekintve a

szabályos vonásoktól — nagyon hasonlítanak az asszíriai domborművekhez.

Julius 16-án elhagytam Tannát és elindultam az Új-Hebridák Sandwich csoportjának Vila-Harbour szigete felé, hová még ugyanaznap megérkeztünk. Utunk remek volt, a monzun szél itt olyan egyenletes, hogy gyorsan halad a vitorlás hajó, akár a gőzös.

Az öböl nem nagyon mély, tele van hintve korállszirtekkel; azért a bejutás elég nehéz. Egy angol hadihajó, a „Goldfinch“ tisztjei élénken meggratuláltak annak láttára, a hogyan a „Tolna“ az öbölbe bevitorlázott. Ez a cirkáló-hajó azt a gyilkosságot jött megtorolni, melyet a bennszülöttek néhány nap előtt itt elkövettek. Vila-Harbour a csoport legjelentősebb szigete. Kikötőjét üde fák és sziklák szegélyezik, ezért rendkívül festői. Háttérében falu van, melyben a bennszülöttek kunyhói félig európaias házak közé ékelődnek. Az utóbbiakat fehér emberek lakják. A sziget nagyon hegyes és óriási fáktól árnyékolt, melyeknek koronái kétszáz méternyi magasságba is felnyúlnak. Szerencsétlenségre a malária állandó betegség itt, és a fehér ember meg nem élhet, ha nem tömi magát chinnnel. Még az Óceán más vidékeiről jövő szigetlakók sem menekülnek a maláriától.

Vila-Harbour lakossága katolikus és a sziget egy misszió-egyesület székhelye, melynek tagjai innen indulnak a csoport többi szigeteire, téríteni.

A fehér emberek többnyire Új-Caledóniából megszökött francia deportáltak. Azt mondják, hogy a francia hatóságok titkon elősegítik a jó magaviseletű rabok szökését, hogy a gyarmatot a deportáltaktól megtisztogassák.

Franciaország állandóan egy orvost tart Vila-Harbour-on, kinek kötelessége a szökevények gondozása. Az orvos egyszersmind egy nagy francia cégnek képviselője, melynek káváültetvényei vannak a szigeten. Meghívott bennünket ebédre. Elmondta, hogy a nyilak mérget tanulmányozza, de eddig nem sikerült a megnyilazottak közül

egyét sem megmentenie. Még a sebzett testrészt amputációját után is huszonnégy órán belül mindíg beállt az ideg-bénulás.

Reggelire egy másik franciához voltunk hivatalosak. Nagy ámulatunkra e barbár környezetben egy nagyműveltségű embert ismertünk meg benne. Szép helyen emelkedő, nagyon szép házban lakott, mely ízlésesen, sőt némi fényűzéssel volt berendezve. A felszolgálatot bennszülöttek végezték ügyesen és gyakorlottan, akár a legügyesebb franciák.

Házigazdánk hamis néven szerepelt itt; ezt megvallotta nekem, de igazi nevét nem. Az őt környező titokzatosság dacára jókedvű, inyenc és bonvivant ember volt, mint minden francia. Úgy láttam, érti, hogyan kell élvezni az élet gyönyörűségeit. Szultáni hajlamai voltak; kis háremet tartott, melyet a Leprások szigetén toborzott össze magának. Ez a név ugyan nem nagyon hívogató, de nem szabad mindenben megütközni. Azt tartják, ott található a vidék legszebb leányai. Ezek a vad leányok mind nagyon tiszták és csinosan öltözöttek voltak. Egyikük feltűnően szép volt, élénk színű és jó szabású ruhájában. Mikor ezt megjegyeztem, házigazdánk így szólt:

— Ez most a kedvenc, legfrissebb szerzeményem!

A francia ember minden munkását azok a munkásszállító hajók hozták, melyekről Funafutinál szóltam. Lehetőleg messziről kell a munkásokat hozatni; a környékbeli nem akarnak dolgozni. A legkisebb szeszély következtében felmondják a szolgálatot. Csak úgy lehet némileg hasznukat venni, ha idegenbe viszik őket.

A francia kávé termelt, kókuszfákat a kopra magvak végett és mindenféle banánokat, melyeknek minden fajtája más kezelést igényel; ezeknek gyümölcsét Ausztráliába szállította. Ültetvényei — dacára nagy kiterjedésüknek — inkább egy szép kerthez hasonlítottak. A kókuszfák szép sorokban voltak; a kakaófák ligeteket alkottak s a fák árnyékában meghuzódó kávébokrok gyönyörű csoportokat

formáltak. Fehér virágaik fölségesen illatoztak ; piros bogyóik a somfa gyümölcséhez hasonlóak.

Egy LOUIS BECKER nevű író, kivel Sydneyben találkoztam és a ki hosszú ideig maga is kereskedelmet űzött a Csendes-Óceán szigetein, egy rendkívül jóízű könyvben elmondta fehérbőrű kereskedő életét a vadak között. Nem tudok ellentállni annak, hogy ne idézzem e könyvnek azt a részét, a mely e kereskedő megérkezésének és megtelepedésének történetét mondja el.

„Egy ausztráliai bálnafogó hajó érkezett meg, hozott egy ládában ruhaneműt, néhány fegyvert és egy csomag dohányt. Vele jött egy büszke és vad tekintetű asszony is, kinek haja hosszú fonatokban lefüggött és a ki kezeinél egy gyermeket vezetett. A hajó második vezetőjének nem tetszettek a nyomban és nagy számmal köréjük gyülekezett bennszülöttek. Búcsút kiáltott társainak és sietve elevezett a part közeléből.

A bennszülöttek most ordítva körülfogták és kérdéseikkel ostromolták a partraszálltakat. De sem a férfi, sem az asszony nem válaszoltak. A férfi egyik lábával rálépett a dohánycsomagra, két kezét zsebre dugta. Az asszony gyanakodó tekintettel sétált fel s alá az asszonyok előtt, a kik erősen a szemébe néztek. A gyermek — a rémülettől némán — belekapaszkodott az anyja szoknyájába.

PROBYN, a kereskedő, nem rémüldözött, sem nem csodálkozott a nagy ordítzáson és hadonászáson. A falu főnöke még nem jelent meg; addig nem áll el a zajongás.

Végre elhallgattak a bennszülöttek. Mind jobbra sorakoztak és utat nyitottak TAHORI főnöknek, a ki ébenfa buzogányával vállán kókusz-olajtól fénylő hatalmas testével megjelent. Szembe állott a fehér emberrel és figyelmesen nézte őt. Úgy látszik, megtetszett neki, mert fölemelte hatalmas karját, megrázta PROBYN kezét és kimondta az egyetlen szót, a melyet szamoai nyelven tudott: — Talofa! (Barátságom tiéd!) Aztán visszaesve saját dialektusába, megkérdezte:

— Mi a neved? Mit akarsz?

Erre a kereskedő tokelauai nyelven, melyet a köréjük gyülekezett, vad csoport is megértett, azt felelte:

— Köztetek akarok élni és veletek kereskedni.

Ekkor a dohánycsomagra mutatott.

— Honnét jösz? — kérdezte ismét a főnök.

— Egy országból, a melyet Nakumonának hívnak. Tokelauban van.

— Miért jöttél ide?

— Megöltem valakit.

— Jól van, — dörmögte a főnök. — Szádon nincs lakat. De miért távozott el hajód olyan gyorsan?

— Megijedt a nagy lármától. Az a nagyfejű amott úgy ordított, mint egy bolond.

Ezzel a kereskedő rámutatott a bennszülöttek egyikére, a ki elébb még társainál is jobban ordítózott.

TAHORI hatalmas ábrázatja a fehér ember által megjelölt alak felé fordult:

— Ah, te voltál, MAKOI? Te vagy az oka, hogy az idegenek megszőknek? Ha te nem volnál, most a hajón volnék és sok hasznos dolgot vásárolhatnék. Gyere csak ide!

Ezzel TAHORI lehajolt, felkapott egyet a PROBYN fegyverei közül, a fehér embernek nyujtotta és a feje biccenésével némán rámutatott a zajongással vádolt bennszülöttre. A többi bennszülöttek hátrább vonultak. NIABUG, PROBYN felesége, eleresztette gyermekét, bele nyúlt a keblébe és kivett egy kulcsot, mellyel kinyitotta az egyik ládát. Megemelte a fedelét, kérdően nézett férjére és várt.

PROBYN, balkezében a fegyverrel, kis ideig gondolkozott, aztán megkérdezte:

— Kié az az ember?

— Az enyém, — mondta TAHORI. — Oiatupúból való rabszolgám.

— Van-e felesége?

— Nincs! Szegény és az én *büroko*-földjeimen dolgozott.

— Jól van, — mondta PROBYN és intett a feleségének, a ki erre bele nyúlt a ládába és kivett belőle egy lőpor-tartót, egy golyót, egy gyutacsot és néhány ív papírt.

PROBYN lassan megtöltötte a fegyvert és TAHORI — megragadva rabszolgája kezét — valamivel közelebb vezette. Buzogányával kezében, mellette maradt.

PROBYN jól tudta, hogy a helyzet tisztán az ő ügyességétől függ. A golyó MAKOI mellébe furódott. Négy férfi megragadta és egy kunyhóba vitte a holttestet.

PROBYN letette a fegyvert és intett NIABUG-nak, a ki erre kis bárdot és ollót szedett ki. TAHORI mosolygott, magához vonta a kis fiút és megsimogatta a haját.

Intésére az egyik asszony egy korty édes „toddy“-t hozott NIABUG-nak. A főnök leguggolt és keresztbe vetett lábakkal nézte, hogyan bontja ki PROBYN a dohánycsomagot. NIABUG becsukta a ládát és ráült.

— Ki vagy te? — kérdezte TAHORI, mialatt folyton simogatta a gyermeket.

— NIABUG vagyok, de nem tudok a nyelveden beszélni. Majd megtanulom lassanként. — Naurából való vagyok.

— Jól van; férjed nagy ember, — tette hozzá a főnök és PROBYN-ra mutatott.

— Igazán nagy ember. Nincs az a dolog a világon, a mit meg ne tudna csinálni.

— Igaz, — bizonyította a kövér főnök. — Látni akarom ezt. Testvérem lesz, gyermeked azt fogja enni, a mi jó csak a szigeten terem.

PROBYN hátra fordult. Két keze tele volt apró dohánycsomagokkal.

— Kosarat! — parancsolta.

A kókusz-erdőből elősietett egy fiatal leány s egy kosárral elébe telepedett. PROBYN bele olvasott kétszáz kis dohánycsomagot.

— Látod, TAHORI, igazságos vagyok veled, mert te is igazságos voltál velem. Ime, annak az ára, a mit nekem adtál.

TAHORI felállt s így szólt népéhez:

— Nézzétek ezt az embert, ez nagy ember! Szíve veséjétől a torkáig ér. Házamból hozzatok gyorsan enni-valót, hogy ő, a felesége és gyermeke ehessenek. Holnap mind fát fogtok vágni, a miből a házat megépítetitek. Háza legyen hat öl hosszú és négy öl széles. A hozzá hasonló embereket az istenek küldik nekünk.“

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Épi-sziget.

Julius 23-án elindultunk Épi-szigetre, hová másnap este érkeztünk. Szándékom volt Menne-szigeten kikötni, de este lett és mi kénytelenek voltunk *Nelson-Bay*-ban — egy magas hegyektől és buja, délszaki növényzettől környezett kis öbölben — horgonyt vetni.

Két, jól fölfegyverezett emberekkel megrakott csónakkal a szárazföldre mentem, mert a bennszülöttek itt nagyon vadak. Másnap reggel Menne-szigethez indultunk, de nem tudtunk odáig eljutni, mert a két sziget között rendkívül erős volt a tengerfolyás. Annyira, hogy a „Tolnát“ — a mint a csaknem két mértföld hosszú csatornába belépett, — mint egy nyilat a tulsó végébe röpítette.

Kikötöttünk *Tartary-Bay*-ban, Épi-szigettől nyugatra, de sajnáltam előbbi kikötőhelyemet, mert sokkal szebb környezetű volt és falu is volt a közelében. Másnap négy emberemmel csónakon visszamentem oda.

A bennszülöttek szívesen fogadtak. Teljesen meztelemek, csak némelyikük köt maga elé egy szövetrongyot. Derekon fakéregből készült övet, könyök felett pedig színes gyöngyökből vagy kagylókkal való karpereceket viselnek. Fegyverzetük íjj vagy fából nagy gonddal faragott bunkós buzogány-botokból áll. A nyilak vége embercsontból való; mindig mérgezettek.

Itt sok tárgyat vásároltam gyűjteményem számára; a bennszülöttek is szívesen lefényképeztették magukat. Először megijedtek, mikor a gépet nekik szegeztem; azt hitték ágyú. De később — miután ajándékokat adtam nekik — a legnagyobb készséggel álltak nekem.

Látogatásomra Tartary-Bay királya egész kíséretével megjelent a hajón. Valamennyien ifjakkal és nyilakkal voltak fölfegyverkezve, melyektől nem válnak meg soha. A király arca festékekkel volt eltorzítva. Homloka fekete volt, két

A Tartary-öböl királya.

arcája kék, az orra pedig vörös. Lefényképeztem a „Tolna“ fedélzetén, de legnagyobb sajnálatomra gépem nem adta vissza jól arca tarkaságát.

A sziget belseje hegyekkel teli, melyek el vannak borítva őserdőkkel. Ezeket csak gyéren szelik keresztül a partról az erdőbe járó bennszülöttek keskeny ösvényei.

A bennszülöttekkel jó barátságban voltunk és csakis jót mondhattunk volna felőlük, ha hirtelen egy kis esemény meg nem zavarja barátságunkat. Elbúcsúztunk volt már tőlük és

elindultunk a szomszéd szigetek egyikére, de szélcsend volt, és a tengeráramlás egészen a sziklazátonyokig hajtotta a hajót. Vízre bocsátottam két csónakot és ezek visszavontatták az imént elhagyott öbölbe. Ez a művelet egy fél napot igényelt.

Ki ismeri a vademberek bizarr lélektanát? Ez a mi visszatérésünk nem volt ínyükre. Nagy kiáltozás közben igaztalan vádakkal illettek bennünket.

— A ki elment, az nem jön többé vissza! Ez rossz hajó és emberei jellemtelenek! — ordították felénk.

Két emberüket, a kik beszéltek a „pidsint“, hozzám küldték azzal az üzenettel, hogy — ha nyomban el nem megyünk — éjjel megtámadnak.

Egész éjjel rettenetes lárma volt a parton. Erősen fölfegyverkezve minden emberem a helyén volt, az esetleges támadást vártuk.

Meg vagyok győződve, hogy — ha arra kerül a sor — mienk a győzelem, de nagy árt fizettünk volna érte. A mérgezett nyílak nem kevésbé rettenetesek a mi tökéletes fegyvereinknél. Másrészt azonban éjjel még sokkal veszedelmesebb lett volna eltávoznunk, a csatorna erős tengeráramlásában.

Pedig minden valószínűség szerint meg kellett volna küzdenünk e veszedelmekkel, ha az ég segítségünkre nem jön. De záporosó kerekedett és zuhogott egész éjszakán át. A bennszülöttek ilyen alakban gyűlölik a vizet. A mennyire szeretnek a verőfényben fürödni, épp oly kellemetlen nekik, ha hideg eső veri meztelen testöket. A mint az első csöppek leestek, a parton hirtelen elnémult minden zaj. Mindenki a kunyhójába menekült, kávéjától becsípett és elaludt.

Másnap reggel hét óra felé elindultunk Ambrymba, mely innét éjszakkak fekszik. Még az nap, négy óra felé odaértünk. A bennszülöttek mindjárt a hajóra jöttek, magukkal hozták íjjaikat és nyilaikat. Némelyiknek lándzsája is volt. Velök mentem a szárazföldre. Öltözőkük a szomszéd sziget lakóinál még szerényebb: mindössze egy pandanusz levélből áll. Az asszonyok kókuszlevelekből fonott övet viselnek.

Rhanon falu — a hová vezettek — élénk és vidám képet nyújt. A kunyhók közé ültetett élősövény kis udvarokat kerített körül, melyekben tyúkok és sertések futkároztak. A házak hosszúk és nagyon alacsonyan épültek az e vidékeken gyakori forgószelek miatt. Mutattak nekem olyan deszkát, melyet a szél egy házról leszakított és úgy nekivágott egy fának, hogy menten belefuródott annak kérégebe.

Több kunyhóba is bementem. Legfőbb diszök egy a mennyezetről lelógó holttest, melyet a lakók saját fekhelyük fölé akasztanak oly módon, hogy e tetem feje az övékkel egy irányban legyen. Reggel — a mint felébrednek — tekintetik legelőször az üresen meredező szemüregekkel és az aszott ajkak között megvillanó, sárga fogsorok rémes mosolyával találkozik. E mumiákat rendkívül nagyra becsülik és nem tudtam őket rávenni arra, hogy nekem egyet is eladjanak. A holttesteknek ezt a konzerválási módját most már nem ismerik; a meglevő példányok nagyon régiek; talán épp oly emlékei egy hajdani civilizációnak, mint Husvét-sziget híres bálványai.

Ambrym királya már öreg ember volt; lábán csúf seb, csupa gennyedés. A tengerészorvosok már ismételte... kezelték, de a király nem engedte a sebet begyógyulni. A mint látta, hogy hegedni kezd, felkaparta.

— Szerencsét hoz nekem, — mondta. — Annyi sertésem nem volt soha, mint a mióta ez a sebem megvan.

A sertés itt olyan szerepet játszik, mint Görögországban, Homér idejében az ökör. Ez jelképezi a vagyont, ezzel fizetnek meg mindent — még az asszonyokat és főnöki méltóságokat is.

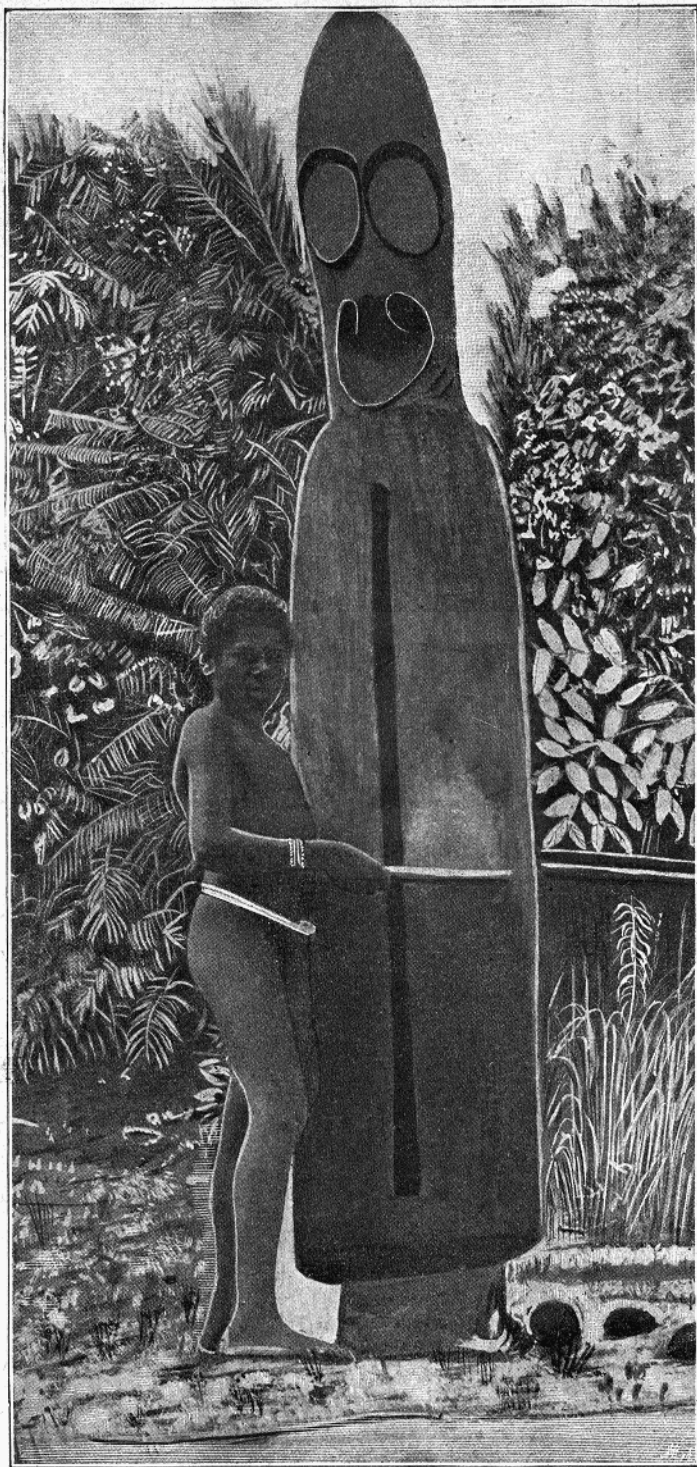
A hizelgés sem ismeretlen országában. Népe időnként még fokozza méltóságát és az ő saját maga királyának nevezi őt, majd önmaga királya királyának. Az eszme bizarr, de logikus. Kifejezi, hogy az uralkodónak nincs szüksége hatalmát kifelé növeszteni. Olyanféle ez, mint mikor nálunk a hivatalnokok hatáskörük változása nélkül magasabb díjosztályba

előlépnek és címeket nyernek. Fölösleges mondanunk, hogy minden újabb — a királynak adott — kitüntetés az ünnepegeknek egész sorával kapcsolatos. A király kunyhója előtt felállítanak egy emberi alakra faragott és festett karót, és színes pántlikákkal úgy feldisztik, akár nálunk a parasztvőlegény kalapját. Sövénykerítést is csinálnak köréje.

Lefényképeztem ezt az emlékoszlopot. A király és kísérei ellenben nem akartak a gépem elé állani; annyira félték tőle, hogy vissza kellett dugnom a tokjába. De én nem nyugodtam bele ebbe az elutasításba és az asszonyoknál próbáltam szerencsét. A királynő és néhány cselédje bátrabbnak bizonyultak a sziget valamennyi férfiánál: engedték magukat lefényképeztetni. A többi asszonyok rémülten menekültek kunyhóikba.

A bennszülöttek hajómra jöttek és egy egész nagy csónakkal tele hoztak a sziget termékeiből. Fegyvereket, ékszereket, sertéseket, tyúkokat, gyümölcsöket és főzelékeket hoztak megvételre. Mint a legtöbb polinéziai nép, Ambrym lakói is rendkívül ügyesek voltak a kalmárkodásban. Mintha Izrael elszéledt népének egyik ide tévedt törzsevel volna dolgunk. Sertéseiket hizlalóba adják ezzel rendszeresen foglalkozó egyénekhez, és előre kikötik, mennyivel kell az állat súlyának gyarapodnia, mire gazdájához visszakerül. Azt is kikötik, hogy a sertések agyaráinak addig karikába kell kunkorodniok, mert ezek ott drága ékszer számba mennek; a nők nyakukon viselik. A királynőnek kettős agyarkarika lógott a nyakán, a mi itt megbecsülhetetlen kincset ért.

A bennszülöttek sajátos kalmárkodási rátermettségének második bizonyítéka az a rendszer, a melyet a király a fegyverkezést illetőleg alkalmaz. Ottlétem idejében épen a szomszéd sziget lakosait várták cserevásár céljából. Nehogy e közben verekedés támadhasson, a mi egyszer s mindenkorra elriasztotta volna a vásárlókat; míg azok ott voltak, Ambrym lakosainak tilos volt fegyvert viselniök. Megérkezésünk szüntette meg egy időre e tilalmat.

Harci dob Ambrym szigeten.

Megkérdeztem a királytól a mérgezett nyilak készítés-módját. A nyilak nádból vannak; melyre kemény fadarabkát illesztenek; a végük embercsontból készül és ez fúródik a testbe. Ez a vékony száлка, a mely miként a golyó mélyen benyomul a húsba, már maga is elegendő arra, hogy gennyedést okozzon, de a vademberek ezzel nem érik be. Egy feloszlásnak indult holttest beleibe dugdossák a nyilakat, több napig benne hagyják és utána még maláriát ontó mocsár iszapjában áztatják, a mely tele van a növények hulladékaival. Miután hosszú ideig áztak itt, a nyilak szép, szivárvány színekben játszó patinát kapnak: világoszöld, halványkék és rózsaszínű árnyalatokban fényesek. Nagyon elegáns fegyverek ezek, melyek igazi keccsel osztják a halált.

A bennszülöttek nagyon vigyáznak, nehogy kezelés közben megsebezék magukat e nyilakkal. A mérgezett csúcs érintése a legkisebb karcolás révén idegmerevedést idéz elő. Levelekből fonott tegezekben hordozzák e nyilakat, egyszerre hat-hét darabot.

Ambrym, épp úgy mint Tanna népe — nagyon ellene szegül a keresztény tanoknak. A misszionáriusokat nem ölik ugyan meg, szívesen fogadják és figyelmesen meghallgatják őket. De mikor a prédikációnak vége, a király ezzel áll elő:

— Elfogadom a te istenedet, ha te is elfogadod enyémet!

A bennszülöttek kényszeríteni akarják a katolikus papokat, hogy a feszület helyébe az ő bálványait helyezték. Így cselekedtek a rómaiak a hódító ellenségek istenségeivel: együtt helyezték el őket Panthonjukban. Ambrym vadembereinek szemében Jézus olyan isten, a kit az általok már ismerteknél jobban kell imádni. Hajlandók őt tisztelni, ha a fehér emberek is elfogadják az ő isteneiket. Ezt tartják ők igazságosnak.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Pünkösd szigete.

Julius 30-án két órai út után értünk Ambrymről Pünkösd szigetére. Itt egy Truchy nevű hely mellett kikötöttünk, mely nevét egy ott megtelepedett franciától kapta.

TRUCHY hatalmasan megtermett víg fickó volt; afféle normand, bivaly vadász-típus. Nem tudtam rávenni, hogy a szigeten való megtelepedése előtti életéből bármit is elmondjon. Jelen életéből ellenben sok érdekes részletet közölt velem. A lehető legsajátságosabb az ő élete e vademberek közepe, a kik folyvást azon vannak, hogy őt meggyilkolják.

— Ha a bennszülöttek kókuszdiót hoznak eladni, nem hajolhatok le, hogy megolvassam, hány darab van, — mondta. — Ezzel megadnám az alkalmat, hogy magukat rám vessék és megöljenek. Amugy is számtalanszor megpróbálták már, de tervüket mindig sikerült megghiúsítani — mert hátamon is van szemem! Villámgyorsan hátrafordulok és megragadom a már csapásra emelt fejszét. Szokva vagyok inkább hátra nézni, mint előre és önnek is ezt tanácsolom, a míg e szigeteket járja. Ha tudná, mily kevéssé becsülik e vadak a fehérek életét! Éjtszakánként a kunyhóm körül kódorognak, fejszéiket bele vágják a levelekből fonott falakba és alvásom közben igyekeznek megölni. De én a szoba közepén alszom, ágyam köré rakva összes töltött fegyvereimet.

— De hol vannak ezek a rettenetes vademberek? — kérdeztem. — Nem látom őket!

— Óh, azok a vadak legvadabbjai! A tengerpart nagyon is közel van nekik a civilizált világhoz. A hegyekben, erdőkben bujkálnak, a hol szüntelen hadakoznak és egymást megeszik. Nincs nap, hogy ne látnám őket, a mint egy-egy emberi testrészt visznek erre; ki egy kart, ki egy lábat vagy combot. De ez itt valamennyi szigeten így van. Pünkösdi szigetének egyetlen sajátossága az, hogy a vadak házaikban tartják halottaikat. Gyékénybe csavargatva, ágyforma faalkotmányra fektetik és a család többi tagjait legkevésbé sem fészélyezi a holttest ottléte. Nyugodtan esznek, alsznak a szomszédságában — fel sem veszik. A mely bennszülöttnek rövid idő előtt valakije meghalt, annak a bőre olyan szagot áraszt, hogy nem lehet megmaradni a közeliében. Halotti tort is ülnek számos vendég részvételével; az elhúnyt kunyhójában megesznek mindent, a mi a halotté volt: tyúkjait, sertéseit, stb. Erre az ünnepélyre a sziget minden részéből odasereglenek barátai. És ha még rögtön a halála után rendeznék ezt a lakomát! De a szokások megkövetelik, hogy csak néhány nap múlva, mikor a holttest már feloszlásnak indult, legyen az.

— Hogyan tűrhetik ezt a rettenetes szomszédságot? Nem kapják meg a pestist?

— Ördögöt! mindent meg lehet szokni! De annyi bizonyos, hogy soká nem élnek. Csaknem mind tüdővészben pusztul el.

— Halottjaikat nem temetik el soha?

— Soha! Mindíg kunyhóikban tartogatják. Ha már a teljes feloszlás útján vannak, beléjük szúrják nyilaikat, hogy a hullaméreggel telítsék azokat. És ha már minden hús lerothadt róluk, összeszedik a csontokat és nyílvégeket csinálnak belőlük. Nyilaikat azonfelül valami fazekas agyagfélével is mérgezik, melyet a hegyekben ásnak.

Meghívtam ebédre TRUCHY-t hajómra. A francia az „Ambigu-színház“ régi drámáinak hagyományos és szimbolikus kalandoraira, vagy AYMOND GUSZTÁV északamerikai vadászaira emlékeztetett engem. Egyénisége kissé triviális, de

ötlettel tele; az öntapasztalás mezébe öltött, hősie szójátékokat csak úgy ontja; kacajt fakaszt a lázongó vadak ajakán; az indiánok leshelyein úgy jár-kél, mintha pókhálón lépkedne; mindig a kellő pillanatban megérkezik, hogy megbüntesse a gonosztevőket, megboszulja a sértett ártatlanságot, egyesítse az egymásért epekedő szerelmeseket. Mindig azt hittem, hogy ezek a franciák nem léteztek soha, mint a skolasztikus elefánt, mégis utána mintáztak minden elefántot. TRUCHY rácáfolt erre a véleményemre: a világ leg-tökéletesebb franciája volt, valóságos típus. Nem emlékszem, hogy annyit és olyan jóízűt nevettem volna valaha, mint az ő mókáin. Hogyan viselhette el a magányt az a víg fickó és kifogyhatatlan fecsegő?

— TRUCHY úr, elmehetnék-e valami faluba, hogy e fickókat meglássam? — kérdeztem.

— Tessék, de én nem kísérem el!

— Nem is kívánom. Magyarázza meg az utat és adjon mellém egy kísérőt. A magam embereivel megyek.

TRUCHY erre egy bennszülöttet ajánlott kísérőül és másnap reggel útnak indultam. Jól fölfegyverkezett öt matrózom jött velem. Ezek mind önként ajánlkoztak, mert előbb elmondtam nekik a vállalkozás veszélyes voltát és megkérdeztem, ki akar velem jönni.

Az őserdőben való haladás rendkívül fárasztó volt. Rést kellett vágnunk az ágak kúsza sűrűségébe, lépcsőket a sziklába. Garmadával szaggattuk halomra a kúszó növények indáit és a tüskés ágak véresre sebeztek kezünket. Így haladtunk csaknem négy óra hosszáig egy keskeny ösvényen, a mely meredeken emelkedett hegynek fölfelé. Már épen kezdtünk elfáradni, mikor valami dögleletes kigőzölgés csapta meg orrunkat. Ammoniákhoz hasonló szag volt ez, a mely minden lépéssel fokozódott. Negyedóra elteltével a bűz oly erős volt, hogy embereim önkénytelenül meglassították menésüket. Mintha dög heverne már hetek óta valahol a közelben. Zsebkendőket kötöttünk orrunkra, szájunkra, de a bűz a szöveten is áthatott.

Emberekem közül kettő leült a földre és kijelentette, hogy nem bír tovább menni. Arcuk ólomszínűre változott. Ott-hagytam őket. Húsz lépéssel odébb harmadik matrózom fuldokolva a földre zuhan; később a negyedik. Már csak egy matrózom maradt meg. Ez — a vezetővel együtt — lépegetett a nyomomban. Bátor, elszánt legény volt, a kit nem hajtott az a vágy, a mely engem: elmondhatni, hogy benn jártam a legvadabb emberevők egyik falujában, a hová fehér ember talán még soha be nem tette a lábát; csakis hűségből és ragaszkodásból követett.

Végre egy tisztásra értünk és vezetőnk néhány, szerte szórt kunyhóra mutatott. Célnál voltunk.

E pillanatban matrózom halotthalványan, eszméletlenül lebukik, mint a kit gázmérgezés ért.

Néhány csöpp konyakot öntöttem a szájába, ez kissé magához térítette. Háttal egy fának, leültettem őt, magam pedig folytattam utamat a falu felé.

Most egyedül voltam, teljesen a vadak kegyére utalva, a kiktöleltűnésemetnem kérte volna számon senki. Én is nagyon közel voltam ahhoz, hogy elájuljak úgy, miként matrózaim. Egész akaratomat latba vetve, igyekeztem erőt venni idegeimen. Kisérőm gúnyosan nézte erőlködésemet. Szemmel-láthatóan mulattatta őt embereim állapota. Nagyon víg volt, a mióta utolsó hű szolgám is elmaradt mellőlem. Azt hiszem, nem is nagyon védekeztem volna egy esetleges támadás ellen. A dögleletes bűz roppant erővel csapódott felém; magam sem értem, hogyan tudtam öntudatomat mégis megtartani és utamat folytatni.

Mikor az első kunyhóhoz értünk, egész csapat bennszülött jött elénk buzogányokkal fölfegyverkezve. Testalkatuk gyöngének látszott, de azt hiszem, izmaikban sok volt az erő. Arcuk rettenetes volt. Láttam rajtuk, hogy értesülve voltak jöttömről és nagyon csodálkoztak, mikor egyedül láttak érkezni. Főnökük öreg volt és szinte félelmetesen sovány. Nagyon nyájasan fogadott és egy kézmozdulattal

meghívott, lépjek a kunyhójába; s a bennszülöttek körülöttünk csoportosultak; valamennyien még annál is rettenebb büzt árasztottak, a mely a levegőben terjengett.

A kunyhó elé érve, a főnök intett, hogy lépjek be. Egy pillanatra elsédültem; a vadak torz arcai keringeni kezdtek a szemem előtt. Megtántorodtam, mintha a körülöttem levő buzogányok egyike lecsapott volna fejemre. Végső megfeszítéssel mégis sikerült a szédülést leküzdenem. Beléptem.

A kunyhóban három ágy volt. Kettőn feloszlásnak indult holttestek feküdtek. A harmadik üres volt, ez volt a főnök fekvőhelye. A falakon tárgyak függtek, de ezeket csak homályosan láttam; alkalmasint fegyverek lehettek. Igyekeztem mielőbb kijutni a kunyhóból s ekkor egy szinte hihetetlen dolog esett meg velem: a külső levegőt már nem találtam fertőzöttnek, sőt tisztábbnak annál, a melyet a „Tolna“ fedélzetén belélekztem. Megértettem, miért nem érzik a vadak a körülöttük szálló büzt. DANTE már jóval előttem följegyezte ezt a megfigyelést.

— Lassan kell leszállnunk az eretnekek körébe, — mondatja Virgillel, — így fokozatosan megszokjuk a kellemetlen szagot és utóbb már nem érzünk semmit.

Teljesen magamhoz tértem és könnyen lélekztem. Ajándékokatadtam a főnöknek és kíséretének, megvásároltam néhány fegyverüket és vezetőmmel — ki mindvégig hűségesen kitartott mellettem — elindultam visszafelé. Egy órai gyaloglás után találkoztam öt matrózommal, a kik visszahuzódtak a fertőzött légkör legvégső határáig és ott várakoztak rám.

Este TRUCHY-val találkoztam. Elmondtam neki utamat és ő kiegészítette a bennszülöttekről már előbb adott magyarázatait. Királyaik nincsenek, csakis főnökeik; ezeket a sertésnagybirtokosok közül választják. Főnök csak az lehet, a ki nek módjában áll azt a rangot megvásárolni. A gazdagoknak tizenkét feleségük is van, a szegényeknek — mert nem vehetnek maguknak — egy sincs; ezek kénytelenek celibátusban élni. A szigetbeli asszonyok — a mi kevésbé hízelgő

a férfiakra nézve — nem szeretnek a szigeten maradni. Minden áron szökésre törekszenek, a mi — különösen ha szaglószerveik a férjükénél érzékenyebbek — csöppet sem csodálatos. A hányszor egy munkásszállító hajó erre jár, csónakba vetik magukat és megszöknek. A férfiak a fölötti dühökben, hogy elvesztik életpárjukat — rálőnek a matrózokra. A hadihajók is megjelennek időnként, hogy ezen támadásokért a szigetlakókat megfenyítsék; de ez csak annál jobban felingerli őket. Legutóbb egy cirkálóhajó járt itt és néhány ágyúgolyót röpített a partra. Pünkösd-sziget lakossága különben kihalóban van, minek magyarázatát a tüdővész járványa, az asszonyok gyér volta és a gyilkos belső harcok adják.

TRUCHY-tól a sziget egy másik pontjára, *Small-Bay*-ba mentünk. Ez természetes kis rév, melyet magas hegyek szegélyeznek. A bennszülöttek itt kevésbé voltak vadak, mint előbbi állomáshelyemen. Csónakon a partra mentem s egy másikat vízre bocsátottam azon esetre, ha segítségre volna szükségem. Néhány puskalövés fogadott minket; megtiltottam, hogy embereim erre puskatűzzel feleljenek, folytattam utamat és kikötöttem. A bennszülöttek megértették, hogy nincsenek ellenséges szándékaim és felénk közeledtek. Mindegyikük puskával és a rézbőrűek tomahaukjához hasonló fegyverrel volt ellátva. Az utóbbi jobb oldalt lógott, úgy, hogy támadás esetén mindjárt kézhez kaphatták.

Barátságosan fogadtak, de azért láttuk, hogy jó lesz vigyázni. Szüntelen körülöttünk keringtek és mindig volt egy, a kinek sikerült a hátunk mögé siklani.

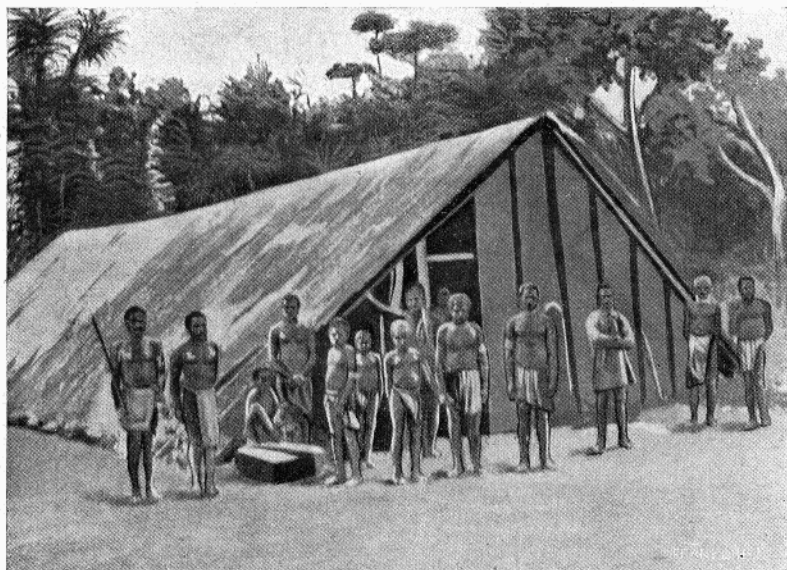
Szembe nem mernek támadni, azért élesen szemmel kell őket tartani, mint a vadállatokat. A kereskedők, a kik velök tárgyalni kénytelenek, szigorúan rájuk parancsolnak, hogy meg ne mozduljanak, nehogy egy is a hátuk mögé kerülhessen. A bennszülöttek belátják ezen elővigyázat indokolt voltát és nem is tiltakoznak ellene. Olykor, ha valami rosszban törnek a fejüket, a vadak — hogy másfelé tereljék az idegenek tekintetét — elhajítanak valami tárgyat;

Fegyveres bemszülött a Leprások szigetén.

aztán míg figyelme odafordul, buzogányaikkal lecsapnak rá. Jaj annak a fehér embernek, a ki a bennszülöttek előtt megbotlik vagy elesik. Az nem kel fel többé.

Ez az ösztön a vadállatokéval azonos, a melyek nyomban szelidítőjükre vetik magukat, ha az ketrecükben meg talál botlani. Fényképfelvételeimet a legnagyobb vigyázat mellett eszközöltem. Míg a fekete kendőt fejemre borítottam, két fegyveres embert állíttattam a hátam mögé. A bennszülöttek savanyú arcot vágtak e dologhoz, mert új volt előttük.

Bennszülöttek a Leprások szigetén

Öt napi tartózkodás után elhagytuk *Small-Bay*-t és Aoba, vagy a Leprások szigetére mentünk, a hol egy *Rice-Bay* nevű öbölkében kikötöttünk. Egy kereskedő lakott a parton és koprát készített. A bennszülöttek itt békések és szelidek, mérgezett fegyvereket nem hordanak. A távolabb lakók ellenben már nem ily jóindulatuak.

Kis csónakon négy emberemmel néhány száz ölnyire, a legelső öbölíg mentem. A kereskedő azt mondta, hogy egy bajtársa telepedett meg ott.

A mint kiszálltunk, megláttunk egy kis házat. Odamentünk. Ajtajára fehér papírlap volt ragasztva. Nagy meglepődéssel olvastuk rajta a következő sorokat:

— Azt az embert, a ki itt lakott, megölték a bennszülöttek!

Csakugyan igaz volt. A *Rice-Bay*-i kereskedő, a mint e gyilkosságról értesült, azonnal ezt a cédulát tétette az ajtóra egyik szolgájával, a ki őt az esetről nyomban értesítette.

Három napot töltöttem a Leprások szigetén és ezalatt kis vizsgálatot indítottam a gyilkosság ügyében. A törzsfőnökökkel egyetértve, „tabu“-t²¹ mondottunk ki a házra és környékére, nehogy valamit bántsanak, mielőtt a hadihajó megérkezik, a mely a halott hagyatékát átveszi és rendelkezik fölötte. A főnökökkel elmentem az erdő közepén fekvő faluba. Ennek lakói nagyon megijedtek, mikor bennünket megláttak; azt hitték a bosszúálló hadihajóról valók vagyunk. De — mikor tévedésükről értesültek, — hamar megbarátkoztak. Nagy kedvem lett volna őket letartóztatni, de csak öten voltunk, a bennszülöttek pedig néhány százan.

A Leprások szigetének férfi lakói rendkívül lusták. Semmi ipart nem űznek; az asszonyok dolgoznak helyettük. Nemesak gyékényeket fonnak, de fára másznak, kókuszdiót szednek, férjeik nyilait is ők faragják. És ennek dacára, minden előnyt mégis a férfiak élveznek. Van a faluban egy „társalgó-ház“-uk, a hová csak nekik szabad járni. Csaknem az egész napot itt töltik, vitatkozva, pipázva vagy alvással. Ez a modern klub és az antik „agora“ egyesítve, mert a háborút is itt határozzák el. Megegyezik, hogy egy itt megtartott tárgyalás után csapatosan elindulnak a szomszéd törzs ellen. A „társalgó-házba“ asszonymak belépni tilos; még az ajtaja előtt sem szabad elmennie.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

Espiritu-Santo-sziget.

Augusztus 8-án, miután a falukat és a szigetet megjártuk, reggeli hat órakor elhagytuk Rice-Bay-t és az Espiritu-Santo-szigetre mentünk. Kedvező szél hajtotta hajónkat és esti félhét órakor Hog-Harbour előtt voltunk.

Már sötétedett. Mivel e szigetnek pontos térképe nincs, mielőtt az öbölbe bevitör láztam volna, csónakon mélységmérést kellett eszközölnöm. Csak azután vethettünk horgonyt.

Azután elsüttetem egy dinamittöltényt. Ezzel a rab-
szolga-szállító hajóknak azt a szokását követtem, a mellyel a bennszülötteket értesítették, hogy itt vannak és alkuba akarnak velük állni. Mihelyt a hegyekben ezt a jelt meghallják, azonnal készülődnek és másnap reggel lemennek a partra, a hol rendesen jól viselkednek, nehogy a hadihajók ágyúcsöve elé kerüljenek.

Másnap reggel, mikor csónakom a parthoz közeledett, már százával láttam a bennszülötteket ott várakozni. Mind puskákkal voltak fölfegyverkezve. A vízbe ugráltak, rekedt ordítózással elének futottak és a partra vontatták csónakunkat. Egy másik csónak — védelmünkre — künn vesztegelt a tengeren.

Valóságos harctérre érkeztünk meg. A hegyekből jött és a parton lakó bennszülöttek ugyanis összeverekedtek. Az egyik csapat vereséget szenvedett és halottak hátrahagyásával — megfutamodott.

Láttuk a megrakott csónakokat, a mint a holttesteket a faluba szállították, hogy ott szétosszák és megegyék őket.

A bennszülötteknek sok a sertésük és tengersok a tyúk-jok. A part valóságos vásárnak tűnt fel. Nagy halomban kókuszdiót, tarót²² és mindenféle gyümölcsöt, sok női munkát is láttunk itt. Mindenből vásároltam; dohánnyal, üveg-árúkkal és késekkel fizettem.

A bennszülöttek sajtóságos öltözéke szálra fűzött kötött kókuszdiórostokból áll, melyet a derekuk alatt egy darabka fához erősítenek. Elöl nagyon csinosan fonott, keskeny és rojtos gyékényköténykét viselnek. A gyermekek és asszonyok teljesen meztelenek.

Láttam bennszülötteket, kiknek a mész teljesen megfakította a hajukat. Egy kis leánynak például hófehér volt a haja; ezt le is fényképeztem.

Mialatt egy csoporttal alkudoztam, mások érkeztek, a kik így szóltak:

— Ti már végeztetek, most engedjétek át nekünk a helyet, hogy mi is árulhassunk!

Az első csoport még nem akart visszavonulni és ebből újabb verekedés támadt. Szemem láttára bunkózták le az általam értesített főnököt. Mire népe megfutamodott.

Az ujonnan érkezettek is felajánlották nekem áruikat: persze mind ugyanazt. Már nem volt semmire szükségem, de nem tagadhattam meg a vásárlást. Jó lábon kellett állnom a győztesekkel. Azért a mi dohány, kés- és üveg-árú még volt a csónakonom, mind cserébe adtam olyan élelmicikkekért, a melyekkel már torkig voltam. Azt sem tudtam már, hogyan szállítsam őket hajómra. Mialatt mindig több sertést és tyúkot szállítottak nekem, láttam, hogy a vadak a holttestekre vetik magukat és feldarabolják őket. Mások száraz galyakat szedtek és tüzet raktak.

Mialatt csónakba szálltam, hogy a „Tolná“-ra visszatérjek, a bennszülöttek csoportokban leguggoltak a földre és hozzáláttak az emberhús elköltéséhez. Azok a férfiak,

a kikkel alig egy órával azelőtt cserevásárt folytattam, most már csak pecsenyeszámba mentek.

A fehére emberek jelenléte legkevésbé sem feszélyezte a bennszülötteket, sőt mintha hivalkodtak volna azzal, hogy bemutathatják nekünk nemzeti szokásaik egyikét. Ezzel az ellenséges törzs fölötti győzelmüket fejezték ki. Megmutatták nekünk, hogy ők nem tűrnek ellentmondást, de erejükénél és hatalmuknál fogva ítélkeznek. Az emberhús evése nem csupán a táplálék változtatásának szüksége itt, a hol nem ismernek más, ehető állatot a sertésnél; hanem egyszersmind győzelmi szimbólum is. †

(A győzelem jele épp úgy, mint a hogy a civilizált népek bevonulnak az ellenfél fővárosába; mint a hogy a régi rómaiak a Kapitoliumba beléptek és a bizanci császárok — egyik lábukkal egy legyőzött vetélytárs nyakára taposva — magukat a hippodromban mutogatták.)

† Tagadhatatlanul rettenetes megaláztatás az, ha ellenségünk gyomrában kell földi létünket befejeznünk. Gógös én-ünknek teljesebb feloszlása nem képzelhető. És ez a brutális győzelmi tett mégis — az emberi pszichologia ellentétes és különböző voltánál fogva — a gyermeki kegyelet-aktusaként is szerepel. Példa erre az, hogy valamelyik indiai törzsnél a gyermekek megeszik holt szüleiket, nehogy azok a családból eltávozzanak.

Matrózainknak módjukban volt az emberhús-lakoma végét is láthatni. Többször kellett a partra visszatérniök, a míg minden vásárlásomat a hajóra szállították. Annyi malac sivített most a „Tolna“ fedélzetén, hogy mozognunk is alig lehetett tőlük. Szerencsére a vademberek sertéseivel való érintkezés sokkal kellemesebb, mint európai testvéreikkel. Nagyon kedvesek, tiszták és csakis kókuszdióval táplálkoznak; mint a kis kutyák, mindenütt a nyomunkban kocogtak, felmáztak az ölünkbe, hogy simogassuk, becézzük őket.

Augusztus 11-én reggel kedvező szél mellett elindultunk a sziget egy másik pontja, Port-Olry felé.

Abban a pillanatban, mikor a kikötőbe értünk, féltízkor reggel, észrevettük, hogy két csónakunk közül az egyik eltűnt. Azonnal a keresésére küldtem matrózaimat. Sokára jöttek vissza és mivel abban az irányban láttam őket haladni, a melyben néhány bennszülött csónakja eltűnt, aggódni kezdtem. Végre két hosszú óra mulva ép bőrrel megérkeztek matrózaim és meghozták az elveszett csónakot is. Mint mondták, erős tengerfolyás ragadta őket magával és csak nehezen tudtak visszajönni.

Mikor partra szálltam, egy öreg papot láttam közeledni öt nagy kutya kíséretében. A francia misszionárius volt, a ki Port-Olryn lakott. Elmondta, hogy a bennszülöttek a megelőző éjszakán megölték a munkásszállító hajó kapitányát, a ki munkásokat szerződtetni jött ide. Az utóbbiak között egy asszony is volt és a bennszülöttek azt hitték — joggal vagy a nélkül, nem tudom, — hogy a kapitány el akarja rabolni. Ez a gyanu felingerelte féltékenységüket. Azzal az ürügygel, hogy cserevásárt akarnak vele kötni és neki ajándékokat adni, a sziget belsejébe csalták a kapitányt, a ki bele ment a kelepcébe. Egy sor bennszülött mögött, a kik teljesen fegyverteleneknek és barátsággal eltelteknek látszottak — mások álltak, a kik fegyvereket rejtegettek maguknál. Egy kedvező pillanatot felhasználva, egyikük hirtelen letérdelt, az előtte álló bennszülött lábai között keresztül dugta puskája csövét és rálőtt a szerencsétlen kapitányra, ki menten holtan terült el a földön.

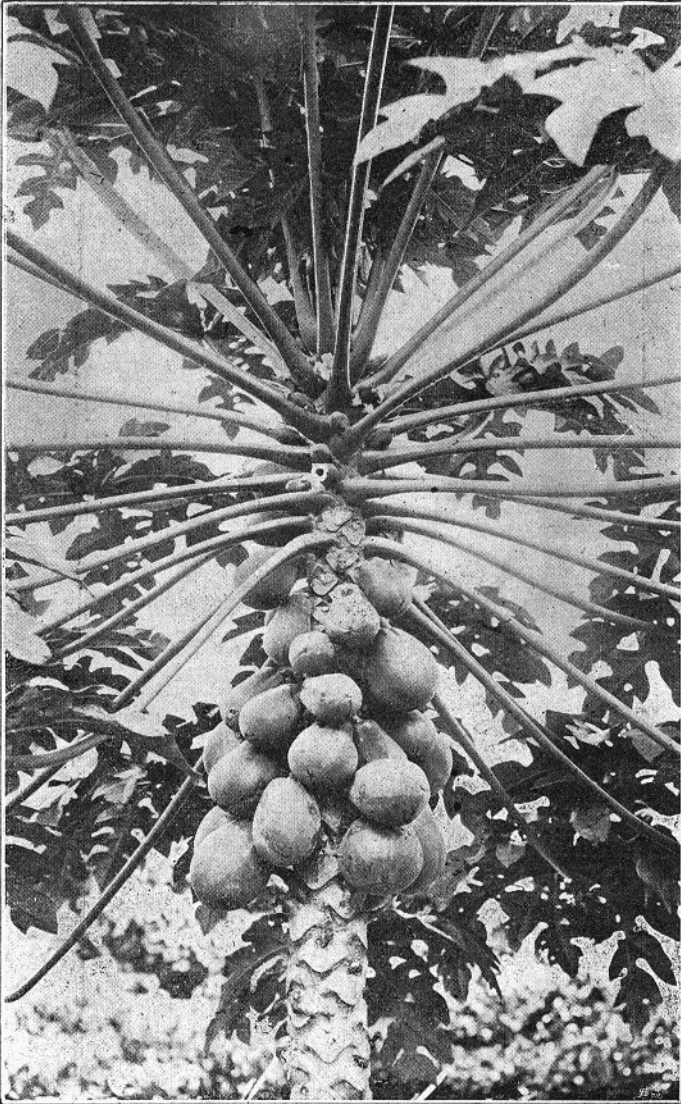
Az a három-négy matróz, a kik kísérték, a hajóra menekültek és azonnal egy hadihajó keresésére indultak, hogy az megtorolja a gyilkosságot.

A misszionárius pompás ember volt: jókedvű és élces, a kit még ez a szomorú eset sem tudott megfosztani vidámságától. Elvezetett minket házába, melyet ő maga épített és óriás vadászkutyáival lakott. A templom — melyet szintén megmutatott — ugyancsak az ő műve, nagyon csinos és ízléses volt. Még tornyot is csinált, mely két nagy, az ajtó két oldalán elhelyezett, karóból állott s ezek között lógott a harang.

A lelkiatya elpanaszolta, hogy itt bizony nehezen megy a hittérítés.

— Olykor kénytelen vagyok híveimet a protestáns misszionáriusok módjára a templomba csalni, — mondta. — Három esztendőre megvásárolom őket, illetve rábirom, hogy három esztendeig katolikusnak lenni kötelezik magukat. Ennek fejében — a három esztendő leteltével — egy SCHNEIDER-fegyvert kapnak tőlem. De még így sem lehet őket a vallás gyakorlására rávenni. A legnehezebb feltétel az, hogy csak egy feleségök legyen. Ha véletlenül talállok egyet, a ki erre vállalkozik és azt mondom neki: válassz ki egyet a feleségeid közül, a kivel összeadlak, a többit küldd el! — képzelheti uram, micsoda kabalyodás lesz ebből, mikor a családfő ebbeli elhatározását otthon bejelenti. A szegény férj maga sem tudja, melyiket tartsa meg. Tőlem kérdi: melyik legyen a feleségem? — Én számolok az emberi gyöngeséggel és azt mondom: a legszebbet és legfiatalabbat! — De mikor az emberem ezzel haza megy, újabb veszekedés támad. A legöregebb feleség és vele a többiek is tiltakoznak a megkülönböztetés ellen. A legidősebb azt állítja, hogy a háznak ő tette a legtöbb szolgálatot és hogy a legutóbb jötteknek kell eltávoznia, nem pedig a legrégebbeknek. A szigorú erkölcs szempontjából volt valami igaz ebben az érvelésben, a melyet megtérni akaró emberem velem közölt. Hivem két napig sem érte be az öreg feleséggel; másnap reggel a legfiatalabb és vele a többiek mind visszatértek. Másrészt az a kérdés áll elő: Mi legyen a legöregebb feleséggel? Menedékházakat kellene felállítani az elbocsátott feleségek számára, a dolgok jelenlegi állása mellett mindig attól tartok, hogy halálba kergetem e szerencsétleneket. Az asszonyok között amúgy is sűrűn akad öngyilkos; a legkisebb okért könnyen eldobják az életüket.

Az öltözék kérdése is foglalkoztatta a misszionáriust. Elmondtam neki a Funafuti-i lelkész esetét, a ki kényszerült volt megtiltani az asszonyoknak, hogy — kivéve ha

A dinnyefa, *Carica papaya*, gyümölcsével.

templomba mennek -- európai ruhát viseljenek. Port-Olry asszonyai más véleményen voltak: nem akartak egyebet viselni egyetlen falevélnél. A misszionárius mindenképen igyekezett őket egy valamivel tökéletesebb ruha viselésére rávenni. A kacérságukat kellene felébreszteni, — mondta — és virágos szöveteket köztük szétosztani!

Egy másik misszionárius így nyilatkozott: — Három nemzedék életén belül tehetjük csak kereszténynyé a vadembert. Az első nemzedék rendszerint annyira elfogult az új vallás miszteriumaival szemben, hogy csakis anyagi előnyök árán lehet őt ennek elfogadására rábírní. De ilyet csak az angol misszionáriusok nyujthatnak nekik, kiknek a bibliai társaságok nagy összegeket bocsátanak rendelkezésükre. Ez teszi hatalmassá az angol befolyást e szigeteken.

Mikor Port-Olryba érkeztünk, a misszionárius épen háza és a templom között sírt ásott Rossi kapitánynak; ez volt a legujabb áldozat neve.

Épen jókor kötöttünk ki, hogy neki e szomorú foglalkozásában segédkezzünk. Meghagytam matrózaimnak, fejezzék be a megkezdett munkát.

A bennszülöttek elhozták a holttestet a lelkészhez és kijelentették, hogy a mint egy hadihajót meglátnak, megölik valamelyik hívét, valamint őt magát is. Hogy megvédjem e fenyegetés megvalósításától, hívtam, jöjjön a „Tolná“-ra. De ő nem fogadta el ajánlatomat. Azt mondta, az ő helye itt van, ezt neki elhagynia nem szabad.

Kijelentettem, hogy ellátogatok a szigetlakók falvaiba, a hegyek őserdőibe. A misszionárius szívesen elkísért. Matrózaimmal és a vezetőkkel egész karaván lett belőlünk. Erdei utunk nehéz és hosszú volt. Belesüppedtünk a buja növényzet szőnyegébe és a kuszónövények indái lábunk közé csavarodtak. A galyak sűrűsége és az óriás fatörzsek minduntalan utunkat állták.

Végre elértünk a legelső faluba. Matrózaimmal együtt felmásztam a házakat körülkerítő falakra.

— Ezt ne tegyék — intett bennünket a lelkész. — E falak úgy készülnek, hogy egyszerűen egymásra rakják a köveket; ha csak egyet is lelöknek, könnyen eleshetnek. Már pedig a vadak szemeláttára elesni, ez egyértelmű a gyilkosságra való legerősebb csábítással. Ennek nem állnak ellent soha — az ösztön akarataknál erősebb. A mint egy embert a földön fekve meglátnak, megölik. Ez már a vérükben van.

Rossi gyilkosai jöttünk hírére családotól a hegyekbe menekültek; csak házaikat láttuk. A többi bennszülöttek — tiszta lelkiismeretük tudatában — nyugodt jókedvvel fogadtak. A férfiak egy súlyos fadarabot akasztanak 5 vagy 6 gyöngyökkel díszített kokuszdió-rosttal lágyékukra; az asszonyok beérik egy kis pandanusz-levéllal.

A házaknak sátorforma az alakjuk; olyanok, mintha egy házfedelet letennénk a földre. Hosszúságuk átlag harminc méter, szélességük négy. A férfiak nem laknak együtt az asszonyokkal; annyi feleségük lehet, a hányat akarnak, de mindegyik külön kis házban lakik, hová a férjük hozzájuk ellátogat. Ha férj meghal, feleségeit vele eltemetik, mint régen Malabar özvegyeit. A túlvilági élet reménye azt az eszmét sugalta a vadaknak, hogy a másvilágon is szükségük lesz a feleségeik gondozására. Ez a módja egyszersmind, hogy az asszonyokat megóvják attól a csábítástól, hogy férjüket megöljék.

Port-Olry-t a bennszülöttek falujában tett látogatást követő napon elhagytuk és az ugyancsak a Espiritu-Santuszigeten fekvő Szt.-Fülöp-öbölbe mentünk. Itt egy rendkívül vadregényes helyen, a Zsurdan folyó torkolatában kikötöttünk. Az utóbbi elég széles, partja lapos s a tenger közelében nádasoktól szegélyezett, fölfelé csakhamar emelkednek oldalai és mind meredekebbé lesznek. A Zsurdan vadvíz módjára sebes és szorulatokban folyik.

A bennszülöttek a sziget eme részén nagyon félénkek és csak lassan, apró léptekkel mernek a fehér ember felé közeledni. Egy heves mozdulat, egy tekintet — melyet nem

találnak eléggé barátságosnak — elégséges arra, hogy futva elmeneküljenek és ismét eltűnjenek az erdő mélyében. Az íjjakon és nyilakon kívül még hegyes kelevéz a fegyvereik; az utóbbiaknak — mint azt már elébb leírtam, — embercsontból készül a végük. Kezüikkel dobálják, mint a rómaiak a hajítódárdát. Anyaguk hajlékony fa, azért — ha elhajítják őket — reszketnek és sivítanak a levegőben.

A kikötésünket követő napon öt emberrel csónakba ültem és — dacára a szakadó esőnek — fölfedező útra indultam. Megkerültük a sziget fokát. Valami öt mértföldnyire a hajótól az erdő fái fölött gomolygó füstöt pillantottunk meg. Az itt talált vademberek már vesztek kissé eredeti nyíltszívűségükből. Állandó összeköttetésben álltak a munkásszállító hajókkal. Élet- és gondolkodásmódjuk is megváltozott a fehér emberekkel való érintkezés következtében. Hiszen a városi madarak fészkeiben is mindenféle fonalat meg szövetdarabkákat lelünk; a fecskék pedig Amerikában fészkeiket másként építik, mint nálunk.

Mikor partra szálltam és az erdőn keresztül a bennszülöttek keresésére indultam, COOK vagy BOUGAINVILLE lelkiállapotát szuggeráltam magamra. A csónakot egy matróz űrizete mellett a parton hagytam. Egy másik matrózt olyan távolságban állítottam fel, hogy esetleg meghallhatta a parton hagyott pajtás kiáltását, és még tovább egy harmadik állott ugyancsak olyan távolságban, hogy a hang elérje. Ekkép valószínű emberlánc kötött össze a csónakkal.

Két megmaradt emberemmel tekervényes ösvényen haladtam. Ezt csakis a polinéziai erdőkben tett barangolásaim közben szerzett tapasztalataim segítettek a harasztok pazar tenyészetében megtalálnom. Óriás gummi- és tékfák alatt haladtunk el. A kuszónövények tömege futott fel a fák sudarán, indáik egyik koronától a másikig fonódtak. Az orchideák egész bokrokban nyiltak. A sok fehér és vörös virág a sötét lombok hátterei, mint megannyi színes csillag tündöklött. Az eső sűrűn csapkodta a hatalmas leveleket és

a bokrok fölött kékes köd lebegett. A pázsit üde smaragd-színben pompázott, a levegőben meleg, illatos pára szállongott. De ennek dacára megéreztem ezt a sajátságos, vad földszagot, a melyről — ha valami bűvös hatalom öntudatlan a tengerek e szigetvidékeire vetne — csukott szemekkel is nyomban megtudnám, hogy a Föld melyik részén vagyok.

Emlékeim inkább ehhez a szaghoz fűződtek, mint magához a vidékhez. Ez az, a mit oly nehezen nélkülözök, a mióta régi világomba visszatértem. A magammal hozott tárgyakról — mint egykori csókok emlékét elsárgult szerelmes levelek illatából — vissza-visszaidézem. Lelkem ebben szeretne még egyszer megfürdeni és balzsamos erejétől felüdülni.

Az Espiritu-Santo-szigetnek lakói oly ügyesen elrejtik lakóházaikat, hogy a ki nem nagyon járatos az őserdőben, meg sem találja őket. A lagunákban a rákok felveszik ama korallsziklák színét, a melyek között élnek. A vörös rák a vörös korall ágai között, viszont a kék rák a kék korallok között mászkál. Épp úgy e bennszülöttek zöld növényzetbe temetkezett kunyhói is zöldek. Miután egy ideig mentünk, megláttam egy zöld levelekből fonott fedelet. Nemsokára fáktól árnyékolt egész falura bukkantunk, a mely azonban teljesen néptelen volt. Közelgésünk hírére lakói mind megfutamodtak.

Bőrig áztunk és éhesek voltunk mint a farkasok. Reggel óta sokkal messzebbre mentünk mint terveztem és nem vitünk magunkkal eleséget. Ennélfogva inkább ennivaló után néztünk, (mintsem a vidék természeti és ethnografiai szépségét bámultuk.) Kiszemeltem egy házat, azt, a mely legtöbb bizalmat gerjesztett és két matrózzommal beléptem. Védve voltunk tehát az eső ellen, de én többre vágytam. Mindenfelé szaglálództam, hogy rábukkanjak az ennivalóra, a melynek a házban valahol okvetlen elrejtve kellett lennie. A ház magas és tágas volt. Fatörzsekre fektetett hosszú ágakból voltak az ágyak és padok. Egy fatuskón — mely asztalul szolgált — fazekak álltak, az egyik sarokban pedig

kivájt bambusznádcsővek, melyekkel az asszonyok vizet szoktak hordani. De ennivalót nem láttam sehol.

A többi házakat épp oly sikertelenül fe'kutattuk és már-már belenyugodtunk abba a keserves tudatba, hogy csak a „Tolnán“ ehetünk valamit. Ekkor egy bennszülöttet láttunk egész testében remegve megérkezni. Olyan mélyen meghajolt előttünk, hogy négykézláb látszott menni.

— A férfiak és asszonyok mind elmentek, — mondta pidsin tájszóalással. — Nagyon félnek a fehér emberektől. Én — fekete ember, nem félek.

De a keze-lába e mellett annyira remegett, hogy erősen rácáfolt a hangoztatott bátorságra. Végre — kis idő múlva — magához tért nagy zavarából. Elmondta, hogy ismeri a fehér embereket, mert rabszolga volt Queenslandban. Intetem neki, jöjjön közelebb és megmondtam, hogy éhesek vagyunk, hozzon kókuszdiót, banánokat és tarot.

— Menj és keresd meg pajtásaidat. Mondd meg nekik, ne féljenek, nem bántjuk őket. Tudod, hogy a fehérbőrűek nem esznek emberhúst. Nem is vagyunk hadihajóról valók. Vásárt akarunk veletek.

A bennszülött elrohant az erdőbe és mi visszatértéig tovább kutattuk a kunyhókat. Végre egy kunyhóba értünk, a hol kis földrakásokat láttam meg. Szaglószerveim kulináris élvezeteket sejtettek meg bennük.

— Mindjárt lesz reggeli! — mondtam embereimnek.

Velem volt a huszárkardom, melytől nem váltam meg soha, a mióta a szigeteket jártam. Hegyével megpiszkáltam az egyik halmazt. Pompás pecsenyeillat szállt fel belőle, a mely kellemesen csiklandozta orromat és ínyemet izletes étékkél kecsgettette. Egy csomó levél volt ráborítva, ezeket elveszem: tarót és batatát pillantok meg, melyen a leveszsr, mint valami pástétom kocsonyás kérge, étvágygerjesztően reszketett. De közöttük még egy csomag volt zsíros levelekbe takargatva. — Ez lesz a pecsenye, melynek illata annyira hivogatott! — gondolom. Leszedem a leveleket és

Kounga

meglátok — egy emberi lábat. Mondhatom, több csalódást, mint undort éreztem!

E pillanatban megjön a bennszülött és jelenti, hogy földijeit mindjárt itt lesznek.

— Mi van ezekben? — kérdem a kis földhalmazokra mutatva.

— Batata és disznóhús! — mondja ő. — Ma este nagy ünnepély lett volna, ha a fehér emberek meg nem érkeznek.

— Disznóhús? Mondhatom, a te disznód ugyan furesa! Nézd csak ezt a lábat.

Kibontok egy másik csomagot — mindig a kardommal — ebből egy kar tűnik elő, a melyen még a kéz is rajta van. A harmadik csomagban egy férfi feje volt.

— Ez disznófej, úgy-e? — kérdeztem a szegény, nagyon megzavarodott bennszülöttől, a ki újra reszketni kezdett.

Visszamentem a legelső házba, a hol két matrózomat hagytam. Szörnyen éhesek voltak és — miként nekem — nagyon nehezükre esett nekik, hogy reggeli nélkül kell ismét csónakba szállniok. Másrészt borzadtam attól a gondolattól, hogy az emberevők ételleivel csillapítsuk gyomrunk korgását. De végre is mit volt tennünk; az éhség hatalmasabb volt aggályainknál. Elővettem a bennszülöttet.

— Menj, és hozd el nekünk a tarót és batatát, de hagyd ott a disznóhúst!...

A bennszülött elrohant és kis vártatva elhozta, a mit kértem. Matrózaimnak épp olyan étvágyuk volt, mint nekem. Az eset még sem volt olyan komoly, mintha például egy emberi lábat kellett volna megennünk aszpickban vagy egy párolt kezét hidegen. De mégis emberhús leve volt az, ami a batatán fénylett és az emberhús kocsonya környezte a tarót. Olyanféle vétek volt a mienk, mint mikor valaki bőjti napon húst nem eszik ugyan, de a főzeléket — zsírosan fogyasztja el.

☉ A falubeliek után más vadak is jöttek, a kik közénk telepedtek. Elhozták ételleiket és mellettünk nyelték el ezeket. Rövid idő múlva a legjobb barátokká lettünk. Én egy főnök

mellett ültem, a ki egy felső kart szopogatott, pompás étvágyal, míg egyik alattvalójának a könyököt juttatta. A jólakottság jóleső érzése közben eloszlni éreztem a fehér ember gögjét és kezdtem belátni, hogy a vadembereknek jobb lakomájuk volt.

Visszatérve a civilizált emberek közé, nem éreztem lelkifurdalást ezen érzületem fölött, sem undort ezen ebédem fölött. A vadak hibásak, elismerem, mert olyan lakomákat csapnak, melyek nem kifogás nélküliek; egészben véve azonban, azt hiszem, mégis többre kell vennem őket, mint némely művelt társaságot, melynek konyhája néha ugyancsak embertelen, ha egyébként nem a politika konyhája. A mi hatalmi étvágyunk és gazdagság utáni vágyunk sokkal több emberáldozatot követel, mint az emberevők asztala. Azt mondják, hogy a vad emberek a degenerált humanizmust képviselik. Talán igaz is e mondás, azonban a humanizmus bizony akárhány esetben rosszabb lábon áll köztünk, mint az emberevők között.

Ők közelebb maradtak a kezdetleges barbársághoz, a mi fajunk eredeti állapotához, a melyben az ember tökéletesebb volt, mert szellemi tehetségeinek és fizikai szervezetének megnyilatkozásai harmónikusabban illettek össze, mint jelenleg. Mi büszkéek vagyunk művelődésünkre és nem vesszük észre, hogy ez mankó, mely gyengeségünket támogatja. A betegeskedőnek való rendszer a mi civilizációnk, az ápolónőnek gondoskodásai egy aggastyán iránt.

Nem menekedhetünk előle, bele kell nyugodnunk; nagyon büszkéeknek lennünk fölötte azonban túlzás.

Éjtszaka lett, mire a hajóra visszatértünk. Ott már nyugtalanul vártak, azt hitték, meggyilkoltak bennünket.

— Nos, és melyikőtök szolgáltattott volna misét a meggyilkolt kapitány lelkiüdvéért? — kérdeztem a hajón maradt matrózoktól. Erre a kérdésre nem kaptam választ.

Másnap az erdőbe mentem; a bennszülöttek falvait kerestem, de mindenütt teljes néptelenséget találtam. A benn-

szülöttek megfutamodtak a hadihajók legénységéhez hasonlóan öltözött matrózaim láttára. Az egyik faluban mégis megmaradt egy vén asszony, a kit kora és betegsége a menekülésben akadályozott. Mikor közeledni látott, annyira ordított, hogy megrémültünk és mi futamodtunk meg előle, mert nem tudtuk elviselni ezt a rettenetes rikácsolást.

Végre kevésbé gyáva bennszülöttekre akadunk, a kik az egyik, a parton levő faluba vezettek. Ebből nem futottak meg a lakosok. Sőt látásból már megbarátkoztak hajónkkal, melyet egy hegyfokról figyeltek.

Az utcán reggeliztünk, míg a velünk jött bennszülöttek kiszolgáltak bennünket. A többiek körénk csoportosultak és — mialatt élénken beszéltek egymás között — a szemüket le nem vették rólunk.

Némi cserevásárt eszközöltem velök és halakat adtam nekik, melyeket dinamittal halásztam. Ez nagyon boldoggá tette őket.

— Jó hajó! — mondták. — Soha ilyen jó hajó még nem járt erre!

Elkisérték egészen csónakunkig, ezt vállukra kapták és a hajózható vízbe vitték. — A főnök egy tucat leányt ajándékozott nekem, kiket siránkozásban kellett otthagynom a parton.

Délután a főnök felesége és leányai meglátogattak a hajón. Le akartam őket ültetni, hogy lefényképezem őket, de ez nagyon nehezen ment. Kisült, hogy még nem ültek soha, ennél fogva nem tudnak ülni. Micsoda nyomorúság az, hogy mindent meg kell tanulnunk! — mondaná FANTASIO. Tanulnia kell annak, a ki kocsis akar lenni. Meg kell tanulnia, a ki lepényt akar sütni! Most megállapítottam, hogy még az ülést is meg kell tanulni. Nagysokára megtanítottam vendég-hölgyeimet, hogyan kell lábukat meghajtani és felső testüket egyenesen tartani. Ez a szokatlan helyzet annyira feszélyezte őket, hogy nem tudtak mozdulatlan megmaradni. Ha lábuk nyugodt volt, a kezök mozgott, viszont ha kezök mozdulatlan volt, a lábuk csavarodott össze ideges rángatózással.

Megmutattam szobáinkat a hölgyeknek. Leguggoltak a szőnyegre és le akarták szakasztani a beléje szőtt virágokat, mert igaziaknak nézték őket. A feleségem szobájában levő tükör csodálatra ragadta őket, nem tudtak megválni tőle. Képmásukat ujjukkal tapogatták; olyanok voltak, mint a majmok, mikor a tükörben meglátják önmagukat és játszani akarnak ott képzelt társukkal. Az ebédlöben elemelték a teás csészéket és az ezüsből való ételkosárcákat. Egyébként nagyon kedvesek voltak és bár e tettük erősen felidézte a Humprey-ből való angol feleségének emlékét, a kit Taitiba vittem hajómon, mégis egészen jónevelésűeknek mondhatom őket.

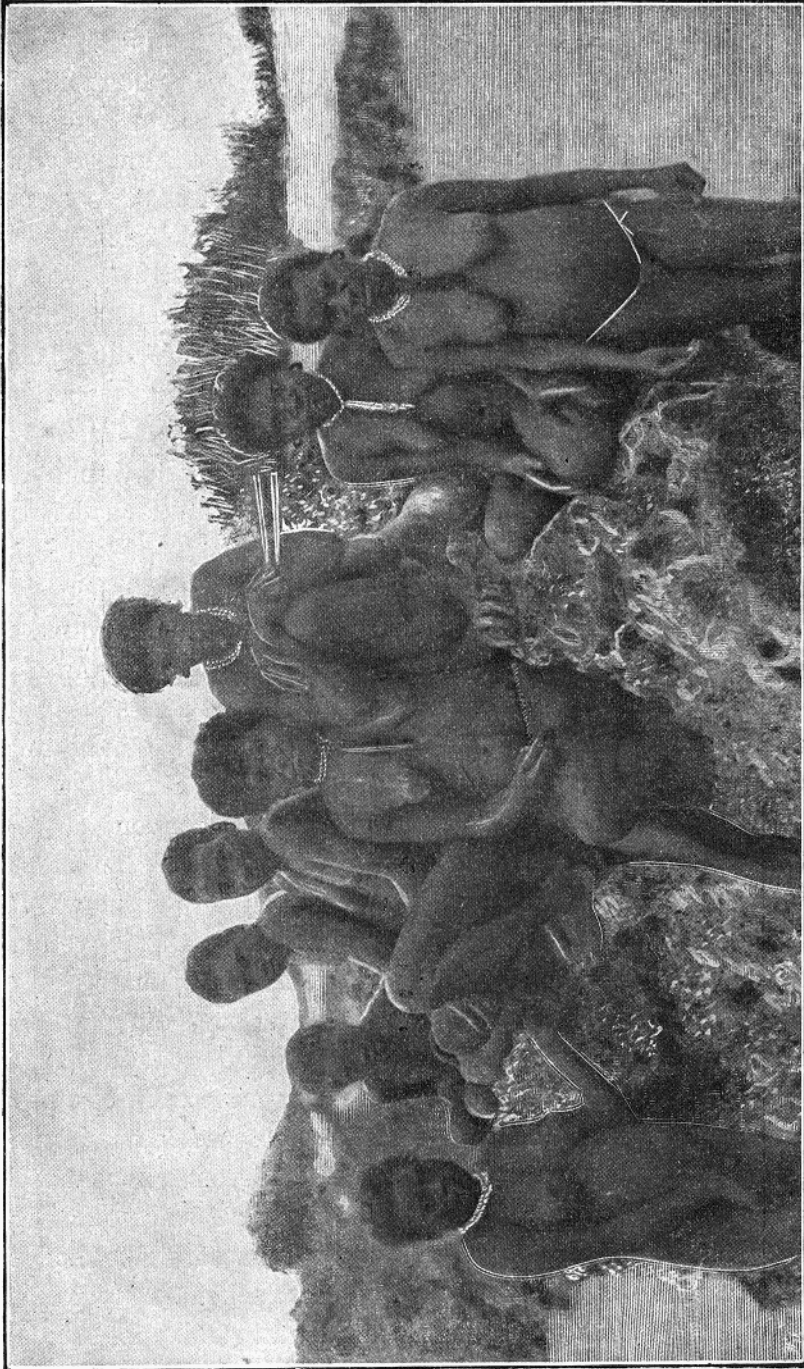
Más alkalommal kis csónakkal elmentem az öböl túlsó felébe, egy Table nevű helységbe, kikötőhelyünktől valami négy mértföldnyire. A bennszülöttek itt nagy vásárokat tartanak. Az erdőben lakók a hegyvidék termékeit becserélik halakért, kagylókért, a melyeket a parton lakók árulnak. Sokan voltak és ez alkalommal nem féltek tőlünk; sőt a merészségnek némi fokát észleltük náluk. Elénk szaladtak a tengerbe — a nélkül, hogy engedelmünket kikérték volna, felkapták csónakunkat és velünk együtt a partra vitték.

Cserevásárt csaptam velük és néhány fényképfelvételt készítettem. Mindegyik bennszülöttnak lővészre kész fegyver volt a kezében. Meztelen testükre a derekuk közé, zsinigre fűzve egész tucat töltést akasztottak.

Hirtelen nagy zápor kerekedett. A bennszülöttek hívtak, meneküljünk velük együtt a mély barlangok egyikébe, melyek alig néhány lépésnyire a vásártól, óriás sziklák között tátongtak.

Kissé haboztam, hogy hozzájuk csatlakozzam-e és teljesen őrizet nélkül hagyjam a csónakot. De hajómesterem, WALSH, a ki ez alkalommal elkisért és sok tapasztalattal bírt a bennszülötteket illetőleg, azt mondta:

— Velük kell mennünk. Különben gonosztettre képesek. Mutassuk meg nekik, hogy nem félünk tőlük.

Bennszülött asszonyok Espiritu-Santo szigeten.

Azt állítják, hogy harctéren erény a vakmerőség; a vademberekkel szemben ugyanez áll. Engedtük, hogy a barlangba vezessenek; mindegyikünket legalább ötven bennszülött vett körül. Mellettem csak egyetlen matrózom maradt, LAZARO, a Fidzsi-szigetek bennszülöttje, a ki maga is bennszülött volt hazájában. Időnként így szólt hozzám:

— Csöppet sem bizalomgerjesztők!

Fegyvereinknél sokkal biztosabb védelmet láttam a nőkben, kik a velünk szemben levő barlangba menekültek. Tudtam, hogy a vadak nem gyilkolnak soha asszonyaik szeme látára. Ez a lovagias vonás, mely életpárjaik ideges érzékenységéről tanuskodik, e szigeteken biztosíték számba ment az én szememben. A mint egy faluba értünk, legelőször az asszonyok után kérdezősködtünk. Ha ezek megjelentek, mi is maradtunk; ha nem, elmentünk. Ha pedig a megjelentek egy más után eltűnedezték, tudtuk, hogy ideje visszavonulnunk.

A barlangbeli kaland a legbékésebb véget érte. Az eső elállt, a vadak elhagyták menhelyüket. Mi is ezt cselekedtük és a sziklahasadékok között kanyargó ösvényeken elindultunk a part felé. A bennszülöttek mind elkisértek. Csónakunkat ott találtuk, a hol elhagytuk, a vízbe vitték és érzékenyen, nagyokat ordítva búcsúztak tőlünk, mikor távozni láttak bennüket.

Az elutazásunkat megelőző nap épen vasárnap volt, mulatságot rendeztünk. Nagy muri volt ez, az egyetlen, a melyet matrózaimnak e szigeteken nyujthattam.

Elhoztuk a hajóról vadászfegyvereinket, dinamittöltényeket, gyufát, kis csomagokban üveggyöngyöt, dohányt, késeket, szöveteket. Ezekből cserevásárt akartunk csapni a bennszülöttekkel. A dinamitból két emberemnek adtam, ezeknek halat kellett hozniok; más két emberemnek puskákat adtam, ezeknek vadat kellett szállítaniok; az árucsomagokat más kettőre bízam, ezeknek viszont a bennszülötteket kellett felkeresniök és tőlük főzeléket, sertéseket és tyúkokat vásárolniok, miket csaknem mindenütt találtam. Miután így szerteszéledtek, csak délben találkoztunk ismét egy

előre meghatározott helyen, a hová én és a feleségem az inassal szintén elmentünk. Velünk jött a két szakács is. Utolsónak az a francia maradt, a kit Apián felfogadtam; ez kitünően értett a nagy lakomák elkészítéséhez Kollegája, a matróz segítségével hozzálátott a tűzhely elkészítéséhez. Két asztalt is terített, az egyiket az én és a feleségem, a másikat a legénység számára.

Gyümölcsünk is volt, melyet a bennszülöttektől vásároltunk: banánák, görögdinnyék, kókuszdió, sőt egyéb diók is, melyeket az erdőben a fatövekben szedtek és a melyek már átetek az emésztés processzusán. A galambok ugyanis éretlen korában zöld hajastól elnyelik, de csak ezt a zöld héjat emésztik meg. Ennek következtében ezrivel találhatjuk a fák alatt a teljesen épen maradt, sima és tiszta diót

— Nem undorodott tőlük? — kérdezheti valamelyik finnyás olvasóm.

— Legkevésbé sem! — felelem én. — Mint a hogyan nem undorodom a tojástól, a mely ugyanazt az utat teszi és a melynek héját ugyanannyi szenny kíséri útjában.

Lakománk helyéül szép vidéket választottunk, és — a bennszülöttek szokása szerint — lakoma után megfürödtünk. Aztán a fűbe leheveredve, megtartottuk délutáni sziesztánkat. Eközben a matrózok őrt álltak, nehogy valami kellemetlen meglepetésben legyen részünk.

TIZENHATODIK FEJEZET.

La Pérouse és Santa-Cruz szigetek.

Az Új-Hebridákról augusztus 19-én elindultunk a La Pérouse szigetek felé. Másnap este értünk Vanikoro elé, melynek korallzátonyain a nagy francia felfedező²³ halálát lelte. Megvártuk a másnapot és csak ekkor kötöttünk ki. Nem tanácsos éjnek idején sokat mozogni ebben az alattomos vízben, mert az tele van rejtett szirtekkel, melyeket csak az árbocokról láthatunk meg, háttal fordulva a napnak.

Átmentünk egy nagyon szűk és elég hosszú bejáraton a rejtett szirteken megtörő hullámzajlások között és olyan mély öbölbe jutottunk, hogy lemacskázás végett egy kis, az öböl legvégén levő kiugrásba kellett előre nyomulnunk. Itt már nem éreztük a szél legkisebb lengését sem, ellenben rendkívül erős tengerfolyás fogott el, a mely okvetlen a sziklához csapja hajónkat, ha az előtte való estén nem vetünk olyan jól horgonyt. A vasmacska, dacára a nagy mélységnek, erősen tartotta a hajót. Több órai munkába került, míg a hajót biztosabb helyre vontattuk.

A bennszülöttek itt nagyon vadak. Mégis néhányan — közöttük a főnökök is — elének jöttek csónakjaikon. Mind mézszszel vegyes betel-leveleket bagóztak²⁴. Kis, elegáns nád- vagy kagyló-dobozokban, melyeket mindig magukkal hordanak, tartják a szükséges készleteket, valamint azt a kis

pálcikát, mellyel a meszet a szájukba teszik. Ajkuk festve van, a foguk fekete. Köpésük olyan vörös, mint a vér.

A férfiak egy darab „tapa“-levelet kötnek maguk elé, az asszonyok egy szövetharabot a derekukra. Arcuk gyöngén tetoválva van.

Mind a két nembeliek nagy, gyöngyből fűzött karikák: vagy kettéhasított teknősbéka-páncéllapokat viselnek a fülükben. Olykor tizet is akasztanak egy fülbe, melynek cimpája a belé akasztott súlynál fogva annyira kitágul, hogy némelyikük a pipáját is itt hordja. Karjukon, a könyök közelében, gyékényből finoman fonott karpereceket viselnek, melyeknek mintája különböző szinezéssel sugarakat, gerendákat, a fűrész fogait vagy törött ágakat ábrázol nagyon csinosan. E mögé is gyakran dugják a pipájukat. Mellükön — akár egy érdemrend — kerek lap kalimpál; ez ama kagylófajból készül, melyet az egykori zarándokok a kalapjukon viseltek. A bennszülöttek e díszeket az erdő lakóitól vásárolják meg, — a kik kétségtelenül megkövesedett állapotban találják őket a hegyekben — de maguk dolgozzák meg. Kettéhasítják, fényesítik, kirakják gyöngyökkel és más kagylókkal. Aztán, miután egy ideig viselték, így átalakulva ismét visszaadják az erdei lakóknak, még pedig — egy asszony fejében. Ez a meghatározott, rendes ár. Leányt, asszonyt vagy legényt különben kis csomag dohányért, egykét méter szövetért is lehet venni. Mint mindenütt e vidékeken, az asszonyok boldogok, ha fehér emberek megvásárolják őket, különösen, ha ennek következtében elkerülnek a szigetekről.

Akár egy londoni polgár, a bennszülött itt nem jár soha ernyő nélkül, a mihez egy óriási levél szolgál neki Mialatt SAM, a főnök hajómon időzött, rettenetes eső kerekedett. A főnök nyomban leguggolt és a levél alá bújt.

Egy a mellre vagy oldalukra akasztott zacskó nélkülözhetetlen Vanikoro lakóinak felszerelésében, a kik BIAS filozófussal elmondhatják: — Mindent magammal hordok!

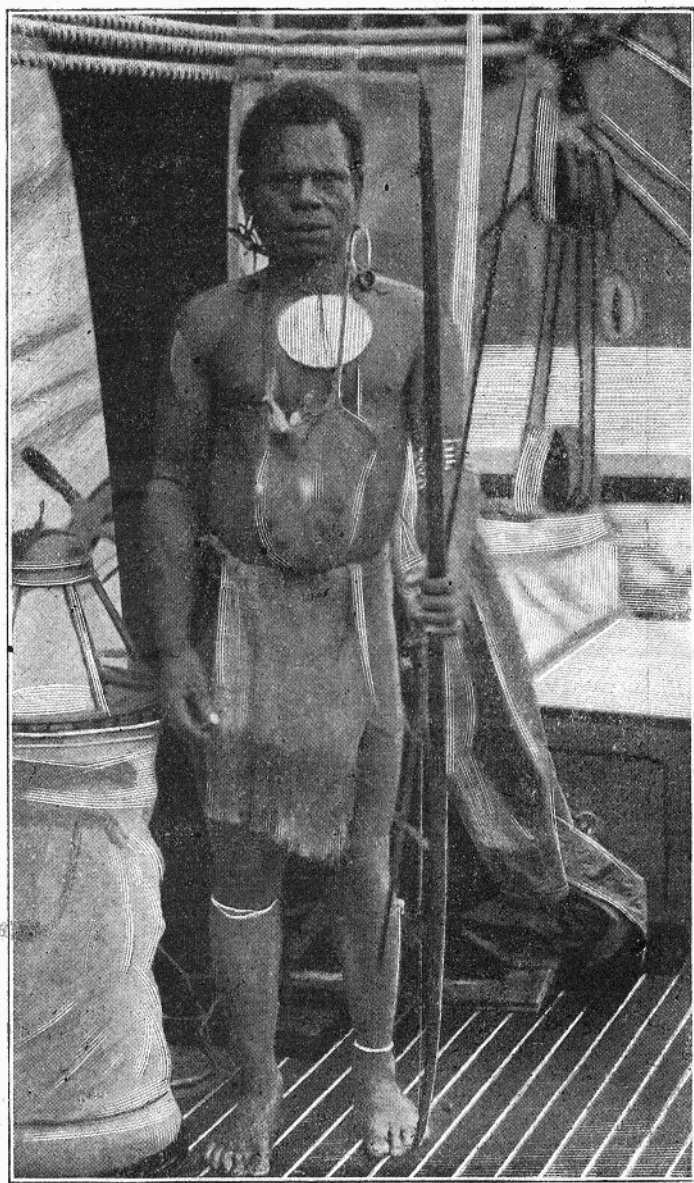
A zacskóba belerakják a betel-bagózáshoz szükséges anyagokkal megtöltött dobozt és minden értékes tárgyukat. Nomád hajlamaik rendkívül erősek; a sziget minden részében felállítják házaikat és — ha odébb mennek — nem hagynak meg egyebet a négy falnál. Az asszonyoknak kell elvinniök a gyékényeket, melyeken alszanak.

A megérkezésünket követő napon elmentem Tevaiszigetre, a hol lemacskáztunk. Bennszülötteket nem láttunk, de — sétáinkat folytatva — a fűben nagy mennyiségben holttestekre és csontvázakra bukkantunk. A hajóra visszatérve, már ott találtuk BAKSZI-t, a hatalmas főnököt, a ki reánk várakozott. Megemlítettem neki az imént látott sok holttestet. Erre pidsin nyelven nagy büszkén elmondta, hogy ő és emberei meggyilkolták a sziget lakóit, a kikkel harcban álltak. És kifejező kézmozdulatok kíséretében elmondta, hogyan szabdalták darabokra az ellenséget. Szögletes vonásai összehuzódtak, szeme vad tűzben égett és beszédközben egy mézszáros késsel hadonászott, melyet valamely rabszolgahajón vásárolt meg.

BAKSZI egy pénzdarabot adott el nekem, mely a hajótörött LA PEROUSE-től származott. Százhét esztendeje őrizték családjában, apáról-fiúra szállt, BAKSZI pedig talizmánnak tekintette. De azért becseréltem egy hajómon levő, óriás kutyáért. A bennszülöttek nagyon kedvelik a kutyákat, mert a szigeten nagy számban levő vaddisznókra vadászhatnak velök.

Szerettem volna elmenni Vanuába, egy a parton fekvő faluba, mert itt is értékes tárgyat vásárolhattam volna. De ez két napi távollétet igényelt és nem akartam a hajót ennyi időre magára hagyni. A bennszülöttek a sziget minden részéből odasereglettek kikötőhelyünk közelébe és nyugtalan viselkedéssel csatangoltak körülöttünk.

Elhatároztam, hogy magam helyett hajómesteremet küldöm el négy matrózzal. A fedélzeten sorba állítottam őket és megvizsgáltam a fegyvereiket, fölszerelésüket és élelmi

Bakszi, Vanikoro főnöke, a ki harcosaival egy falu 300 lakosát megölte.

szereiket. Aztán rövid beszédet intéztem hozzájuk; legyen szabad e jó tanácsok közül néhányat elsorolnom azok javára is, a kik majdan a Csendes-Óceán egyenlítőalatti szigeteire kerülnek.

— Én most benneteket egy veszedelmes kirándulásra küldelek; két teljes napig távol lesztek a hajótól. A tisztetek ne háljon soha a bennszülöttek házaiban, hanem mindig a csónakban és macskázzon le a szárazföldről jó messzire. Állítson mindig őrt. Ti pedig, fiúk, ne szakadjatok el soha egymástól, fegyvereiteket tartsátok mindig lövésre készen. Kiváltképen pedig ne engedjétek a bennszülött asszonyok csábításainak. Minden fehér embert azért öltek meg, mert elrabolták a bennszülöttek asszonyait. Ne fogadjátok el az asszonyokat, a kiket a bennszülöttek nektek ajánlanak. Ez csak kelepce, melybe titeket csalni akarnak; azt várják, hogy fegyvereiteket lerakjátok; az elővigyázat-ról megfeledkezve, a gyönyör helyett a biztos halál vár reátok.

Gondosan megvizsgáltam a vitorlás csónakot és mikor láttam, hogy élelmiszerek és fegyverek tekintetében jól el van látva, elrendeltem az indulást.

Mégis nyugtalanodni kezdtem, mikor matrózaim még harmadnap sem érkeztek vissza.

Messzelátómmal aggódva vizsgáltam a láthatárt, de vitorlát nem láttam sehol. A harmadik nap is elmúlt. Már a legszomorúbb hangulat vett erőt rajtunk, melyet a borzalmas környezet még fokozott. A vadak szüntelen figyeltek bennünket a partról, vagy csónakon körülöttünk keringtek. Végre a negyedik nap reggelén megláttuk a közelgő csónakot; nagy örömmel üdvözlöttük.

A hajómester elmondta útjukat. Augusztus 23-án reggel nyolc órakor elmentek. Vanuára délután egy órakor érkeztek oda, de néptelennek találták a falut. Kikötöttek a sziget egy másik pontján, a hol megláttak egy csapat bennszülöttet; ezekkel cserevásárt kezdtek. Fél ötkor tovább mentek és fél hétkor megérkeztek egy Nanun-ho nevű kis szigetre, melynek

közelében egy éjszakát töltöttek. De az idő rosszra fordult és a tengerfolyás oly hevéssé lett, hogy másnap és harmadnap sem tudtak visszatérni a hajóhoz. Nagy zápor is szakadt és emberek kényszerülve voltak a beneszülöttek házaiban keresni menedéket, kevésbé bizalomgerjesztő házigazdáknál. A legkisebb vigyázatlanság vesztőket okozhatta volna, de nagyon vigyáztak magukra és szigorúan betartották a hajómester parancsait. Ennélfogva nem szolgáltatnak sem okot, sem ürügyet a beneszülötteknek arra, hogy őket megöljék.

WALSH nagyon sok értékes ritkaságot és a hajótörött LA PÉROUSE-től származó száz éves pénzdarabot hozott nekem, melyet nagy fáradsággal szerzett meg.

Bejártam néhány, kikötőhelyünk közelében levő falut. A házak tágasak, cölöpökön épültek, falaikat levelekből fonják. Mindig tele vannak a nyers fa füstjével, mely a sziget átkát képező mérges legyek és egyéb bogarak elhajtására szolgál. E füst közepette főzik meg ételeiket. Minden házban négy oszlopon nyugvó, kertiházhoz hasonló alkotmány van; olyan magas, hogy egy férfi elmehet alatta. Ebben tartják az élelmiszereket. A legtarkább elrendezésben erős zsinegeken emberfejek, teknősbékák és sertésfejek lógnak itt. Minden tele van korommal és lehetetlen valamihez hozzá nyúlni a nélkül, hogy valósággal kéményseprővé ne váljunk.

Minden főnök házában van egy *tabu*-nak kijelentett sarok, a hová nem szabad belépni; a ki ezt megteszi, másnap meghal.

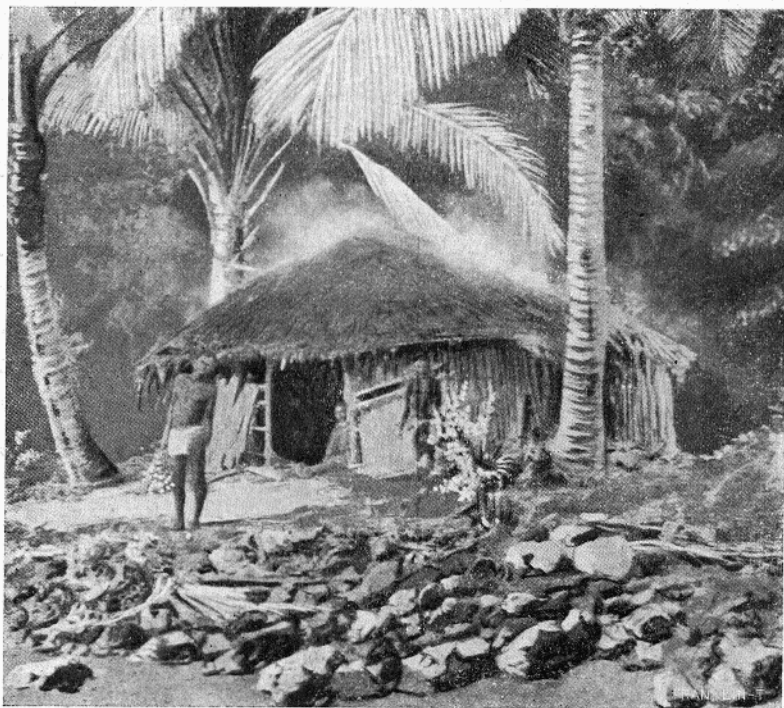
— Igaz ez? — kérdém a főnökök egyikétől.

— Sokan meghaltak már itt! — felelte és elsorolta a neveket.

Csak egy feltétel alatt szabad e sarokba bemenni: ha egy foglyot akarnak megölni, a ki arra van szánva, hogy megegyék. Talán eme babonában, mellyel házuk egyik részét egy vérszomjas istenségnek szentelik, a kegyetlen hindu *Kali*-kultusz eredete kereshető; *Kali*-t emberáldozattal engesztelték ki, mert felbőszült, ha nem kapott embervért.

Az egyik főnöknél egy lelógó, véletlenül oda nyomult lian-inda két csaknem egyenlő részre osztotta a ház belsését; egyik felére ki volt mondva a tabu.

Hiú vakmerőségből — a bennszülöttek nagy rémületére — átléptem a lian-indát és beléptem a tiltott helyre. Pedig ez nem volt helyes tőlem. Először mert semmi jogom

Ház Vanikorón, melynek fedelén füst száll kifelé, hogy megvédje lakóit a mérges legyektől.

sem volt a hitelent adni, a ki megbolygatja a babonát, hogy rámutasson annak haszontalanságára. Másodszer, mert halálom a sziget összes főnökeit érdekelte volna. Nem lehet közömbös előttük, ha lerontanak egy hitet, a mely házuknak szentélyét adja, és védekezniök kell a tabu megsértése ellen. Ezt tehát jól tudtam és a szentségtörést követő napon nagyon vigyáztam magamra.

A sziget tele van hegyekkel, melyek előkúpjai egészen a tengerig leérnek és az öblöt körülveszik. A csúcsok piramisokká hegyesednek és kupolákká gömbölyödnek, de el vannak borítva páratlan szépségű növényzettel. A levegőben olyan kábító illat száll, hogy az ember szagló és lélegző szervei alig bírják elviselni.

Vanikoró éghajlata egészségtelen. A nedves forróság, mely itt uralkodik, rövid időn belül a legerősebb szervezetet is vérszegénységgel megtámadja. Egyetlen éjszakán át matrózaim kardszóját ellepte az a fehér penész, melyet csak holmi székrényekben feledett, régi cipőkön láthatni. A bennszülöttek mind tüdőbajban halnak meg; a legtöbbnek rettenetes fekélyeik vannak, a görvélyesek mirigyeihez hasonlóak. Az *elefantiazis*²⁵, melynek a fekélyek előjelei és a mely a beteg testrészek — főleg a végtagok — erős megdagadásában nyilvánul, gyakori betegség. A lepra (vagy belpoklosság) is gyakori és apró, kerek, pikkelyes daganatokkal borítja a testet. A bennszülöttek nem gyógyulnak meg soha, ha csak el nem hagyják a szigeteket. Vanikorón a legcsekélyebb seb veszedelmet jelent. Egy olyan kis karcolás, melynek Európában másnap reggelig már nyoma sincs — itt genyedni kezd és nem akar meggyógyulni.

Azok a csúf legyek, melyekről már szoltam, alig hogy megérkeztünk, megszállták hajónkat és megcsípték lábunkat. A csípések helye akkorára dagadt, mint az öklöm és roppant soká tartott, a míg meggyógyult. El kellett magunkat árasztanunk szárcagyökérrel és örvendtünk, hogy sértetlenül eltávozhattunk. Egy pillanatig pestistől vagy vérmérgezéstől féltém, látva körülöttünk azt a sok elföldreletlen holttestet, melyeket ellepett a légy.

Augusztus 28-án húztuk fel a horgonyt, Vanikoróból távozva, nem sajnáltunk egyebet az öbölben halászott pompás osztrigáknál.

A bennszülöttek eljöttek a fedélzetre, hogy bizonyos távolságra elkisérjenek a tengeren. Csónakjaikat a hajóhoz

kötötték, de alig indult el a „Tolna“, egy erős szélroham elkapta és oly sebesen tova röpítette, hogy a kókuszrostokból csavart kötelek elszakadtak és a csónakokat elsodorták a hullámok. A vadak kénytelenek voltak a tengerbe ugrálni és úszva elfogni őket, hogy haza mehessenek.

Nagyon veszélyes utat kellett megtennünk, a part és a koráll-szigetek sekélyesei között. A siker víz tele van korallzátonyokkal, a melyek nincsenek vagy nagyon hiányosan vannak a térképen megjelölve. Általában az e vidéki tengeri térképek nagyon megbízhatlanok.

Elhajóztunk Santa-Cruz partjai alatt és megérkeztünk a Carlisle öbölbe. Ennek közelében egy misszionárius tanyázik, de mi őt nem láttuk. Azt mondták, már két hete távol van. Felfogadtam két bennszülöttet, hogy Gracioza öbölbe vezessék hajómat és jó kikötőhelyet mutassanak.

Komor időben értünk oda. A bennszülöttek értesülve voltak jöttünkről, azért mind a partra gyülekeztek. Csónakjaik, melyek mindegyikében két vagy négy férfi ült, megszámlálhatatlan sokaságban sereglettek hajónk körül. Nem túlzok, ha azt mondom, hogy ezrivel voltak; az öböl szinte feketéllett tőlük. Olyan szűken voltak egymás mellett, hogy a hajó nem haladhatott tőlük.

A bennszülöttek meg is támadtak bennünket és védekezésünk dacára felmásztak a fedélzetre. Körmeikkel bele csimpaszkodtak a hajó párkányába, az ablakrésekbe, a kötéllyukakba, felmásztak az árboc és horgonyköteleken. Egymás fölibe kapaszkodva, valóságos emberlétrát alkottak. Egyszerre minden oldalról megtámadtak bennünket és matrózaim nem tudtak a tömeg ellen védekezni. A helyzet kezdett veszélyessé válni. Ekkor egy dinamittöltényt dobtam a csónakok közé, ezt a fegyvert hasonló eshetőségekre mindig kéznél tartottam. A robbanás ezer darabra szaggatott néhány gyöngé járművet és a tengerbe pottyantotta a bennszülötteket, a kik erre megrettentek és úszva elmenekültek. A fedélzeten levő bennszülöttek is holtrarémültek s mivel

csónakjaik nem voltak a hajóhoz hozzákötve, hanyat-homlok a tengerbe ugráltak, úszva igyekezve a partra jutni.

Ez az egyetlen módja annak, hogy a bennszülöttek től megtámadott hajó tőlük megszabaduljon. Leginkább a munkásszállító hajók alkalmazzák. Több rémületet okoz, mint bajt. A vadaknak kellemetlen érzésen kívül egyéb bajuk ritkán lesz, vagy csak könnyen sérülnek meg.

Cserevásárra induló bennszülöttek csónakja.

Gracioza lakói nem tartottak haragot. Visszatértek, de most már szép sorjában jöttek és cserevásárt ajánlottak nekünk. Sok bennük a kufárkodási hajlandóság és tömérdek, ritka tárgyat vásároltam tőlük gyűjteményem számára.

Öltözkük hasonló a Vanikorón látottakhoz. Fülükben nagy gyűrűket viselnek, mellükön kerek díszeket, melyekkel asszonyaikat a rengetegben vásárolják. De ők némi változatosságot kedvelnek e díszeket illetőleg. Orruk válaszfalába félhold alakú gyöngyház-gyűrűket tűznek: ezek az

asszonyoknál teljesen eltakarják a száját. Némelyik ezzel sem éri be, hanem átfúrja az orrcimpát és függőket akaszt bele.

Gracioza férfiai elcsukva tartják feleségeiket; sőt állítólag ők maguk is csak meghatározott pillanatokban láthatják őket. Ezt a szokást a Csendes-Óceán többi szigetein nem találtam sehol. Feleségem és ennek szobalánya jelenlétében, mint ritka kivételképen, mégis fogadhattam a bennszülött hölgyeket hajóm fedélzetén. Nem tudtak ellentállni a vágyuknak, hogy fehér embert lássanak.

Santa-Cruz férfi népe és a szigetsoport valamennyi parti lakója kivonja magát az apaság kötelességei alól. A növények buja tömegében, mely hármás rétegekben borítja virággal és lombbal a hegyeket, egy titkos erejű növény terem, a melyet megetetnek asszonyaikkal és ez meddővé teszi őket. Hogy mi módon, azt nem tudja senki. Beszéltem egy angol hajóorvossal, a ki egyenesen e csodanövény felkutatására jött Angliából, de megtalálni nem tudta. A parton lakó férfiak féltékenyen őrzik titkát, nehogy az erdő lakói is hasznát vegyék, mert akkor nekik nem volna honnan feleségeket szerezniök.

Itt nem a nagyszámú család fenntartásának és nevelésének nehézségei teremtik meg ezt az állapotot, mint Európában vagy Amerikában. A férfiak egyszerűen megakarják kimélni asszonyaikat az anyaság kellemetlenségeitől. Ezért lemondanak a családi örömeikről és feleségeikkel együtt gyermekeket is vesznek az erdő lakóitól. Ekként marad meg a lakósság. Olyan módon, miként a janicsárok, a kik csapataikat az elrabolt keresztény gyermekekből ujoncozták.

A szokások sokféleségéből, a melyek az egymástól sok száz mérföldnyi távolságra eső szigeteken dívnak, csak egy van általánosan elfogadva: az örökbefogadás. Azt hiszem, ez természetes kifolyása két, legfőbb bennszülött intézménynek: a soknejűségnek és emberevésnek. A férj feleségei szokva vannak ahhoz, hogy — bár néha rendkívül

féltékenyek — a közös háztartás minden gyermekét egyaránt gondozzák. Másrészt a fölfalatas veszedelme, mely az árva gyermekeket állandóan fenyegeti, arra indítja az anyákat, hogy helyetteseket keressenek maguknak eltűnésük után.

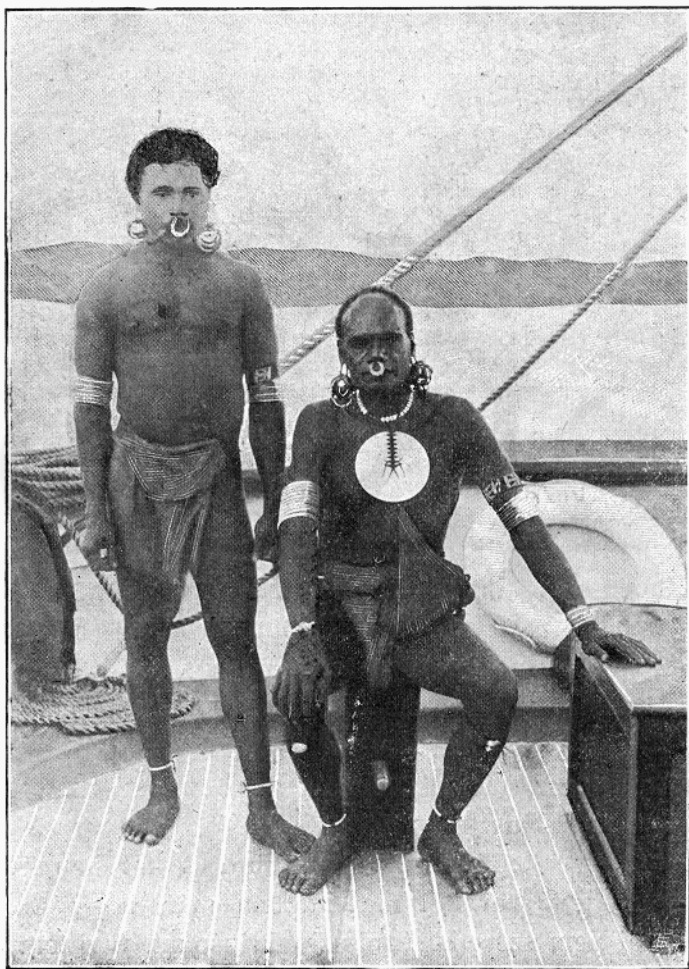
A megérkezésünket követő napon a nyílt tengeren egy nagy gőzös ment arra. Meglátott bennünket és közelebb jött; az angol „Royalist“ nevű cirkálóhajó volt. Némi távolságban megállt és a kapitány megkérdezte, ki lehet-e kötni az öbölben? Megmondtam, hogy bár egészen közel vagyunk a szárazföldhöz, huszonkét öl mélyre bocsátottuk le a horgonyt. A kapitány kételkedett benne, hogy ő is ilyen mély kikötőhelyet találjon a part közelében. Attól tartott, hogy a szélnek valamely hirtelen fordulata nem engedi őt majd kikötni; annál is inkább, mert valami csodálatos optikai tüneménynél fogva a szárazföld itt mindig a valóságnál sokkal közelebbnek látszik. Én tudtam, hogy e félelemnek semmi alapja, mert e tengervidékeken a szélnek és a tengerfolyásnak mindig egy az iránya.

Elmentem a „Royalist“ fedélzetére. Több tisztje már ismerte a „Tolnát“; Sydneyben látták. A kapitány, RASON, nagyon csodálkozott, hogy e vad vidéken talált. Elmondta, hogy a bennszülötteket megfenyíteni jött, mert meg akarták gyilkolni misszionáriusukat. Ugyanazt, a kit nem találtam a tegnapi megjárt öbölben és a kiről azt mondták, hogy két hete távol van.

A Carlisle öbölből magammal hozott két bennszülött néhány elejtett szavából [megértettem már, hogy Carlisle öböl lakói nem szeretik a misszionáriusokat. Elvittem őket a kapitányhoz, ez kihallgatta őket és meggyőződött, hogy nekik is részök van a gyilkossági kísérletben.

A kapitánnyal elmentünk Gracioza faluba, de a bennszülöttek ezúttal már kevesebb bizalmat tanúsítottak. Csak néhányat láttunk közülök és már nem jöttek cserevásárt ajánlani. Mindig így van ez, ha egy hadihajó megérkezik.

WOODFORD természetbúvár azt mondja az Ellice szigetekről, hogy Nukufetaá lakószai nagy tüzek révén értesítik Oaitupu lakóit. E tüzeket a korall-szirtek szélein gyújtják fel és — bár a nagy távolság miatt a lángot meg nem láthatják —

Carlisle-Bay-beli bennszülöttek.

a sötét éjszakán, mielőtt a hold feljön, meglátják a vörös visszfényt az égen. Az összeköttetésnek valami módja okvetlen fennáll, mert a mint egy hadihajó a legközelebbi szigetnél feltűnik, a csoport legtávolabbi szigete is nyomban

értesül erről. A bennszülöttek előkészületeket tesznek a távozásra és mire a hajó odaér, már csak üres partokat talál. A kereskedelmi hajóknak is kevés alkalmuk van a lakósok szokásainak megfigyelésére. Mindig messze kötnek ki a szárazföldtől és a bennszülöttek ép oly bizalmatlanok velök mint az előbbiekkal szemben.

Santa-Cruzon a férfiak hat-hét láb hosszú hajtódárdákkal vannak fölfegyverkezve, melyeket meglepő ügyesen kezelnek. Nagy távolságból is eltalálják a legkisebb tárgyat. Nyilaik, kelevézeik mérgezetek; a méreg állítólag csak kilenc nap mulva működik.

Nincs esztendő, hogy e nyilakkal néhány fehér ember halálát ne okoznák. Így ölték meg GUTENHOF parancsnokot, kinek halálát máig is sajnálják a tengerészek. A kereskedelmi hajóknak annyi keserves tapasztalatuk van, hogy már nem is járják e veszedelmes tengervidékeket. A bennszülötteknek az egész szigeteken rossz a hírok. Munkásoknak alig használhatók és ha elviszik őket Ausztráliába vagy Uj-Sealandba, vad természetüket itt is megtartják. Fegyelmet nem tűrnek el; legkisebbre menten fellázadnak és társaikkal is szüntelen veszekszenek.

A „Royalist“-tal egyszerre hagytuk el kikötőhelyünket és egyideig még szemmel tarthattuk haladását. Grációza közelében egy tűzhányóhegyet láttunk a tenger közepén. Csak tölcésére emelkedett ki a vízből. A közelébe akartunk menni, de az őt szegélyező sziklák miatt nem tudtunk célt érni.

A „Royalist“ — valamint mi is — a Salamon szigetek Santa-Anná-ja felé tartott. De a „Tolna“ fűrgébb és annyira előnyben volt, hogy egy óra mulva az angol hajó már eltűnt megettünk a látóhatáron.

TIZENHETEDIK FEJEZET.

Santa-Anna, a Salamon-szigetcsoportban.

Reggel értünk Santa-Anna alá, hol nem minden nehézség nélkül behajóztunk az öbölbe. Ott találtuk a „Ringdove“-t, egy angol ágyúnaszádot. Kapitánya, BRIMA, — kit Sydneyből ismertem — azonnal meglátogatott. Nagy vadászszenvedélye miatt JEMMY DUCK volt a csúfneve.

Rendkívül meglepett, mikor kiszálltunkkor ünneplő, bennszülött tömeg közepette megláttam Apiából való francia szakácsomat. A gyermekek a nyomában tolongtak és azt kiáltották: — „Oui-oui! Oui-oui!“ — A kezét fogták, belesimpaszkodtak zubbonyába, nadrágjába. Az asszonyok, férfiak is mind utána futottak, ismételve: „Oui-oui!“ Eszembe jutott ekkor az a história, melyet a francia elmondott, mikor Sydneyből való elutazásunk napján olyan részeg volt. Numeából megszökve ugyanis bárkáján Santa-Anna szigetére került. Mutatta is nekem a járművet, mely két év óta hevert a parton. A bennszülöttek mind megismerték és örömmel üdvözölték. Szabadon járhatott, kelhetett az egész szigeten, nem bántotta senki.

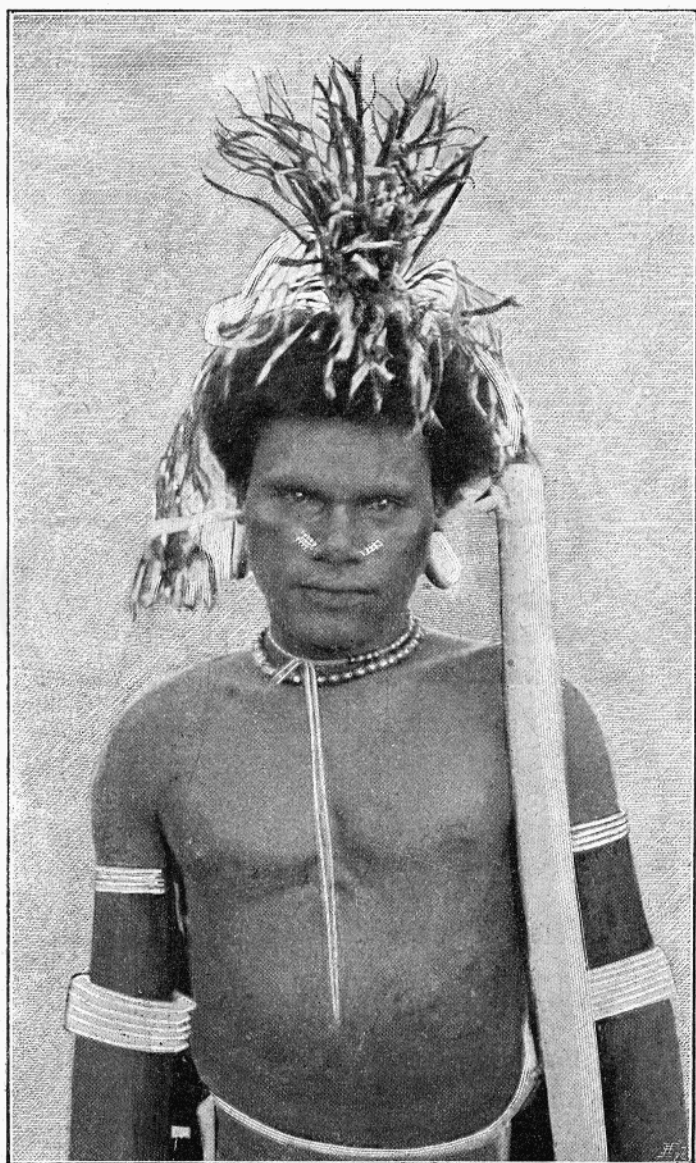
Santa-Anna lakószai a legkevésbé vadak a Salamon-szigetek vad népei között, de ezzel még nem sokat mondtam. A férfiak csak egy kis rongyot kötnek maguk elé, az asszonyok egészen meztelenek. A leányok hét-nyolc esztendőskorokban már érettek a házasságra, vagy legalább

annak tekintik őket. A házakat fatörzsekből és pandanusz levelekből készítik. A fedelet tartó oszlopok és gerendák gyakran cifra alakok és szörnyetegek formában vannak kifaragva.

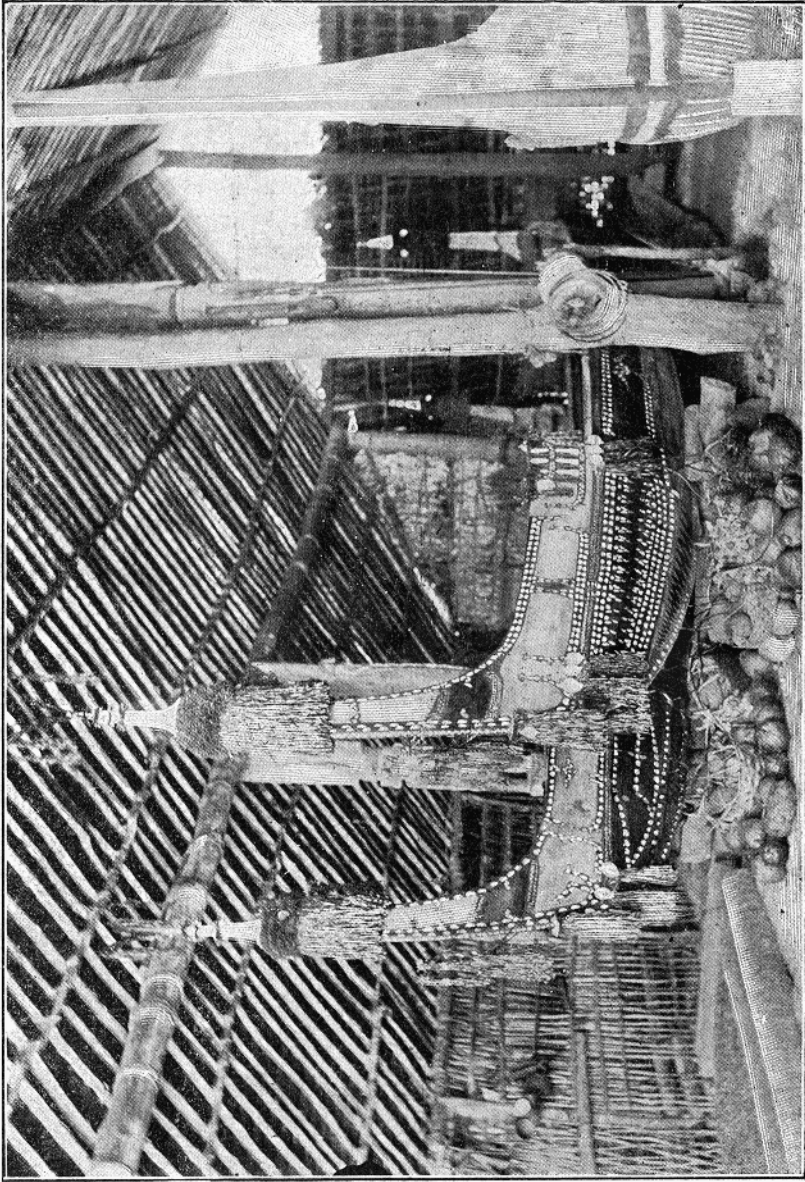

Fiatal asszony Santa-Anna szigetén.

A bennszülötteknek nagy hajlamuk van a fafaragáshoz és berakott munkához, de lassan dolgoznak és nagyon lusták. Tehetségük főleg a torzképek terén érvényesül.

Fiatallónök Santa-Anna szigetén.

Fejvadászok esónakjai Santa-Anna szigetén.

A szigeten egy kereskedő telepedett meg, a kinek mind-
eddig sikerült a legyilkoltatást elkerülni. Koprát, teknősbéka
tektőt vásárol és azonfelül munkásokat szállít az ausztráliai
gyarmatokba.

Santa-Anna szigete már az emberfej-vadászok terü-
lete. Az emberre vadászni harci kivonulás, melyet a benn-
szülöttek egy, az övéktől jó távol fekvő szigetre rendeznek.
Váratlanul megrohannak egy falut, megölik lakósaikat
egy részét, a többit pedig foglyul ejtik. Az utóbbiakat a
legközelebbi emberevő ünnepély áldozatául szánták. A halot-
tak fejait pedig nagy diadallal, mint a győzelem jelvényeit,
haza viszik.

Megnéztem a tabu-házat. Itt tartják a vadászcsonako-
kat is. Ezek kissé hasonlítanak a keleti *feluk*-hajókhoz és
az antik háromevezős hajókhoz, de ezeknél elől és hátul
magasabbak. A vörösfenyő fájából készülnek, kagylókkal
kirakott peremükkel és festett rajzaikkal valóban gyönyörűek.
A tat és a hajó eleje félmagasságban levélbokrétához hasonló
díszszel ékes. A hajó orra csúcsban végződik, melyről hosszú
ágak csüngnek alá imbolyogva, mint egyes lebegő hajfűrtök.

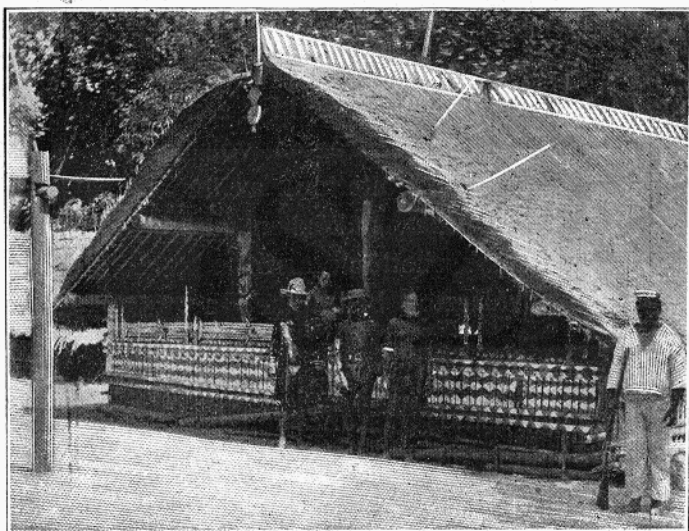
A ház földjébe fönt villavégű gerendák vannak leásva;
a szárított cápák, melyekbe a sziget királyainak és főnökei-
nek fejait szokták elhelyezni, vannak a villavégekbe illesztve.

A tabu-házban vannak elhelyezve az ellenségek fejai
is, a melyek a csonakok díszéül vannak szánva. Egy harci
csonak sem tökéletes, a míg nincs bizonyos számú ember-
fej ráaggatva. Ezeknek állítólagos kötelessége a láthatárt
minden irányban megfigyelni, ha a bennszülöttek fej-vadá-
szatra mennek.

A tabu-házba belépni asszonynak halálbüntetés terhe
alatt tilos, de még csak az ajtón benézni is. Sőt ha egy
hadicsónakot vízre bocsátanak, az asszonyoknak a sziget
túlsó felére kell menekülniök.

Még aznap este utólért bennünket a „Royalist“ és a
„Ring dove“-vel hárman egyszerre indultunk el. Néhány

napig a három hajó együtt haladt, az elegáns sóner a két hatalmas hadihajó között, melyeket mindig elhagyni készült; ezért rövidebbe kellett köttetnem a vitorláimat. Az angol tisztek átjöttek a mi hajónkra, mi az övékre; elválthatatlanok lettünk és minden este együtt kártyáztunk. Katonai kíséretünkkel elértük Ugit, melynek királya fogadásunkra megjelent a hajón. Kopott és piszkos angol tengerész-kabátot viselt, ezt meztelen testére öltötte. Egy erre járó hajó tisztsíjei ajándékozták neki és ő szörnyen büszke volt rá.

Tabu-ház Ugi szigetén.

Megmutatta a tabu-házat és egy szép, gyöngyházzal kirakott szilkét ajándékozott nekem.

— Ajándékot adtam neked, kell, hogy te is megajándékozzál engem valamivel, — mondta.

Mivel összeköttetése volt már a fehér emberekkel, nem futamodott meg a hadihajók láttára. A többi bennszülött a hadihajók elől az erdők sűrűjébe menekül. A király maga sem merészkedett a „Royalist“-ra vagy a „Ring dove“ hajóra jönni. A „Tolnát“ is hadihajónak nézte

ugyan, de mint legkisebbet, nem tartotta annyira félelmetesnek, mint a két nagy szomszédját.

Minthogy a bennszülöttek szokásait nem tanulmányozhattuk, vadgalambokra vadászgattunk. Nehéz őket löni, mert óriási fákra ülnek. Tyúknagyságúak, de alulról legyenek látszanak. Az a két bennszülött, a ki a királlyal maradt, újjal mutogatta nekünk a madarakat, még így is alig hogy megláttuk azokat.

A „Royalist“ mellé volt kötve hajónk, olyan közel, hogy egyik hajóról át lehetett ugrani a másikra. A „Royalist“ zeneestélyeket rendezett. Románcok, kuplék, énekek, kettős párbeszédék játéka hangzott fel esténkint. A „Tolna“ emberei egészítették ki a zenekart. MAC GOWEN dirigálása alatt nekünk már régóta volt zenénk a hajón. Még programokat is nyomtattunk az ünnepélyekhez.

Két napi vígság után, miközben otthon képzelhettük magunkat és elfeledkezhettünk arról a nagy távolságról, mely a hazától elválasztott bennünket, a vígjátékra dráma következett.

Említettem, hogy feleségem szobaleányt is hozott magával, egy eléggé csinos vászoncelédet. Szigorúan kitiltottam őt a hajó mindazon részeiből, a hol esetleg embereimmel találkozhatott volna. De ez a körülmény nem gátolta őt abban, hogy viszonyt ne kössön második kormányosommal. A hajómester, a ki szintén udvarolt a leánynak, — mikor látta, hogy vetélytársa nálánál szerencsésebb, féltékeny lett és ürügyet keresett az összekoccanásra. Késsel estek egymásnak és véres arccal kerültek elém; lehetetlen volt őket szétválasztani. Szüntelen egymásnak rohantak, mint a dühös kutyák. WALSH-t, a hajómestert, szobájába csukattam, a kormányost pedig vasraverettem. Így aztán tisztek nélkül maradtam abban a pillanatban, mikor fel kellett húzni a horgonyt.

Ismét a „Ring dove“ és a „Royalist“-tal egyszerre indultunk Malajta szigetére. Még aznap este megérkeztünk

a gyönyörű Tavana öbölbe, melyet hegyek, sziklák és apró szigetekeskék környeznek. Alig volt olyan széles, hogy a három hajó benne megférjen és hajóinkat a part fáihoz kellett kötnünk, nehogy egymáshoz ütődjenek. A buja növényzet egészen a vízig lehuzódott. Árbocaink kereszt-rúdjai szétszaggatták a zöld csipketetőt, mely könnyed ívekben fonódott fejünk fölé. A napsugarak ott játszadoztak a vékony vonalak kuszaságában, bevilágították a víz különböző mélységeit, szivárványszíneket vetettek a felületére, mely aranynyal rojtozta a benne visszatükröződő ágak, levelek és a kötélzet körvonalait. Ez a látvány élénken él még emlékezetemben! Mialatt írok, szinte meglepő határozottsággal állnak előttem a formák, színek, a föld és a tenger ezen intimitása, a mely leírhatatlanul bűbajos hatásokat teremt.

A Salamon szigetcsoport bennszülöttei ezen a szigeten a legvadabbak. Sokan közülök mint munkások künn jártak Ausztráliában; de ez csak növelte a fehér emberek iránti gyűlöletüket. Mind kagyló- és gyöngyház-díszeket viselnek. Orruk válaszfalába és cimpáiba félkörben emberi csontokat fűznek, kicsiben a hajócsiga fogantyúihoz hasonlóan.

Íjjaik kisebbek Santa-Anna lakóainak íjjainál. A nyilak vége emberi csontból van és mérgezett. Fejszékkal is hadakoznak.

A bennszülöttek hajómra jöttek, hogy cserevásárt kezdjenek velem. De a hadihajókra már nem akartak elmenni, sőt a „Royalist“ és „Ringdove“ kapitányainak is, minden ügyüket a „Tolnán“ kellett velük letárgyalni.

A megérkezésünket követő napon megnéztem a bennszülöttek faluját. A kunyhók rudakból, nagyon csinosan rácsolt oldalfalakkal, épültek, míg tetejük levelekből rakott. Valamennyi apró agyagdombon épült, melyekre kanyargósan keskeny síkos ösvény vezet fel. Egy fiatal főnök, a ki egy keveset beszélt a pidsinjargon, azt mondta, hogy e dombok védelmül szolgálnak az emberfejekre vadá-

szók ellen. Mutatott egy házat, melyben fiatal leányok voltak, szegényeket valamelyik szigetről rabolták és most hizóban voltak a legközelebbi emberevő lakomáig. Nyomban el is határozta, hogy ezt az ünnepélyt még ma a mi tisztele-

Fiatal főnök Malajta szigeten.

tünkre meg fogják tartani. A fiatal leányokat alkalmasint értesítették, hogy végórájuk közelg. Reményük tehát vajmi kevés lehetett a jövőt illetőleg, de megadással túrték sorukat. Lefényképeztem őket; jobban féltek tőlem, mint azoktól a bennszülöttektől, a kikről bizton tudták, hogy né-

hány perc múlva meg fogják őket ölni. Gépem — ez az ismeretlen veszedelem — jobban megrémítette őket mint az ősi szokásuk jegyében reájuk várakozó biztos halál.

Egyedül kellett az erdőbe mennem. Megkértem az angol tiszteket, ne kísérjenek el. Csak így tudtam a vadakat megközelíteni. Mert mihelyt egy egyenruhás embert megláttak, elbújtak az erdő sűrűjében.

Evezős versenyeket rendeztünk Malajta mellett a „Royalist“, a „Ring dove“ és az én hajóm csónakjaival. A győztesek pénzbeli díjakat kaptak. Kiválóan jó napjuk volt ez a matrózoknak.

Ismét együtt indultunk el, és estére egy „Deep-Bay“ nevű helyre értünk. Az angol hajók ide a bennszülöttek megfenyítésére jöttek, mert azok legutóbb egy hajóra lövöldöztek és néhány fehér embert megöltek. De nem sokat végezhettek, mert a lakosok mind egy szálíg elfutottak.

Én mégis láttam néhány, a bozótban bujkáló bennszülöttet. Teljesen meztelenek voltak és arcukon a legvadabb, legállatiasabb kifejezés ült, a melyet eddig, egész utam alatt, megfigyelhettem. Nagy kedvelői az emberhús-nak, sőt azt legszivesebben kissé már feloszlásban levő állapotában eszik. A „haut gout“ emberpecsenye, úgy látszik, egészséges eledel, mert feltűnően erős testalkatúak.

Meg akartam vásárolni néhány fegyverüket. Azt hitték, hogy le akarom fegyverezni őket, hogy azután könnyen elbánjak velük, mert egyikük pidsin nyelven azt mondta:

— Mondd meg a hadihajóknak, adják el nekünk ágyúikat és puskáikat, akkor mi is eladjuk neked fegyvereinket!

Csak úgy tudtam néhány nyilat és kelevézt szerezni, hogy cserébe dinamitot adtam nekik. Ezt nagyon szeretik halászat közben használni, csak hogy tilos nekik ilyet eladni.

„Deep-Bay“ lakosait igaztalanul vádolták gyilkossággal. Az angol hajók kapitányai kárpótlás fejében ajándékokat adtak a főnöknek. Ez végtére még arra is rászánta magát, hogy elment az egyik hadihajó fedélzetére, a hol megigér-

tették vele, hogy kiadja az igazi gyilkosokat. Ezt a szolgálatot árúkkal szokás megfizetni s így itt üzletté válik az igazságszolgáltatás. Igaz, hogy a legtöbb esetben a főnökök nem adják ki a törzsükhöz tartozó bűnöst, de valami más szegény ördögöt, a kit amúgy is meg akartak enni és most engesztelő áldozatnak felhasználnak. Így esik meg, hogy egy-egy gyilkosság kitűnő üzletté válhat az élelmes főnök kezében. A hajók parancsnokai ismerik a csalásnak ezt a módját, de nagyon nehéz a becsapás ellen védekezniök.

Kio-Harbour-ban is kikötöttünk. Ennek pompás kikötője van és ebben a bennszülöttek rendkívül barátságosan fogadtak bennünket. Szél nem volt, ezért a „Royalist“-nak kellett bennünket Szio-Bay-Malajtáig elvontatni.

A parti lakók itt kis erődítményforma szigetekeskéken laknak, hogy a sziget belsejében élők ellen védve legyenek. Lakóhelyeik sajátságos képet nyújtanak, — ilyen lehetett Velence ATTILA idejében. Mind ugyanazon módra készültek, magas kőfalakkal és szűk alagutakkal, melyeken csak egy ember fér át egyszerre. Megnéztük az egyik kis szigeten levő falu erődítményeit és elszédültünk a magas falak meredek voltától, melyek tövéhez a hullámos tenger csapódott.

Valamennyi kis sziget főnöke egy fiatal, alig huszonöt esztendő, de rendkívül elhízott alak. Csak nehezen tudott felkapaszkodni az egyik hadihajó kötélhágcsőján és ropant megrémült az ágyúk és az őt kíváncsian bámuló tengerészek láttára. Meg akartuk neki mutatni a kabinokat, de nem fért keresztül az ajtókon.

Szél most sem akart kerekedni s így a „Royalist“ a Salamon szigetcsoportbeli Florida-szigetéig vontatta hajómat, a hol már egy „Narvevo“ nevű kereskedelmi hajó horgonyzott és ennek legénysége — szerencsétlenségre — leitatta az enyéimet. A hajómester és a második kormányos — a szesz behatása alatt — összeverekedtek a bennszülöttekkel. Ezek meggyilkolták volna őket, ha a „Royalist“ nem küld nyomban egy ágyút a segítségükre. Ennek révén sikerült

őket ellenségeik kezéből kiszabadítani. Az angol hajón vasra verték és így küldték el nekem embereimet. De ettől a pillanattól fogva már nem viselték jól magukat; nyilván attól tartottak, hogy a legközelebbi kikötőben, a hol hatóságokat találok, meg fogom őket büntettetni.

A „Tolna“ és a hadihajók csónakjaival körüleveztük a szigetet. Gyönyörű körülötte a kicsi, ezernyi zöldelő sziget. Bejártuk a lagunákat, föleveztünk a folyókon, meg-megálltunk a nagyon tiszta és kókuszfák árnyékában csinosan épült falvaknál. Itt nem kell a bennszülöttektől félni, mert egy misszionárius megtérítette őket és lelkükben gyökeret vert az első keresztények szelid és meleg vallási érzülete.

Az erdőben vadásztunk. BRIMA kapitány meglepett rendkívüli ügyességével. Egy ízben négy egyszerre felröppent fürjet hozott terítékre. Kettőt az egyik puskájával ejtett el, aztán villámgyorsan más fegyvert ragadott és lelőtte a másikat kettőt is. Mindig eltalálta a vadat.

Még mindig a „Royalist“-tól vontatva, Marravó elé mentünk; ez is Malajta-szigeten van. Aztán Új-Georgia felé indultunk, mindenhová magunkkal vive a hajón dülő, belső egyenetlenkedést. Két tisztem folytatta a viszálykodást, a fegyelem nagy kárára, a mely, Sydneyből való elindulásunk óta, egészen a legutóbbi időkig, kifogástalan volt. Kénytelen voltam második kormányosomat minden szolgálat alól fölmenteni.

Szeptember 21-én bevitortlántunk Új-Georgia egyik kikötőjébe. Este volt, a bejárat szűk, hosszú és kanyargó, a tengerfolyás pedig nagyon erős. Épen mikor a „Royalist“ egyet kanyarodott, hirtelen egy kereskedelmi kutter²⁶ elzárta az útját. A hajót előbb látni nem lehetett, még kevésbbé jöttét előre megsejteni. A „Royalist“ hirtelen megállt, de mi ezt már nem tehattuk s így a sebesen haladó „Tolna“ összeütközött az őt vontató „Royalist“-tal. Mégis sikerült hajómat a gerincevonalból félrefordítani és mire a hajó nekivágódott egy korallszirtnek és arra kissé rászaladt. Így álltunk hát, tengerész mondás szerint: „orrunkkal a levegőben.“

— Mit tegyünk? Hogyan segítsünk önökön? — kiáltotta RASON kapitány.

— Ha a kutter elment, teljes gőzerővel rántson rajtunk egyet — a „Tolna“ kibírja.

A „Tolna“ erősen surlódott a korallszirten, de aztán visszaesett a vízbe.

Valami három mértföldnyire felmentünk a folyón, egészen odáig, a hol valóságos kikötővé szélesedik. Ez kedves hely volt; óriási harasztfák környékezték és egy bennszülött falucska házacskái élénkítették. Itt-ott karesú, elegáns csata-csónakok lebegtek hajóink körül és életet kölcsönöztek a tájképnek.

Másnap megnéztük a környéket. A partokon aligátorok nyüzsögtek, ezekre rálőttünk, de golyóink alig hogy megcsiklandozták őket. Ő kelméiket a golyók nagyon kevéssé izgatták, mert háromszori tüzelés után a legnagyobb nyugalommal odébb kocogtak.

A kutter tulajdonosa, a ki csaknem bajt hozott ránk az öböl bejáratánál, még aznap visszatért az öbölbe és RASON kapitány védelmét kérte a bennszülöttekkel szemben. Ezek ugyanis megtámadták és állítása szerint csak nagynehezen tudott közülök megmenekülni. A „Royalist“ parancsnoka megígérte, hogy megbünteti a vétkeket.

Napközben elindultunk Rendova felé, míg a „Royalist“ délnek fordult. Azt a hajót kereste, [melynek fedélzetén a bennszülöttek ATKINSON kapitányt és első hadnagyát meggyilkolták. Délután utólért bennünket, magával hozva a hajót, melyet legénység nélkül, megeresztett vitorlákkal és teljesen a véletlenre bízva talált a nyílt tengeren. A kapitány elment egészen Guadalkanarig, a hol felkutatta a bűnösöket is. Elfogatta, a hajóra vitette és ott vasra verette őket.

Megnéztem a szerencsétlen ATKINSON hajóját; láttam vérrel tele ágyát. Fejszecsapásokkal ölték meg álmában. A padló és ágy tele volt fejszecsapásokkal.

RASON kapitány kívánságára a „Royalist“ fedélzetén lefényképeztem a gyilkosokat. Elég töredelmesen viselkedtek.

Ugyancsak az angol cirkáló tisztjeinek jóvoltából hatoltunk be Rendova öbölbe. Legkisebb szellő sem mozgatta a levegőt. Az öböl, apró szigetekkel tele szórva, gyönyörű volt, a part azonban teljesen néptelen. Ennek magyarázata a hadihajóktól való nagy rettegés.

Ha egy gőzhajó e szigetekre indul és látja, hogy bizonyos idő múlva tüzelőre lesz szüksége, mindig előre küld egy szénnel megrakott vitorlást, mely rakományát valamegyik szigeten elhelyezi. A szénrakás tetejébe póznát tűznek, erre pedig lobogót tesznek. Ez elegendő arra, hogy a bennszülöttek tabu-nak tekintsék és hozzányúlni ne merjenek. De a hadihajóknak ez nagy alkalmatlansággal jár; keresniök kell azt a helyet, a hová a szenet lerakták és sokszor sok időbe telik, míg meglegelik a szénraktárt. A „Royalist“ már régóta játszott bujócskát, míg végre Rendován megtalálta a maga szénrakományát.

RASON kapitány elhatározta, hogy utat vág az erdőbe és megkísérli az ott bujkáló gyilkosok fölkeresését. Vele mentem én is. Az iránytű szerint haladtunk; a matrózok fákat vágtak ki, és fejszéikkel, kardjaikkal a sűrű aljfat ritkították. Több napig haladtunk így, de aztán fel kellett vele hagynunk. Többfelé is próbálkoztunk menni; néhol járatlan ingóványok, másutt mangrove-erdők²⁷ áthatolhatatlan léggyökerei okoztak megközelíthetetlen akadályt.

Itt véletlenül tanuja voltam egy oly esetnek, a mely bizonyítékát adta az angol haditengerész rendkívüli pontosságának. RASON kapitány ugyanis a hajón maradt legénységnek meghagyta, hogy ha a szigeteken lövéseket hallanak, ez annak a jele, hogy megtámadtak bennünket; ekkor tehát azonnal tegyenek csónakra egy ágyút és siessenek a segítségünkre. Egy este halálra fáradtak és holtra szomjasok voltunk. A kapitány megkérdezte embereit, nem tudnának-e kókuszdiót szakítani. A matrózok megpróbálták, de

nem tudtak a fákra felmászni. Ekkor, megfélekedve az adott parancsról, elkezdtünk lődözni a kókuszdiókra, melyek erre bőségesen potyogtak. De mily nagy volt a kapitány boszúsága, a mikor egyszerre csak rohamlépésben megjeleni látta legénységét, élén a tisztekkal és a tüzérséggel. Azt hitték, hogy már meggyilkoltak minket. A kapitányt dühössé tette feledékenysége, én ellenben csodáltam azt a gyorsaságot, a mellyel legénysége, nem egészen tízperccel az első lövés eldördülése után, a szárazföldön termett.

A „Royalist“ most elhagyott bennünket, hogy Ausztráliába visszatérjen. Elhatároztam, hogy visszaküldöm vele másodtisztemet, a kinek most úgy sem vehettem semmi hasznát. Megint leitta magát és meg akarta ölni a hajómentert meg a második altisztet.

Szomorúan láttuk „Royalist“ távozását. A hajó és kedves tisztjei néhány héten át a társadalmi érintkezés élvezetét nyújtották nekünk e magány és vad viszonyok közepette. Rajtunk kívül most csak egy kis kereskedelmi hajó volt a kikötőben.

A „Royalist“-tól való elválásunkat követő napon WALSH eltűnt. Embereimtől utólag megtudtam, hogy Sydneyben csak azért szegődött hajómra, mert ide akart jönni, hogy itt mint kereskedő megtelepedjék. A déli szigetekre eljutni, ritkán akad alkalom, azért ő megragadta azt, melyet én neki nyújtottam, nem törődve azzal a kellemetlenséggel, mit nekem azzal okozott, hogy fele úton faképnél hagyott.

Szerencsére, nemsokára akadt helyettese. A mellettünk horgonyzó kis hajón volt egy GRIFFITH nevű kereskedő. Valamikor tengerész volt és maga ajánlkozott első tisztem helyébe. Szívesen elfogadtam. GRIFFITH-nek azelőtt egy kutterja volt, melyen e szigetek között hajózott. Feleségül vett egy bennszülött nőt Rubianából és nyolc esztendő fia az anyjával Bougainvilleben lakott. GRIFFITH mindkettőt imádta és boldog volt, hogy a „Tolnán“ utazhatott, a mely egyenesen Bougainville szigetre ment.

Rendovát elhagyva, Rubianába mentünk. Esti tizenegy órakor áthaladtunk Munda parti zátonyán. Sokkal sötétebb volt, semhogy a lagunában levő korallzátonyokat megkülönböztethettük volna. Tizenöt ölnyire leeresztettem a horgonyt és a hajót a szélnek állítottam. A vasmacska csakhamar feneket fogott és mi másnapig azon a helyen maradtunk, a hova a véletlen vetett minket.

Reggel egy bennszülött falu közelében kikötöttünk. Ekkor az egyik kis sziget mögé rejtve észrevettünk egy sónert, akkorát, mint a „Tolna“. GRIFFITH megismerte benne P. J., a híres francia kalóz hajóját, a ki már több esztendeje járta a tengervidékeket, rabszolgákkal és más tiltott dologgal kereskedve. Mindíg üldözték, még sem fogták el soha. Rendkívüli ügyességénél fogva, mert nagyon ismerte e szigetek lagunáit, csatornáit, mindíg elkerülte a hadihajókat.

P. J. eljött hajómra és felajánlotta szolgálatait arra az esetre, ha szükségünk volna rájuk. Szép ember volt, fiatal, erős és jól megtermett. A bennszülöttek tisztelték és félték tőle. Ismétlőfegyvereivel egy egész törzsszel szembe mert szállni és a bennszülött ember életét nem becsülte többre egy galambénál.

Az ilyen regényes alaknak okvetlen szerelmi kaland hőségnek is kell lennie. P. J. szerelmes lett egy szigetbeli király leányába és feleségül akarta venni. De az apa visszautasította még a fehér emberek módjára kötendő házasság ajánlatát is. Ez a főnök nagyon félelmes és kegyetlen volt. A kalóz ekkor erővel meg akarta szöktetni a fiatal leányt. Ebből rettenetes zenebona lett. Őt kilökték, kénytelen volt csónakba szállni és hajójára menekülni, melyet a parttól jó messzire hagyott. Éjtszaka volt. P. J. a fedélzeten állott és a szigetet nézte, hol imádottja volt, kitől másnap reggel reménytelenül el kell szakadnia. A hold arany hidat vetett a part és a hajó közötti vízre, ennek fényes csíkján a kalóz hirtelen egy árnyat pillantott meg. A királyleány volt, haja hosszan úszott utána. Megismerte! ez egyszer

HERO jött LEANDER-hez! Néhány pillanat múlva a királyleány felbukott a csillogó vízből és felkapaszkodott a kötélhágcsón. Bronzszínű testén végiggyöngyöztek a vízcsöppek. Képzeltető a kalóz öröme és az a sok csók, melylyel kedvesét elborította! A bennszülöttekből álló legénység közül nem vette észre senki a szép szőkevény megérkezését. A kalóz levitte a szobájába és a hajó indulásáig ott rejtegette. A parton nem képzelte senki, hogy a leány átúszhatta volna a part és a hajó közötti nagy távolságot. Azt hitték, hogy bánatában elbujdosott az erdőben és ott éhen akar halni. Az öngyilkosságoknak ez a módja ugyanis rendkívül gyakori e vidékeken.

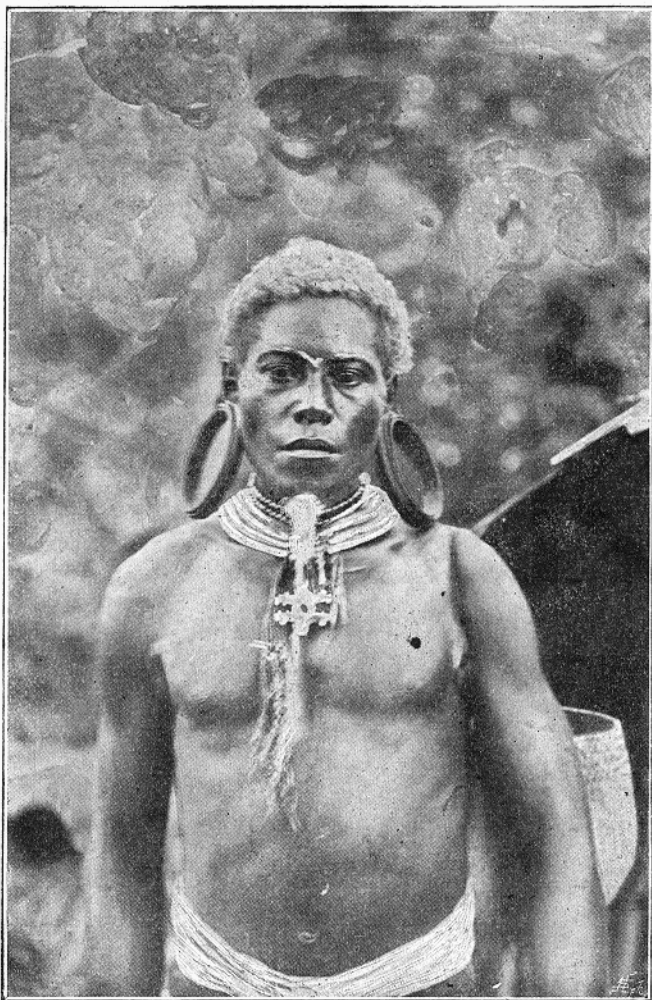
Menyasszonyával a francia nyomban az egyik kis szigetre ment, hol egy katolikus misszionárius megáldotta frigyüket, még pedig az ottani bennszülöttek nagy örömrivalgása közben. Énekekkel és tánccal ünnepelték a fehér ember és fekete asszony nászát.

P. J. Rubiána egyik lagunája mellett csinos házat építtetett fiatal feleségének. Kertje tele volt virággal.

Itt töltötte a kalóz azt a kevés szabad időt, melyet a keresete neki engedett. A szép bennszülött asszony mellett pihente ki a kalózkodás fáradságait és az ő lábai elé rakta le a szerzett kincseket.

A bennszülöttek nemsokára nagy számban megtelepedtek a francia kertje mögött; vonzotta őket a boldogságnak az a fuvallata, mely körülötte lengett. Lassanként így a ház körül egész kis falu keletkezett, melynek a férj és feleség voltak a királya, királynője. A kalóz a messzebb eső szigeteken érvényesítette csak szigorát, míg szomszédjaival szemben jó és kegyes volt. Tíz mértföldnyi területben csakis jó barátjai voltak. Rendes tevékenysége színhelyétől a szeretet légköre választotta el őt. Maga JNGOVA király, az emberfejvadászok leghíresebb királya is, ünnepélyesen tisztelni szokott a fehér főnök feleségénél, hogy lerakja előtte fegyvereit.

P. J.-nek három gyermeke volt: két fiú és egy leány mind a három kitűnően nevelt. A francia európai módra kinevelte a feleségét, ki angolul is kitűnően beszélt. Nem-

A Rubiána-laguna melléki főnök.
Fakarikákkal tágitott fülkagylója ott igen nagy ékesség.

csak kitűnő anya, gyöngéd és alázatos hitves, de tökéletes háziasszony is volt. Kecsesen viselte a háziasszony tisztjét és háztartását oly helyesen, okosan vezette, hogy például

állítottam a feleségem elé. Rend és takarékoság tekintetében az utóbbi tanulhatott volna a szigetbeli vadleányból lett asszonytól.

Rubiánán tíz napig maradtunk, miközben alig váltunk meg a kalóztól és családjától. Többször nálunk ebédeltek és reggeliztek a hajón. Én is odamentem reggelizni a francia sónerjára. P. J. a fedélzeten fogadott e szavakkal:

— Isten hozta, kapitány úr! Köszönöm azt a megtiszteltetést, melyben ön a kalózhajót részesíti!

P. J. elkísért kirándulásaimon és sok ritka tárgy gyűjtésében segített. A birtokában levők közül is sokat ajándékozott nekem.

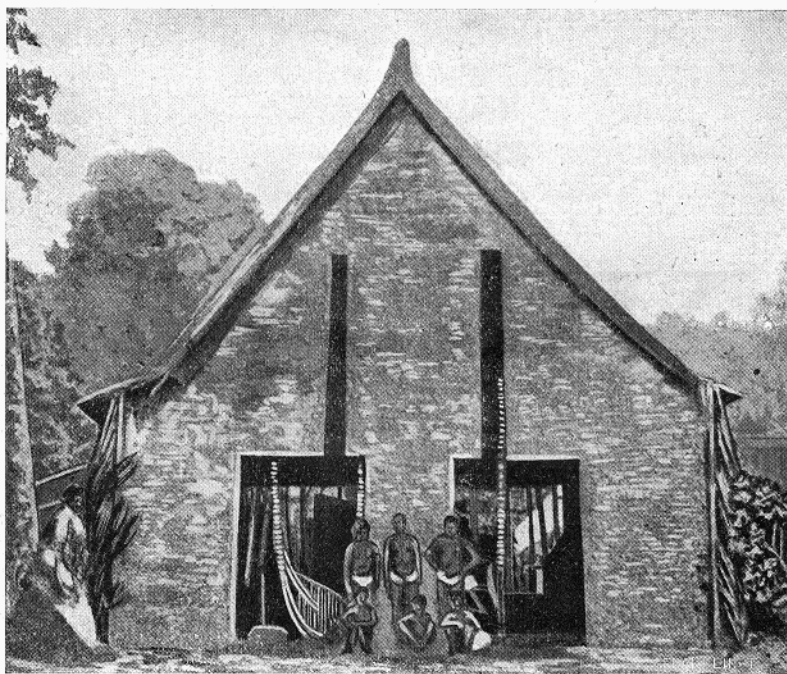
A bennszülöttek — mint e vidékeken egyáltalában — sok kagylódísz, karperecet és nyakéket viselnek. Különösen egy „bachia“ nevű kagylót kedvelnek, melyet érem gyanánt akasztanak a nyakukra. Ezt olybá veszik, mint nálunk a drágakövet. Értéke a szín és a kagyló szépségének arányában növekszik, de ritkán akad egy teljesen hibátlan példány.

A rubiánaiak átfúrják fülüket és kerek fadarabokkal addig tágtíják a fúrás helyét, míg a fülkagyló alsó karélya nem annyira gyűrűvé, mintsem valóságos húskoszorúvá tágul és egészen a vállig leér. Hozzáteszem még, hogy ezt az eredményt nem érik el mindig, sőt a legtöbb esetben megszakad a fül karélya. Nagy szépségnek tartják, ha a fülkagyló széle nő, szélesedik és arányosan megvastagszik — alkalmasint az ide özönlő vér következtében. Ilyen volt azon a főnökön, a kit lefotografáltam.

A bennszülöttek korallmészszel kenik a hajukat, hogy megóvják a férgectől és vörösre festik. Az asszonyok pedig tetoválják az arcukat. A bennszülöttek mind betelt bagóznak, a mi ajkukat, fogukat feketére festi. Már csak megvallom, hogy mi is megszoktuk a betel-rágást. Mert kellemes, hús érzést teremt a szájbán és ez megbecsülhetetlen a tropusokon. Aztán meg az a nagy haszna is volt, hogy fejünk ezáltal veszített érté-

kéből: mert a fekete fogú fejnek sokkal kevesebb a becse. Miután elhagytuk a szigeteket és megszűntünk a betel-bagózást, tapasztalám, hogy a fekete fogak csak hosszú idő múlva fehérednek meg ismét.

Meglátogattunk egy kikötőhelyünktől jó messzire fekvő mezővárost. A bennszülöttek roppant nagy számban összegyűltek és emberevő-ünnepélyt rendeztek a tiszteletünkre.

Ház, melyben Jngova király a csatacsónakjait tartja.

Sőt kényszerítettek, hogy velük együnk. Viselkedésüket kissé aggasztónak találtam; a mint kis csoportokba verődve csatangoltak körülöttünk gyanús tekintetekkel és kezökben a csatabárdal. Mindamellett az asszonyok nem távoztak el, a mi megnyugtatót bennünket. Feleségem, a ki ez alkalommal velem jött, ott ült közöttük és varrni tanította őket, míg ők viszont feleségemet gyékényfonásra oktatták. Ezt a jelenetet lefényképeztem. Az asszonyoknak nagyon hízelgett az, hogy

egy „fehér feleség“ oktatja őket. Megtapogatták feleségem ruháját, tudni akarták, hogyan készült a szöveteje.

A „Tolná“-ra visszatérve, már ott találtuk JNGOVA királyt. Tudta, hogy hová mentünk és aggódott miattunk.

— Olyan faluban jártatok, — mondta, — a hol a fehér emberek fejeit a csatacsónakok díszül nagyon keresik. Ha tudom, hogy oda szándékoztok menni, el nem engedlek benneteket én, a fehér emberek barátja!

Említettem, hogy a csatacsónakokat nem bocsátják vízre bizonyos számú, reájuk aggatott emberfej nélkül. De néhol a fejek minőségére nézve is különbséget tesznek; legalább egy fehér ember fejének okvetlen kell közöttük lenni. Ez a szokás uralkodott abban a faluban is, a hol épen jártunk.

JNGOVA barátunk különben leghíresebb emberfej-vadász volt e szigeteken. Gyönyörűek, kagylókkal végtől-végig kirakottak voltak csónakjai, melyeken a szomszéd szigetek lakóinak kiirtására indult. Nagy félszerben tartotta őket, melynek fala az ajtók fölött ki volt vágva, hogy a csónakok eleje és hátulja átférhessen rajtuk.

A fejjadászok csatabárdokkal és szalmából finoman fonnott pajzsokkal vannak fölfegyverkezve. Csónakjaikon nagy távolságokra elmennek, este nesztelenül kikötnek a szigeteken, megközelítik a falvakat, megölik lakosaikat és levágott emberfejekkel, foglyokkal térnek vissza. Minden törzs tekintélye a birtokában levő emberfejek számától függ. Rubiána erdejében emlék van felállítva JNGOVA király fejjadász kirándulásainak dicsőítésére. Keresztforma, széles alapú kőalkotmány ez, temetőnek síremlékeihez hasonló, korall tömbökből összehalmozott dombon. A keresztfa fölötti részen van két csónakban álló alak, két kisebb evező ember-alak között, kagyló- és gyöngyházberakásokkal ábrázolva. A keresztfát magát két tátott szájú és fejjel kifelé fektetett krokodilus díszíti. Az alsó oszlopot hosszában szűk hasadék választja ketté, melytől két oldalt jatagán-

kerd-

Tomahaukokkal és szalmafonású pajzsokkal fölfegyverezett harcosok
Rubiánán.

pengék, szívalakú küllők és különböző színű körkörös rajzok ékeskednek.

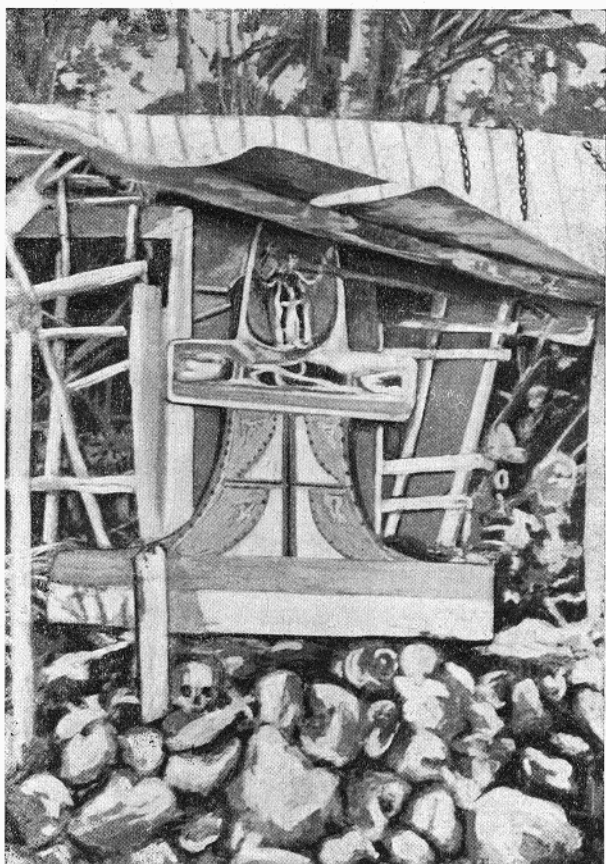
Az emlék fölé sátor borul, melynek vászna láncokkal van oszlopokhoz kapcsolva. A bennszülöttek áldozatokat hordanak ide; ezek többnyire emberfejekből állnak, melyeket hozzá vágnak a talapat korállrész tuskóihoz, a melyeken széttörnek. A kik nem tudnak igazi fejeket áldozni, utánzatokat készítenek kókuszdióból: szemet, orrot és száját faragnak ki rája. Elkövettem azt a vigyázatlanságot, hogy egy ilyen hamis fejet magammal akartam vinni a gyűjteményem számára. De a bennszülöttek ennek láttára olyan dühbe jöttek, hogy siettem ismét visszadobni a fejet. (Szerencsére elkísért P. J., az ő közbelépése nélkül alighanem pórus jártam volna.) Október 2-án (elbúcsúztam a lovagias kalóztól és) elindultam Narovo felé: hova másnap megérkeztünk. Egy csatornában, a part és a kis Szimbo-sziget között kikötöttünk. (Amfiteatrumszerűleg) magas hegyek környeztek bennünket minden oldalról. Valóságos óriási zöldelő tölesérben voltunk. A növényeknek valóságos csodái, a sokféle növényfajoknak egymásra boruló tömegei körkörös emeletekben tornyosultak fölöttünk. Imitt-amott feltűnnek a bennszülöttek kunyhói. A vén fák, melyek körül sok színű folyondárok csavarodtak, messzire a víz fölé eresztik ki hosszú ágait. (A bennszülöttek elmásznak egészen a végükig és, lábukat a víz fölött lógatva, halásznak. Ebben a látványban sok természetes üdeség volt kifejezve. Egy pillanatra azt az állapotot véltem látni, melyben az első ember a biblia szerint a világ teremtésekor lehetett.)

E paradicsomi hely lakói mindamellet nagy gonoszok. Szenvedélyes emberfej-vadászok és megátalkodott emberevők. Gyönyörű csatacsónakjaik vannak, melyek huszonöt-harminc embert is befogadnak. A deszkák nincsenek szögezve, hanem kókuszkötelekkel lekötözve. Egészen bevonják őket valami kókuszdió-törmeléből készült, cement-

hez hasonló péppel. A csónakok eresztékei ennél fogva rendkívül erősek és tartósak.

Minden főnöknek van egy tabu-háza az erdőben, a hol a vadászatokon szerzett emberfejeket őrzi. Az a főnök a leg-hatalmasabb, kinek a legtöbb ilyen trofeuma van. Ha egy

diadalmi emléke

Jngova király számos fejjavadászatának dicsőítésére emelt emlékmű.

a népből eredő férfiúnak sikerül bizonyos számú fejet megszereznie, nemességet kap. A kunyhók mind egymás mellé épültek; afféle farácscsal ellátott fülkék ezek, melyeket kagylófüzérekkel és az ellenségtől elrabolt nyakékekkel aggatnak tele. Ezekben tartják a fejeket. Megnéztem, sőt le

is fényképeztem e tabu-házakat, a mi nagyban fölkelte a bennszülöttek haragját. De még jobban megharagudtak, mikor kértem, adjanak el nekem néhány koponyát. Ez egyértelmű lett volna dicsőségük áruba bocsátásával.

Mégis ragaszkodtam ahhoz, hogy megszerezem e barbár diadalmi jelvények egyikét. Mikor láttam, hogy vásárlás útján ez nem sikerül, elcsenésére határoztam magamat.

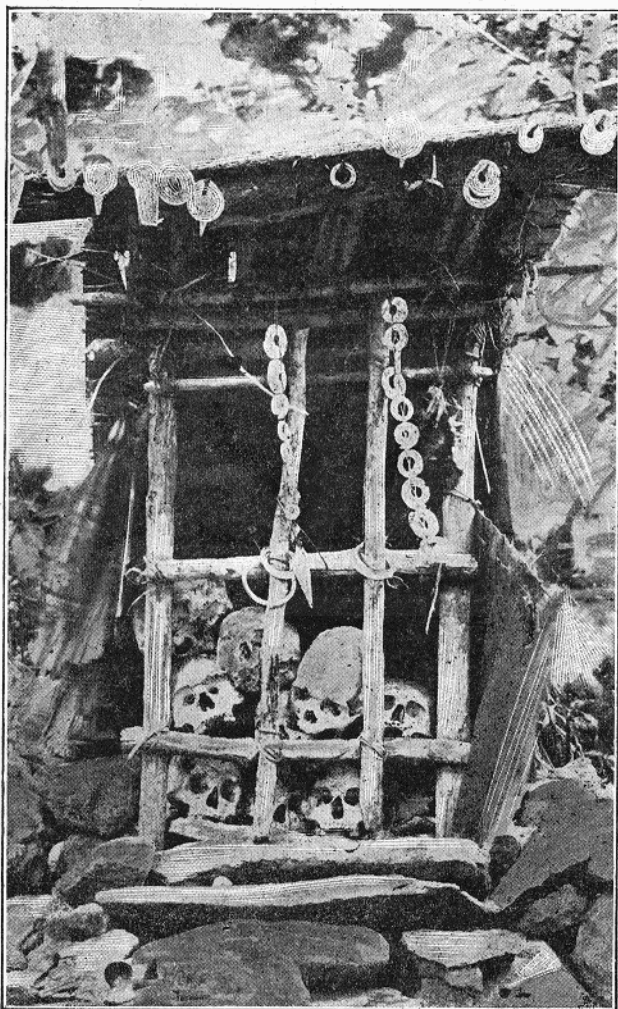
Éjjel visszatértem a tabu-házakhoz és felnyaláboltam két koponyát. Nagyon sötét volt és visszamenet eltévedtem a sűrűségben; csak nehezen tudtam visszatalálni a „Tohnára“. Bizony, az nem volt kellemes: az őserdő közepén két koponyával a hónom alatt, az ösvényt tapogatni! (Éjjeli kirándulásomnak híre járt a civilizált világban és egyéb kedves jelzés kíséretében elneveztek érte „tetemrablónak“.)

Mi mindent beszéltek felőlem egész utam alatt! Legelőször meghaltam valami polynéziai betegségben; aztán fölvettem a vadak szokásait és erkölceit. Herbertshöhén dühössé tette a németeket STEVENSON-nal kötött barátságom, azonfelül irigyek voltak, hogy sikerült megszereznem olyan ritkaságokat, melyeket ők — saját szigeteiken — sem tudtak megkapni. Rám fogták hát, hogy gyilkosságra bujtogatók, mert állítólag fegyvereket és löszereket adok el a bennszülötteknek, hogy a fehér embereket megöljék.

Hat napig maradtunk Narovón. A bennszülötteknek láthatólag hízogott, hogy annyira tetszik nekünk a szigetjük; de még szivesebben vették azt a biztonságot, a mellyel közöttük mozogtunk. Elhalmoztak rokonszenvük minden jelével és apró figyelmességekkel.

Csónakommal megkerültem a szigetet, hogy fölkeressem az ott lévő kénforrásokat. A szomszédjukban levő kis öbölbe érve, megállapítottam, hogy forró a vizük; a kezét nem lehetett volna benne tartani. E források a közelben fekvő geizirok lefolyásai. Partra szálltam és egy hegyet megmásztam, melynek csúcsa egy régi tűzhányó s belőle még halvány füstoszlop szállt föl. Némely helyütt a megrepede-

zett föld forrón égette talpukat, a sziklák hasadékaiban pedig kénes törmelékot találtam. Űde növényzet közepette, hamuval és meszes törmelékkal vegyesen, egyik oldalán kihűlt láva-ár nyúlt alá. A bennszűlöttek házai nagyon csi-

Szimbo. A koponyák megőrzésére épűlt erdei kunyhó.

nosan épűltek, mind nekidűlnek a tűzhányó oldalának; de lakosaik nagyon félénkek és vadak. Láttunkra fegyvert ragadtak és futni készűltek. Mégis sikerűlt megközelítenem őket és tőlűk kűlönbűzű tárgyakat vásárolnom.

Az öböl lakóinak nem kell soha tüzet gyújtaniok; ételeiket a meleg források vizében főzik meg. Fölöttük kis gödröt ásnak, és levelekbe takargatva bele rakják húsuikat, főzelékjüket; rövid idő alatt minden megfő. De ezeket az élelmiszereket előbb egy famozsárban, melyet kifaragnak és berakással díszítenek, megtörik. „Ki-ki-bool“ a neve ennek s mozsárnak. Mindent ebbe tesznek: az emberhúst, a batatát, a tarót.

Több férfi addig töri ezt a keveréket, a míg nagyon finom pép lesz belőle, a melyet aztán kis adagokra osztanak. Ezeket levelekbe csavargatják és a kúszónövények indáival átkötik. Minden férfi magával viszi az ételadagját; némelyik megveti a rendelkezésére álló, természetes kemencét és nyersen eszi meg.

A kénforrások gyógyereje ismeretes a bennszülöttek előtt; bennük fürdenek, hogy a náluk oly gyakori bőrbetegségektől megszabaduljanak. Sőt hasonló célból a körülfekvő szigetekre is elviszik a ként.

Hajukat, melyet elég hosszúra megnövesztenek, mésszel megfestik. A férfiak kőbaltákkal és fonott szalmapajzsokkal vannak fölfegyverkezve. Nyílaik, hajítódárdáik és fjaik is vannak, de ezeket kevésbé használják. A vadak rendes díszekhez, a nyakékhez és karperecekhez pandanuszlevelekből készült finom fonadékokat adnak, hajukba pedig tarka színű lepkéket és fényes bogarakat tűznek.

E rovarokat sajátságos módon fogják. Hosszú rúd végét abroncsba hajtják; ebbe egy nagy pókot helyeznek. A pók az abroncsot átszövi hálójával. Ezt feltartják a levegőbe és a fehér szárnyú lepkék, zöld és aranyszínű bogarak, kék, arany vagy gyöngyházzsínű szitakötők seregesen nekicsapódnak.

Narovo lakói rendkívül lovagiasak az asszonyokkal és leányokkal szemben. A fiatal ember soká udvarol leendő menyasszonyának; esténként éjjeli zenét rendez imádottja ajtaja előtt. Hangszerük a pásztorsíp vagy doromb. A benn-

szülöttek nádszálakból maguk készítik a 9 csöves fuvalákat; viszont a pásztorsípokat a kereskedelmi hajók szállítják ide. A fiatal leányok csinosak, de a bennszülöttek féltékenyen őrzik és a mint egy hajó közeledik, elrejtik őket az erdőben. Feleségem jelenléte velem szemben megszüntette ezt a szokást; sőt, az itteni hagyományokhoz híven, mindig egy-két fiatal leányt adtak mellém kísérőül, ha vadászatra mentem. Ők viszik a fegyvert és az elejtett vadat; mivel a bennszülöttek embert nem ölnek soha aszszonyaik szeme láttára, ők egyszersmind a nemtők szerepét játsszák azok mellett, a kik az erdőbe behatolni merészkednek.

Narovo szigetét október 12-én elhagytuk Ronongó, valamint Vella-la-Vella forrásokban bővelkedő partjai mellett hajóztunk el. Itt két-háromszor megálltunk és cserevásárt folytattunk, Egy éjtszaka egy névtelen öbölben a sziget északi részén horgonyt vetettünk a korallszirtek között. A bejutás nehéz volt, a kimenet még nehezebb, de mégis ki kellett kötnünk; sötétben nem lehet vitorlázni.

Szembe kaptuk a szelet és egy ellenkező tengerfolyás másnap még jobban megnehezítette helyzetünket. Csak este hagyhattuk el az öblöt. Éjtszaka a szigetek között kis csapásokban lavíroztunk, nagy vihar volt, mennydörgött, vilámlott, de a tenger mindamellettel teljesen nyugodt maradt.

A sziklákat a cikázó villámok világították meg; ők mutatják meg az utat ezen ismeretlen tengervidékeken, melyekről jó térképünk sincs. Micsoda félelemmel vártam megvillanásukat és mennyire siettem rövid életük szempillanata alatt tekintetemet a látóhatáron körüljártatni! És még sem az én ügyességemnek köszönhattuk, hogy épségben és szerencsésen kimenekültünk e szűk csatornából. A véletlen segített ki bennünket. Reggel, mikor hajnalodott, láttuk, hogy a nyílt tengeren vagyunk, Choiseul-szigettel²⁸ szemben.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET.

Choiseul-sziget körül.

Három nap alatt megkerültem a jókoranagyságú Choiseul-szigetet. Több helyen megálltam, behatoltam az erdőbe és a sziget hegyei közé anélkül, hogy egyetlen emberi lényt láttam volna. Ez nem lepett meg, mert tudtam, hogy a sziget egy részét teljesen néptelenné tették az új-georgiai és rubiánai emberfej-vadászok. Ehelyett pazar tenyészetet találtam, fehér kakaduktól és más szép tollu madarak sokaságától benépesítve. Néhány krokodilus fejet is láttam a folyóból kibukkani, de ez nem gátolt minket abban, hogy meg ne fürödjünk benne; annyira csábított bennünket a friss víz.

Choiseul leglakottabb helye a Bambatanie-öböl. Október 16-án érkeztünk ebbe és a part egyik kis leöblösödésében kikötöttünk. Láttuk a benszülötteket a parton és csónakjaikban, de azonnal elillantak; észrevettük, hogy rettenetesen meg vannak rémülve. Alkalmasint hadihajónak nézték a „Tolná“-t.)

A mint partra léptem, a benszülöttek megfutamodtak. Nagysokára, miután barátságos szándékainkat velök minden módon megértetni igyekeztünk és árúinkból valószínű kiállítását rendeztünk, sikerült őket jóindulatunkról meggyőzni.

A legelső, a ki a hajóra merészkedett, egy fogoly volt, a kit egy emberfej-vadászaton elfogtak és csak alkalomra vártak, hogy megegyék. De aztán mást gondoltak és egyelőre

megkegyelmeztek neki. Egykor munkás volt a Queenslandi-ültetvényeken, beszélte a pidsint és tolmácsul szolgált nekik, valahányszor hajó járt erre. Életét mégis kevesebbre becsülték a többiekénél s így hárult rá az a veszedelmes tisztesség, hogy a velünk való tárgyalásokra kiküldték. Egy csónakon érkezett, melyen csinos bokkrétába kötött, színes füvek kecsesen ringottak. Nagy és erős férfi volt, okos arccal. Szívesen fogadtuk és nemsokára összebarátkoztunk. Feltételeztem, hogy sajtáságos helyzete és fogoly volta dacára befolyással bír a bennszülöttekre és megkértem, nyerje meg őket ügyünknek.

Ez este történt. Gyönyörű holdfény ömlött el a tengeren, de látogatónk még nem gondolt távozásra. Pedig társai már mind elhagyták a partot és kunyhóiba tértek. A fedélzeten ült GRIFFITH és közöttem. Csevegtünk.

— Mi ez? — kértem tőle és ujjammal a holdra mutattam.

— Ez az időt mutatja. Ha azt mondd embereidnek: akkor térek vissza, ha ez kétszer változik — embereid tudják, mikor készítsenek számodra koprá-t.

Az ég alja megpillant a vakvillámtól.

— Hát az micsoda? — kértem.

— Ezt nem tudja az itteni ember. Azt hiszi, hogy ezek holmi gonosz ördögök.

— És ha dörög is, mi az?

— Az itteni ember azt hiszi, hogy olyan gonosz ördögök mint a fehér emberek, úgy ágyúznak odafönt, mint a fehér emberek hadihajói.

— Hát a nap micsoda?

— Az a jó ördög, a ki eljön megmondani, hogy az embernek fel kell kelnie, enni és verekednie. Ha pedig elmegy, az embernek is aludni kell menni; különben elviszi a gonosz ördög.

— Látták már az itteni emberek a gonosz ördögöt?

— Nagyon sokszor. Lépteinek nyomát csaknem naponként látják a homokos parton odalenn. (Itt a Choiseul-

öbölre mutatott.) Azért mentek el innét, mert itt nagyon sok a gonosz ördög. Minden nap sok embert megölnek.

A társalgás eme pontjára érve, észrevétlen átsiklottam egy cselvető kérdésre:

— Mondd csak, miért fél az itteni ember annyira a fehér emberektől?

— Nem mindig fél az — csak most!

— És ugyan miért, csak most?

— Azt nem mondhatom meg, megölnének érte!

— Akkor valami rosszat cselekedtetek. Vigyázzatok! Ide küldök egy hadihajót és az megöl benneteket mind!

— Nem csináltak ők semmi rosszat.

— Akkor hát csak akarnak?

— Nem a fehér embereket bántják ők.

— Megállj, gézengúz, megcsíptelek! Emberfej-vadászatra készültök?

— Ne szólj róla, mert megölnék engem!

— Nekem az mindegy. A te piszkos bőröd úgy sem ér valami sokat!

Hogy megfélemlítsem, olyan hangon beszéltem vele, a melyet máskor nem használtam a bennszülöttekkel szemben.

— Tehát emberfej-vadászatra mentek! Jól van, de ezt én is látni akarom, veletek akarok menni! Ezt eszközöld ki nekem. Ha meg nem teszed, elmondom, hogy elárultad nekem az emberfejvadászat előkészületeit és akkor téged megölnék! Ha ellenben kieszközlöd, a mit kívánok, szép ajándékot kapsz tőlem. Azt fogod mondani embereidnek, hogy megsejtettem előkészületeiket, mert én a jó ördög vagyok és mindent tudok. Mondd, hogy velök megyek csónakjaikon és ha sértetlenül ide visszahoznak, minden vadász egy kést és pipát kap tőlem. Ha ellenben akárhogyan is elpusztulok, nem kapnak semmit. Hajóm elmegy és küld ide egy hadihajót, a mely halomra lövöldöz benneteket és felperzseli falvaitokat. — Mert én a fehér emberek között nagy főnök

vagyok. Holnap reggel ezt mind el fogod mondani az embereidnek és meghozod a választ!

A vadembernek választani kellett a két eshetőség között, kitérni nem tudott. Természetesen inkább a szép ajándékokat választá és megígérte, hogy mindent el fog követni, hogy nekem az emberfej-vadászaton való részvételt lehetővé tegye.

Még néhány percig beszélgettünk kevésbé érdekes dolgokról.

— Szeretnétek, ha egy kereskedőtök lenne? — kérdeztem.

— Igen. Ha te vagy egy másik fehér ember ide jönnétek, az emberek mind neki dolgoznának és nem bántanák őt.

— Hát misszionáriust nem akartok?

— Nem. Az itteni ember mind azt mondja: megesszük (ki-ki) az első misszionáriust, a ki ide jön! A misszionáriusok gonosz emberek.

Az antiklerikalizmus eme megnyilatkozása után elbúcsúztam emberemtől. Eközben még lelkére kötöttem az ígéretét.

Másnap reggel, kilenc órakor visszajött:

— Beszéltem a főnökkel és a többiekkel — mondta. — A főnök nem bánja, de a többiek félnek.

— Mitől?

— Tőled. Fehér embernek nem szabad az emberfej-vadászaton látnia a nélkül, hogy saját fejét elvesztené. Az mondják, ez szerencsétlenséget hoz reájuk és ők veszítik el fejüket a vadászaton. De a főnök megígérte, hogy kieszközli beleegyezésüket. Ha ez sikerült, el fog jönni, hogy ezt neked jelentse és megnézzé, a mit nekik ezért adni akarsz.

— Mikor lesz a vadászat?

— Akár mindjárt is elmehetünk! Amúgy is csak azt várták, hogy elmenj innét, azután mindjárt csónakba szálltunk volna. Nem akartuk, hogy lásd elindulásunkat. Egyetlen fehér embernek sem szabad tudnia, mikor vadászunk emberfejekre.

Csaknem biztosra vettem, hogy elfogadják ajánlatomat és megtettem a kirándulás előkészületeit. Hamar megvoltam velük, néhány doboz konzervet, egy kis fehérneműt és egy öltözet-ruhát csomagoltam be.

Tudtam, hogy a bennszülöttek nagyon lassan határoznak, azért türelmesen vártam. De ez egyszer siettek, mert délután öt óra felé már jött tolmácsom a főnökkel és még néhány bennszülöttel.

— Nos, mi ujságot hoztok? — kérdém.

— Jót, kapitány, mindenki beleegyezett.

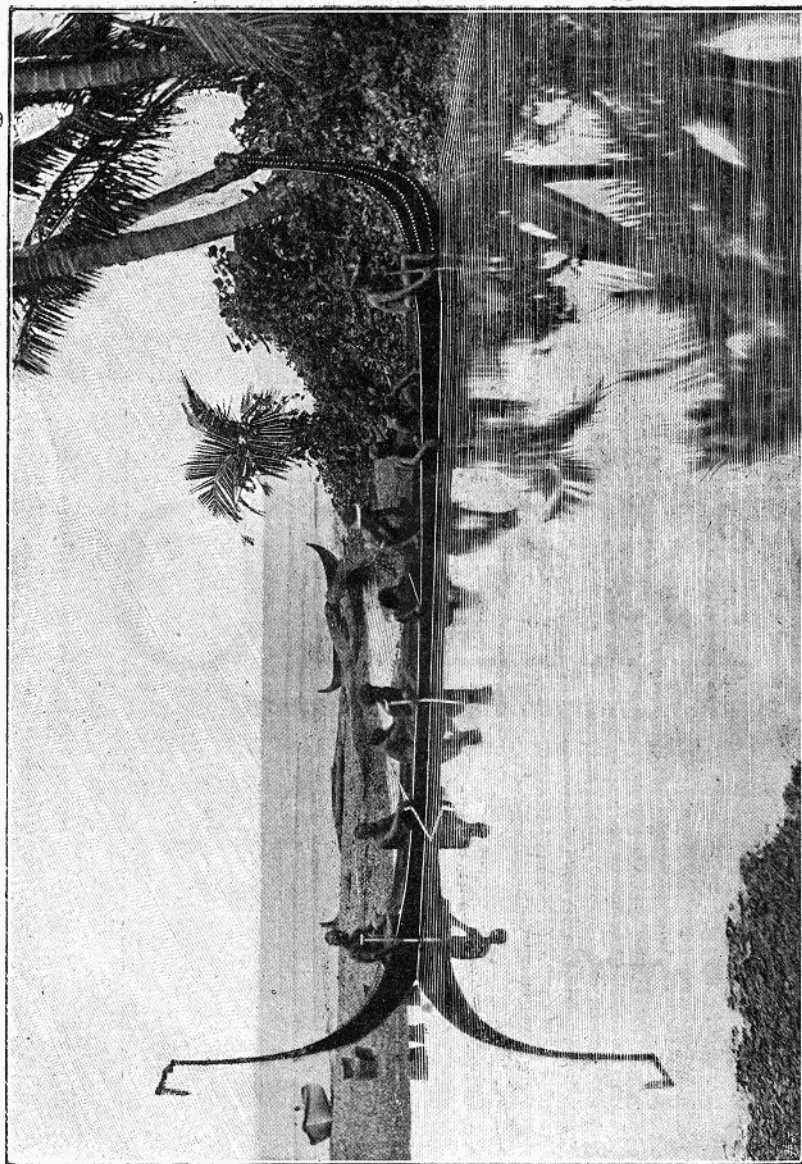
— Helyes.

Felhozattam egy láda dohányt, egy ládával tele cserépipát, kis és nagy késeket, fejszéket stb. Mindez csekély váltságdíjnak látszott nekünk egy emberéletért; a bennszülöttek szemében ellenben egyenértékű volt ROTHSCHILD vagyónával. Semmi kétség, ép bőrrel fognak visszahozni, hogy megkapják a kilátásba helyezett kincseket. Csak attól tartottam, hogy néhány napi együttlétünk folyamán és az embervér láttára képzeletükben el fog halványodni e csodaszép dolgok emléke.

Az indulást másnap reggelre tűzték ki. Én a főnök csónakjában fogok ülni, hol nekem és holmim számára jó helyről gondoskodtak.

Másnap délután, három óra felé beszálltam a főnök csónakjába, mely egészen a hajóig értem jött. Revolvert és jó kést vittem magammal.

A csónak gyorsan nekiindult, hogy utólérje a többieket, a kik már előre mentek. Hatvan láb hosszú és három és fél láb széles volt; huszonöt ember ült benne, közöttük rabszolgák is. Ezek arra voltak szánva, hogy útközben megölik, egymás között felosztják és megeszik őket, ha megéheznek. Rövid idő múlva utólértük a hajórajt; valami huszonöt nagy és két kis csata-csónakból állott, mely utóbbiak a felderítő portyázásra voltak rendelve. Minden nagy csónakban 25—30 férfi ült. Alakjuk olyan, mint már

Fejvadászatra induló csata-esónok.

előbb leírtam, elől és hátul tíz láb magas orral, a mi egyszerűs mind pajzsul is szolgált a nyilak ellen. Mind könnyű fából készültek, gyöngyház-szegéllyel és színes virág-bokrétáktól, vörös- és fehérfenyő-ágaktól díszesen. A hajó orrán fából faragott, vigyorgó fej; hogy utközben minden akadályt megfélemlítsen.

A legtöbb csónak olyan keskeny, hogy két ember egymás mellett nem fér el benne; az evezősök egymás mögött hosszában ülnek. A bennszülöttek ütemre kezelik evezőiket; minden evezőcsapás után a hajó oldalához szorítják az evezőt és egyszerre rácsapnak vele bizonyos adott rithmus szerint. Így eveznek, ha emberfej-vadászatra mennek. Az úszást is különböző ütemekben végzik, másképp úsznak temetések, ünnepélyek stb. alkalmával. Tíz mértföldnyi gyorsasággal haladhattunk óránként és a sok, kecsesen kanyargó és karsú orrú csata-csónak rendkívül szép látványt nyújtott a fehér tajtékkal elborított tengeren. Bukdácsoltak és ringatóztak, fel-felszöktek. A vízből magasra kiemelkedő hajóorral úgy vickándoztak, oldalogtak a csónakok, mint vágató csikóménes a rónaságon és bokrétájuk úgy lengett a levegőben mint a ló sörénye. Az erős és pompás, meztelen fekete férfitestek hol hirtelen fölemelkedtek, hol épp oly hirtelen lehajoltak az egész hajócsapat sorában és egyszerre vágódott vízbe valamennyi evező.

A nap, mely minden hullámon megcsillogtatta a gyöngyház-berakásokat, már lenyugovóban volt. A bennszülöttek kettős erővel eveztek, hogy mielőbb elérjék azt a helyet, a hol az éjtszakát tölteni akarták. Sötét volt, mire egy kis öbölbe beértünk, a hol partra húzták a csónakokat. Magasra felvontatták a homokra, hogy az árapály magas vize el ne érhesse őket. Aztán tüzeket gyújtottak, hogy vacsorájukat elkészítsék. Elszéledtek mindenfelé; nem tudtam, hogy mi fog most történni. De az esti szellőtől szitott láng világánál kis vártatva előkerülni láttam a bennszülötteket; levelekbe csavargatott, sajtáságos csomagokat hoztak

és letették ezeket a fehér izzásig hevített kövekre. Mások meg kókuszdiókat törtek fel.

(Elővettem egy doboz szardiniát és kétszersülttel meg-ettem. Éppen azzal fejeztem be estebédemet, hogy kókusz-tejet ittam, mikor a bennszülöttek hatalmukba kerítették a közelemben levő pléhdobozt. Megkóstolták a még benne maradt olajat, a kétszersült morzsákat és azt találták, hogy mindez jó. Heves kézmozdulatokkal kértek, adjak nekik egy doboz halat és egy kétszersültet. Habár takarékoskodnom kellett az élelmiszereimmel, még sem tagadhattam meg követelésüket. Nem számítottam arra, hogy udvariaskodnom fog kelleni a kísérőimmal szemben és csak annyi elemózsiát hoztam, a mennyire magamnak szükségem volt.)

Végre, egy félóra mulva, a lakoma elkészült. Elkapar-ták a tűzhelyről az elfedő földet és mindenki elvette a maga emberhús-adagját és zöldségét. pell

Az emberfej-vadászok nem visznek magukkal sem disznó-, sem tyúkhúst. Kirándulásaikon kizárólag emberhúst esznek gyümölcsössel és főzeléssel. Azt tartják, hogy csakis ez adhatja meg nekik a szükséges erőt, a gyilkos vakmerő-séget és vérszomjat.

Vacsora után a bennszülöttek élénken vitatkozni kezd-tek egymással, sőt úgy látszott, mintha verekedni is kedvök lett volna. Azt hiszem, a csataterv kérdését vitatták. Kissé hát-terbe vonultam és könnyen meg lehet, hogy felőlem beszél-tek, mert a fenyegető arcok olykor arra fordultak, a merre én voltam. Nem tudtam velük beszélni, mert egy árva szót nem értettem nyelvükből és ők sem beszéltek a pidsint, tolmács barátomat pedig az elindulás óta nem láttam. Alkal-masint Bambatanie-ban maradt és látszólag nem vállalt semmi közösséget a velem történendőkkel. Gyanakodni kezd-tem, hogy csávába kerültem és eszembe jutott, milyen jó volna most kedélyesen cigarettáznom a „Tolna“ fedélzetén!

A bennszülöttek abbahagyták a civakodást és kis csapa-tokban lepihentek körülöttem. Némelyikük a hátára feküdt,

arccal a tele hold felé, mely élesen megvilágította csontos, dühös vonásukat, mások oldalt heveredtek és a tengert nézték. Valóban festői látványt nyújtottak a fehér homokon nyujtódzó, fekete testek. Hirtelen énekelni kezdtek; valami harci-dalt zenghettek, dicsóítva őseik s a maguk hőstetteit.

A király mellém kuporodott. Hogy kényelmesebben legyek, már elébb leoldottam volt a szíjamat. A király a kezébe vette és szörnyen megcsodálta; aztán a derekára kapcsolta és megértette velem, hogy adjam neki. Miért is tagadtam volna meg tőle? Mikor úgy sem adta volna vissza! Továbbá tudni akarta, illik-e neki a kalapom? Bár nem voltam biztos feje tisztaságát illetőleg, mégis föltettem volna utána is a kalapomat — ha ugyan visszaadja. De erre csöpp hajlandóságot sem mutatott.

A bennszülöttek valami egy óráig énekeltek, aztán elcsigázva a nap fáradalmaitól elaludtak. Csak ketten maradtak ébren örködésre.

Nekem — megvallom — nyugtalan álmom volt ezen az első éjtszakán. Reggel felé mégis mélyen elaludtam, és hirtelen felhangzó kiáltásokra ébredtem fel. Felültem, dörzsöltem a szememet — nem tudtam, hol vagyok. Ekkor megláttam a bennszülötteket, a mint csónakjaikhoz mentek és szabályos kiáltásokkal kísérték lépteiket. Nekem is föl kellett hát kelnem. Öltözésre nem volt szükség, így nyomban készen is voltam. De ugyan hol a kalapom? Eszembe jutott a története és leveleket szakítottam le, melyekkel fejemet betakartam, nehogy napszúrást kapjak. Nadrágom sem tartott szíj nélkül; szorosabbra kapcsoltam az övet és lementem a királyi csónakhoz, melyben helyemet elfoglaltam.

Az evezősök még gyorsabban eveztek mint tegnap és ezt a gyors menést egész napon át fenntartották. Az evezők a víz fölé emelték a csónakokat, szinte átugrottak a hullámokon. Egy ideig kellemes újdonság volt ez nekem, de később nagyon fárasztott. Nem értem, hogyan tudtak ezek az emberek tíz-tizenkét órán keresztül egyfolytában evezni a

nélkül, hogy csak egy pillanatra is megpihentek vagy haladásukat meglassították volna.

A tenger csendes volt és a nap forrón tűzött. Örvendtem, mikor este parthoz értünk, a melyről azt hittem, hogy kikötünk mellette.

A csónakok egy ideig a part mentén haladtak, aztán betértek egy kis folyóba, melyen még vagy fél mértföldnyire fölmentünk. Csinos kis partlejtőt láttunk itt magunk előtt, hol kunyhók is állottak. Ezeket alkalmasint valamelyik előbbi emberfej-vadászatkor készítették. A bennszülöttek a vizen hagyták a csónakokat, aztán felmásztak a fákra és kókuszdiót szedtek. Mások az erdőbe vezették a foglyokat; a szerencsétlenek nem is ellenkeztek, olyan engedelmesek voltak mint a vágóhídra hurcolt barmok. Azt, a mi velük történni fog, teljesen logikusnak, természetesnek és jogosnak találták.

Egyetlen áldozatot sem öltek meg a szemem láttára. A vademberek mindig betartják a tragédiák ama klasszikus szabályát, melynek értelmében csakis láttatlanul szabad gyilkolni. Kivételt csak azokon a nagy emberevő ünnepélyeken tesznek, melyek alkalmával az általános öröm és a gyilkolás izgalma feledteti velük ezt a konvencionális szokást.

Mint az előtte való estén, kis idő múlva most is levelekbe takart emberi tagokkal láttam a bennszülötteket visszaterni, melyeket az izzó kő-tűzhelyre raktak le. Az est csak annyiban különbözött a tegnaptól, hogy a főnök ma kalapom és szíjam helyett sapkámát és ingemet vette el, melyből szinte tudtomon kívül kivetkőztetett. Ügyesebben szedte le rólam, mint a hogyan egy bűvész a szerecsendiót eltünteti. Ezt a veszteséget annál inkább éreztem, mert a bennszülöttek birtokukba vették váltásra hozott ruhámat és fehérneműmet is. Öltözék dolgában kénytelen voltam a légszükségesebbre szorítkozni. Az emberfej-vadászok, kiknek megízlett a szardínia és kétszersült, annyit fogyasztottak élelmszereimből, hogy azok kezdtek rohamosan fogyni. Aggódni kezdtem, hogy mivel fogok a kirándulás végéig táplálkozni.

De az észszerűség arra intett, hogy eltitkoljam rossz kedvetem. Meg kell jegyezmem, hogy a főnök és társai a zsarolást a legkisebb szemtelenséggel sem tetőzték. Szüntelenül bizonyos figyelemben részesítettek és el nem mulasztották soha, nekem kókuszdiót hozni.

A második éjtszakát a parton levő kis kunyhók egyikében töltöttem. Ez alig volt magasabb egy kutyaháznál, mégis pompásan aludtam benne. Nagyon fáradt voltam és vacsora után rögtön lefeküdtem. Néhány perc múlva már nem hallottam a vadak kiáltozását, énekét. Azt álmodtam, hogy a „Tolnán“ jó ágyamban vagyok.

Másnap hajnalban elindultunk és egész napon át Choiseul-szigete körül hajóztunk. Este értünk keleti oldalára és a bennszülöttek még mindig egyenlő sebességgel eveztek. Az éj sötét volt, de ők jól tudták a járást és bátran behatoltak a szirtek közé. Kilenc óra lehetett, mikor egy öbölbe behatoltunk, a hol kikötötték csónakjaikat.

Ez alkalommal mindez csöndben ment végbe; nem énekeltek, nem is kiáltoztak. Tüzet sem raktak, és beérték azzal, hogy megették az előbbi állomáshelyükről magukkal hozott kókuszdiót és a tegnapi lakoma maradványait. Én utolsó konzervemet fogyasztottam el.

A csór akokat eldugták, és az erdőben partra szállásuknak minden nyomát eltávolították. A mikor ezt láttam, mindjárt tudtam, hogy megérkeztünk a tett színhelyére. A bennszülöttek lefeküdtek a magas fűbe, de nem aludtak. A vademberek rendkívül idegesek. Kíváncsiságom ébren tartott és leshelyemből szüntelen szemmel tartottam őket. Nagyon izgatottnak látszottak.

Reggeli négy óra lehetett, még nem virradt meg egészen, mikor felkeltünk és a sűrűségbe behatoltunk. A vadászok csoportosan haladtak a keskeny ösvényeken; én utolsó-nak maradtam. Így mentünk csaknem két óráig, ekkor a bennszülöttek rövid pihenőt tartottak, félhangon néhány szót váltottak egymással; aztán folytatták útjukat, de most már

szerte széledtek. Már virradni kezdett; az erdőben felhangzott a vadgalamb rekedt, tompa bűgása; a fák lassankint kiemelkedtek a reggeli ködből; a bennszülöttek eltűnédeztek a bokrok sűrűjében; csak egy kövér, alacsony alak maradt mellettem. Ez volt megbizva, hogy vezessen és, talán még inkább, hogy őrizzen. Egyetlen faág sem roppant, egyetlen sárgult levél nem zizzent meg — mélységes csöndben lassan haladtunk. Közbe vezetőm meg-megállott, fülelt és kémlelődve keresztül nézett a fák ágain. Végre elkezdett farkas módjára lépegetni, mutatta, hogy én is kövessem példáját és csak könnyen érintsem lábammal a földet.

A bennszülött egy intése hirtelen megállított. A lombok között egy házat láttam magam előtt. A bennszülött egy bozótra mutatott, oda bebújtam. Eltelt egy félóra; csaknem teljesen nappal volt már. A vadgalamb folytatta fátyolozott dobpergéshez hasonló, rekedt bűgását. Szememet a ház ajtajára függesztettem; szalmából volt, keresztben két deszkával megerősítve. Egyszerre aztán megnyilni láttam, egy öreg asszony lépett ki rajta.

Kísérőm és két társa azonnal megrohanta. Kőfejszéikkel rácsaptak az asszony fejére. Az asszony elesett a nélkül, hogy egy halk sóhajnál más hangot hallatott volna.

Eltelt néhány pere, aztán nagy kiáltozás harsant fel és megkezdődött az általános támadás a faluban, melyben voltunk. A kunyhónak, mely előtt lesben álltam, még több lakója is volt. A vén asszony testének zuhanását, halk sóhaját nem hallotta senki, de a felhangzó kiáltozás megrémítette a bennlevőket. Az ajtón egy ifjú és egy vén ember lépett ki. A három vadász lesből előtörve kőbaltájuk egyetlen csapásával megölte az öreg embert, a fiatal embert pedig földre terítve a liánok indáival megkötözte. Mialatt ez védekezni igyekezett, egy negyedik lakó lépett ki a kunyhóból, mellettem elrohant és eltűnt a sűrűségben.

— Tehát mégis van egy, a kit nem kapnak meg! — gondoltam.

És csakugyan még csak nem is üldözték.

A kiáltás néhány percig tartott, aztán elnémult. Kisé-
rőm intett, hogy mehetünk. Most már nagyon bátran
lépegetett.

A holttestektől elborított falu közepén együtt találtuk
a bennszülöttek egész csapatát. Az áldozatok többnyire öreg
asszonyok és férfiak voltak, míg a foglyok csaknem kivétel
nélkül fiatalok. Megtartották őket rabszolgáknak, vagy talán
csak a legközelebbi emberevő ünnepélig. Ez alkalommal
valami tiz foglyot ejtettek, a bennszülöttek éppen azzal fog-
lalkoztak, hogy kötelékeiket megerősítsék. Néhány gyerme-
ket egy vadász őrzött, ezeket meg sem kötözték. Nagyon
meg voltak rémülve, de nem sírtak, nem kiáltoztak.

A győztesek nagyon jókedvűek voltak és annyira nem
törődtek velem, mintha ott sem lettem volna. Szabadon bejár-
hattam a falut, meggyőződhettem a történekről és belép-
hettem a házakba. Sőt osztoztam is az emberfej-vadászok
munkájában, a kik most hozzáláttak a zsákmányoláshoz.)

A győzelem örömének ünneplése után a vadászok elosz-
tották egymás között az őket megillető, levágott emberfeje-
ket, a mi nem ment végbe vita és civakodás nélkül.

Délutáni egy óra lehetett, mikor a vérengzés helyét
elhagytuk. Romokat, pusztulást és holttesteket hagytunk ma-
gunk után ott, a hol rövidebb azelőtt talán még boldogság
és béke honolt. (Visszamentünk azokon az ösvényeken, a
melyeken jöttünk és elértük a partot, hol csónakjainkat és
az őrizetükre hátrahagyott bennszülötteket találtuk.

Az éjszakát a parton töltöttük; a bennszülöttek már
nem voltak olyan izgatottak mint az előző estén. Sőt inkább
hangosan vigadtak és győzelmi dalokat énekeltek. Dacára,
hogy csak kókusztejet ittak, mind ittásoknak látszottak.
A lárma késő éjszakáig tartott.)

Már tudtam, hogy milyen az emberfej-vadászat. Meg-
győződtem, hogy ez nem valami hőstett, nem is küzdenek
egymással az ellenfelek, hanem az egyik egyszerűen lemé-

szárolja a másikat. E tapasztalat után mitsem kívántam jobban, minthogy mielőbb a „Tolna“ fedélzetén legyek és jólesett az, mikor visszatérőben voltunk.

A csónakokba bele rakták a zsákmányt. A foglyokat szétosztották csónakokra; evezőket adtak nekik és együtt eveztek a többiekkel.

Ugyanazokon a helyeken pihentünk meg, a hol jövet, de az út most hosszabbnak, unalmasabbnak látszott nekem. Konzerveim is elfogytak, két napig merő kókuszdión éltem.

Végre megpillantottam a láthatáron yachtom fehér, karsú alakját. Életem legédesebb pillanatainak egyike volt, mikor ismét otthon, a fedélzeten találtam magamat.

Matrózaim talán csodálkoztak, mikor hajadon fővel, egy szál nadrágban, mellényben láttak megjönni. Nem mondtam el nekik, hogyan engedtem magamat többi ruháimból kivételtetni.

Ezeket az önkényesen behajtott előlegeket nem vontam le az emberfej-vadászoknak ígért jutalomból. Elvették a mellényemet — de meghagyták az életemet! Hálából mind oda adtam nekik az előre ígért pipákat, késeket és dohányt. A tolmács; e kirándulás létesítője, szintén megkapta a maga jutalmát.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET.

A Choiseul-öböl. Mono- és a Shortland-szigetek.

Bambatanie-t elhagyva, éjszakkak fordítottam a hajó orrát. Az éjtszakát egy, a térképről kifelejtett, természetes révben töltöttük. Másnap elindulva, estére a sziget nyugati részén levő Choiseul-öbölbe értünk, mely igen nagy és tele van apró szigetekkel.

A bennszülöttek mind az erdő mélyén élnek az emberfej-vadászoktól való félelemből. Egyet sem láttunk közülük, dacára, hogy sokat és minden irányban bejártuk az erdőt. A magány teljes volt és én élvezettel lépkedtem e szűzi, emberi lábtól még érintetlen helyeken.

Kis csónakomon fölmentem egy széles folyón, mely sziklatömbök között siet tova és sűrűn kanyarog. A mangrové-fáknak a levegőben álló gyökereik teljesen ellepték boltívtámasztóira függesztett ágaikkal. A torkolattól öt mértöldnyire az utat keresztbe nőtt, hatalmas fatörzsek teljesen elzárták; ezek közül néhányat dinamittal felrobbantottam.

Így érkeztünk egy helyre, hol a folyó két oldalán hatalmas vízesések zuhogtak alá. Szélükön buja kuszónövények tenyésztek, melyeknek indái meglebbentek a víz zuhanásától származó légmozgásban és virágjuk megrezzen a reájuk hulló, tündöklő cseppek súlyától. A vízesések mindig sűrűbben következtek egymás után és mindig magasabbról zuhogtak alá. Nemsokára már nem választotta el

Őket sem szikla, sem növényzet; mindkét oldalon összefüggő zuhatagban omlott alá a víz, mely a végtelenségig látszott terjedni a folyékony, kétfelőli lejtőn. Az ezüstös lepel azur és bíborszínárnyalataival a hegyoldalokról úgy omlott alá, hogy teteje nem is látszott, mert a szétporló víz tajtékja világos ködöt borított a folyóra. Olyan zajjal járt ez, hogy egymás szavát a csónakban nem értettük meg.

Ehhez hasonló látványban még nem volt részem és nem tudtam betelni vele. Addig mentünk fel a folyón, a míg csak lehetett, aztán visszatértünk a vízesésekhez, hogy még egyszer lássuk őket. Halásztunk és nagy halakat fogtunk, melyekből pompás lakoma készült. A hajóra érve, mai fölfedezésünket följegyeztük a hajó naplójába és a vízeséseket „a Tolna vízesései“-nek kereszteltük. Ezen megjegyzésem a geografusoknak szól. Egy költő, halálos ágyán azt kérte, sírkövére véssék a következőket: Itt nyugszik egy ember, a kinek neve a vízbe íródott! — Ilyen sírirathoz talán én is jogot szereztem!

A parton sok galambot, papagályt és más madarat találtam, vadásztam is reájuk. Volt közöttük egy galambfaj, a „Bronz Wing“, nevű igen nagy, barnapiros szárnyakkal. A húsa kitűnő, azért valami ötven darabot lőttem belőle. A vége az lett, hogy a matrózok megcsömörlöttek tőle és nem akarták többé enni.

A mint ott horgonyoztunk, a part mentén húsz csatacsónakot láttunk elhaladni; alkalmasint emberfej-vadászatra mentek; a szárazföldnek közvetlen közelében maradtak, hogy a magas fáknak a vízre vetődő árnya elfedje őket. Én kis csónakba ülve, eléjük mentem, hogy a felvonulást lefényképezzem. Szerencsétlenségemre a vadak észrevettek, csatasorba álltak, és nyilaikat levegőbe röpítve, felém közeledtek. Csak egyetlen matróz volt velem, azért a legnagyobb sietséggel visszatértem hajómra. Ők üldözőbe vettek és nyilaikat sűrűn röpítették utánam. Pisztolyaimat néhányszor elsütöttem, de ettől nem ijedtek meg. Az a kis sziget,

a melyen kikötni akartam, elfedte előlem a „Tolnát“, mely különben segítségemre jött volna. A vadak csak akkor hagyták el az üldözést, mikor hajóm közelébe értem; ekkor megfordították csónakjaikat és sebesen eltávoztak. Nyilaik közül kettő elérte a csónakot, belefuródott és most gyűjteményemet szaporítja.

Október 25-én elhagytuk Choiseul öblöt, hogy Mono vagy Treasury (Kincses) szigetére menjünk. Ekközben egy örvénybe kerültünk; hajónk elkezdett keringeni, a körök mindig kisebbek lettek, a mint a közepéhez közeledtünk. Szél nem volt s így nem lehetett tennünk az ár ellen. A hullámok úgy felszöktek a fedélzetre, mintha vihar lett volna. Az örvény közepére érve, hirtelen fellökték a hajót, aztán ismét keringeni kezdtünk, míg utána újabb lökés következett. Egész napunk azzal telt el, hogy ugyanazon helyen keringtünk. Nagysokára, estefelé, szél kerekedett és mi kimenekülhettünk az örvényből. Ezek e szigetek táján nagyon veszedelmesek, mert a hajósok nem tudják soha, merre sodorják a hajót. Leggyakrabban a zátonyok körül támadnak, melyeken a hajók könnyen összeroncsolódnak.

Utunkat kedvező szél mellett folytattuk, a mikor a távolból egy vitorlás hajót láttam felénk közeledni.

Megkérdeztem a nevét.

— Nincs! — felelte.

— Hová megy? — kérdeztem ismét.

— A városba.

Ez a válasz nem nagy közlékenységre mutatott, azért hagytam a hajót tovamenni. Nemsokára el is tűnt a szemeim elől.

Éjjel érkezünk Mono szigetre, melynek déli oldalán a Watson és Wilson szigetek közötti „Fehér kikötő“-ben horgonyt vetettünk.

Másnap reggel a sziget királya nagy kísérettel hajómra jött. Kalapot viselt, míg a többiek fején nem volt egyéb hosszú, borzas hajuknál, melybe fésűt dugtak. A király meg-

hívott csónakjába és magával vitt egyik, a tengerparttól jó távol, tó partján fekvő, palotájába. Ebben a nagy és jól berendezett épületben lakott jelenleg; sok érdekes ritkaságot láttam benne.

A királynak tizennégy felesége volt, de csak az egyiket kedvelte, egy csinos, eléggé jó modorú nőt. Ez fogadott és adta a háziasszonyt. Mindjárt láttam, hogy ő parancsol és hogy ő a sziget igazi királya. Ez az eset nem gyakori a vadaknál, kiknél a papucshősök sokkal ritkábbak, mint nálunk. Ez a hölgy, a ki tökéletesen beszélt a pidsin-angolt, annyira kedves volt irántam, hogy szinte rösteltem a király előtt. Utólag tudtam meg, hogy a tartózkodásommal vétettem az ottani szokások ellen. Meg kellett volna kérnem, engedje, hogy a felesége kegyeibe fogadjon. Itt ez a szokás. A férj nem tagadja meg soha a feleségét, sem az apa a leányát, ha kéri tőle. Ellenben, ha tudtán kívül akarják elvenni, nagyon megharagszik. Ez a körülmény már sok fehér ember halálát okozta.

Csaknem az egész napot a királynővel beszélgetve töltöttem; ajándékokat adott nekem és megmutogatta házának minden ritka kincsét. Többek közt egy virággal és szalaggal ékesített nádat, melybe atyjának lelke van bezárva. A nád száján beleszólt, aztán füléhez tartotta, hogy a választ meghallhassa. Kacérságból és közbe szüntelen beszélve, megtüzesített egy vasdarabot és meztelen melléhez szorította, mely ennek következtében egészen összeráncosodott. Az égett sebet itt szépségnek tekintik és a királyné, hogy engem mulattasson, egész időn át sütögette magát. Merjek-e eldicsekedni vele, hogy sajnálatot mutatott, mikor elbúcsúztam tőle? Megigérttem, hogy másnap ismét eljövök. Erre ő azt mondta, hogy akkor nagy, városi palotájában fogad, mely a hajóm kikötőhelyének közelében levő hegy alatt van. Igazában afféle óriás félszer volt!

Másnap a feleségemmel mentem el, hogy elejét vegyem a királynő túlzott kedveskedéseinek. Egy európai nő kecses

udvariasságával fogadott bennünket. Az első pillanatban meglepődött a fehér asszony láttán, de csakhamar erőt vett magán és kezébe fogta feleségem kezét, a melyet el sem bocsátott többé. A lakás egyetlen óriás teremből állott, a melyben teljes sötétség uralkodott. A bennszülöttek nem eresztik be a napvilágot a szigeten levő tömérdek légy miatt. Feleségem felém fordulva, ismételten megjegyezte:

— A jó királyné annyi mindent mutat nekem, de én nem látok semmit!

Én is csak a mennyezetet tartó faragott oszlopot és finoman vésett keresztgerendákat láttam meg. Azonfelül egy csata-dobot és sok konyhaeszközt vettem észre, melyek itt, mint dísz tárgyak, a legelőkelőbb helyeken büszkélkednek.

A királynő egy gyékénnyel letakart fatörzsre leültette a feleségemet, ez az alkalmatosság egyszerre ágynak és pamlagnak is szolgált. A király, ki velem foglalkozott, elvezetett egy nagy, kifestett fafaragványhoz, mely azt a jelenetet ábrázolta, a mint a krokodilus elnyel egy embert. Elmondta, hogy ez egyik fiának emlékére készült, a kit megettek a krokodilusok.

Megkértem házigazdám, engedje meg, hogy őt és a feleségét lefényképezzem. Nem értette, hogy mit akarok. Ekkor azt mondtam, hogy nagyító üvegen akarom őket megnézni. Ezt a fehér emberek valami nagy udvariasságának vette és nagyon hizelgett neki. Felállítottam gépemet és, mialatt én álltam eléje, engedtem őt belenézni. Az után beleegyezett, hogy feleségével együtt lefényképezzem.

Szeretreméltósággal és ajándékokkal elhalmozva, térünk vissza a „Tolná“-ra. Kaptunk fegyvereket, gyékényeket, faragványokat, stb. A király és királyné elkísértek, útközben megmutatták a falut és a királyi batata- meg taróültetvényeket.

Mono sziget lakói ötletesek és ügyesek; szép fa- és gyöngyház-munkákat készítenek. Bár kevésbbé vadak a szomszéd szigetek lakóinál, azért emberfejvadászatokra ők

is el-eljárnak. Mindkét nembeliek ruházata egy a derekukra csavart, nagy szövet-sávból áll. Orrukat átfúrják, de csak egy szalmát vagy emberi csontot tűznek beléje. Itt nem viselnek

Özvegyasszony Mono szigetén.

sem függöket, sem karikákat. A fülcimpájuk szintén át van fúrva és a lyukat annyira kitágítják, hogy benne hordhassák a pipát, gyufát, késeket, szóval minden tárgyat, a mivel nem

akarják a kezöket terhelni. A bennszülött, ha fehér ember megbizásából úszva kell levelet hajóra vagy szigetre elvinnie, falevelekbe csavargatja, nehogy magázzék és a fülében viszi az írott üzenetet.

Az asszony, ha meghal az ura, levágja a haját, és arcát gipszhez hasonló fehér agyaggal bekeni. Kezében botot hord, annak jeléül, hogy más támasza már nincs az életben. Dereka köré pedig a két keble között keresztveződő, sok vékony zsinórt köt. Ennek értelmét nem tudom. Talán onnan ered, hogy itt valaha az özvegyeket férjük sírján megfojtották.

A parti lakók sokkal előkelőbbek a sziget belsejében élőknel. Nem szaporodnak, hanem az erdő lakóitól vesznek feleséget, gyermeket. A leányok roppant hamar fejlődnek. Hat éves korukban már férjhez mennek és vannak nyolc esztendőös anyák.

Említettem, hogy Mono bennszülöttei előzékeny apák és férjek; azonban rendszerint leányaikat és feleségeiket csak tekintélyes kárpótlás fejében engedik át. Erre különben a mi világunkban is akadnak példák. Ha ellenben nem kérjük ki engedelmiüket, szörnyen megsértődnek a nő szabad választásán és megölik a csábítót. Ezt a jelenséget is sűrűn tapasztalhatjuk nagyvárosaink külső negyedeiben.

Barátságot kötöttem a királylyal és egy napon csónakomon kirándultam vele a sziget tulsó felére. Csak egyetlen matróz jött velem, a Fidsi-szigetéről való LAZARO. A királyt összes miniszterei és sok bennszülöttek kísérték. Egész reggel hajókáztunk és e közben ismételt szélrohamokkal kellett megküzdenünk. Ekkor meggyőződtem, hogy a bennszülöttek félnek a csónakomban; ők, a kik saját csónakjaikon a legnagyobb viharban is minden félelem nélkül elindulnak. E szerint is minden bátorság kicsinyes, haszontalan külsőségektől függ!

Délben megérkeztünk egy Malszi nevű csinos kis faluba, a mely Mono trónörökösének tulajdona. Elvezettek hozzá; feleségével és gyermekeivel együtt lefényképeztem őket.

Malszi-ban sok ritkaságot vásároltam. Egy CHARLIE nevű főnök, bár akarata ellenére, eladott nekem egy tudós papagályt, melyhez nagyon ragaszkodott. Az állat mindenhol a gazdája nyomában röpködött, bennszülött nyelven beszélni, azonfelül táncolni és énekelni is tudott.

A bennszülöttek táncokat rendeztek a tiszteletemre. „Conway“, a papagáj, közjük állt és elkezdett táncolni meg énekelni és pedig kifogástalanul. Roppant kedvem jött erre a papagájra és minden vágyam az volt, rábírní CHARLIE-t, hogy ezt a madarat nekem eladja. „Conway“ teljesen hozám szokott, hű kutya módjára járt nyomomban a fedélzeten úgy, mint a szobámban. Valóban érteni látszott, a mit mond, mert csakis a kellő időben beszélt. Ha éhes volt, enni kért.

Malszi minden asszonyának meg volt nyírva a feje, az arca pedig mindegyiknek többé-kevésbé gipszes. Ennek oka — mint mondták — egy hercegnő halála volt. Ebből következtettem, hogy a nyírott haj és gipsz-maszk nemcsak az özvegyeket illeti meg, hanem az a gyász általános jele.

Csakis jót mondhatok a király és kíséreteinek viselkedéséről. Egész napon át soha egy pillanatra sem keltettek fel bennem semmiféle ellenséges szándékok gyanuját. Ellenkezőleg olyan nagy figyelemmel és előzékenységgel viselkedtek irántam, mellyel egy idegen vendéggel szemben csak viseltetni lehet.

A legvadabb népeknél is barátságos hajlamokat és előzékenységet tapasztaltam. Azt hiszem, tudtam velük bánni; gavallérosan bántam velük és ők ezt megérezték. Első eset volt, hogy fehér ember részéről ezt tapasztalták. Kiéreztek belőlem az irántuk való rokonszenvet. Önszemükben is fölemeltem őket azáltal, hogy egyenrangúak módján érintkeztem velük. Alkalmazkodtam szokásaikhoz és természetükhöz; órákig ültem mozdulatlanul házaikban, úgy, a hogyan ők szoktak. Engedtem, hogy olyan sokáig nézzenek reám,

a meddig akarnak; nem türelmetlenkedtem miatta. Beleltem magam eszmekörükbe; megosztottam érzelmeiket; érdeklődtem mulatságaik és gondjaik iránt; nem húzódoztam attól, a mit nekem felajánlottak és annyira sem éreztettem velök hatalmammat, felsőbbségemet, mint ezt az utolsó matróz is megtette volna. Kezet fogtam velük, mint jó pajtásokkal szokás és mindenek előtt nem feledtem el soha apró ajándékokkal erősíteni meg barátságunkat. Nem tévesztettem szem elől a szükséges elővigyázatot sem. Fegyvertelenül nem mentem közjük soha, a hátam mögé nem engedtem őket kerülni és mindig vigyáztam, hogy az asszonyok jelen legyenek. Így sikerült behatolnom a legvadabb szigetekre, a legsötétebb őserdők mélyébe, a nélkül, hogy legkisebb bántódásom esett volna.

Hogy jó lábon álljunk a vadakkal, első sorban szeretnünk kell őket, ebben pedig kevés követőm lesz. Bármily különösnek lássék e kijelentésem, irántuk való jóindulatom őszinte volt; nem kellett alakoskodnom. Nem mintha eltitkolni akarnám hibáikat és szokásaik kegyetlen voltát. Ez a könyv nem palástol semmit és nem tekinthető védőbeszédnek. De gondolatban összevettem bűneiket fehér testvéreim bűneivel, melyeket a modern civilizáció reájuk erőltet. Mindent jól megtontolva és igazságosan megítélve, jobbaknak látom a fekete pápuákat a fehér embernél.

November 5-én elhagytam Monó szigetét, miután melegen elbúcsúztam a királytól és főleg a királynőtől. Az utóbbinak meg kellett ígérnem, hogy visszatérek.

Az éjtszakát a tengeren töltöttük; nagyon rossz idő volt. Egy érdekes esetnek voltam e közben szemtanuja. A kormány mellett voltam és valami végett magamhoz szólítottam a hajó első részében levő vitorlamestert, MAC GOWEN-t.

Az felém jön, elvétí a lépést és a tengerbe bukik. Azt hittem, veszve van, a mikor egy óriás hullámcsapás fölöttünk és a fedélzetre visszadobja őt.

— Nem vesztettem el a lélekjelenléteimet, — mondta ő — és szándékkal úgy intéztem a dolgot, hogy a hullám felkapjon.

November 6-án a Shortland szigetekhez értünk. Csinos kis vitorlás jött elénk német, azaz fekete, kék és vörös színű lobogó alatt; egy TINDAL nevű kereskedő volt. Segített a „Tolná“-nak Faiszi-szigete mellett, melyen lakott, kikötni. És meghívott eléggé csinos házába, mely a bennszülöttek segítségével készült.

Bemutatta feleségét; két kis leányát és fiát; de később megtudtam, hogy az asszony és a gyermekek nem az övék. Az állítólagos TINDAL-nénak másutt volt a férje, a kit elhagyott és magával vitte három gyermekét is. A hely rendkívül alkalmas volt bűvőhelynek; nem hiszem, hogy férj ily messzire keresné a feleségét! De a szegény gyermekeket sajnáltam, mert sajátságos nevelésben részesültek. Az akkor tizenkét esztendőes fiú tökéletes gazfickó volt; a hét és nyolc esztendőes leányok pedig többet tudtak bizonyos dolgokról, mint az asszonyok harminc esztendőes korukban tudni szoktak. Egész nap a bennszülöttek között csatagoltak, tökéletesen bírták a nyelvüket és meghallgatták beszédeiket, melyeknek csaknem kizárólagos tárgyát trágárságok képezték.

Bougainville vadjai e tekintetben legkevésbé sem különböztek ARISZTOFANES rabszolgáitól vagy a mi parasztjainktól. Miről is beszéljenek a pihenés óráiban az olyan emberek, a kiknek nincs érzékük sem a művészet, sem a poézis, sem az őket környező természet szépségei iránt.

TINDAL eleinte rendkívül szives volt irántunk és némi gavalléros jóindulattal tüntetett ki bennünket. De csakhamar felülkerekedett benne a kereskedő és alaposan megkezelt. Azt hiszem, ha soká maradok ott, hajóm egész rakománya lassanként az ő házába vándorol.

Azt hiszem, a környékbeli szegény bennszülötteket is fosztogatta, mert nem szerették. Ellenséges indulattal viseltet-

tek iránta és azzal fenyegették, hogy megölik. Nem hiszem, hogy még életben volna.

Első tisztemre kellemes meglepetés várt Faiszin: viszontlátta feleségét, a ki épp ekkor beszegődött TINDAL-hoz.

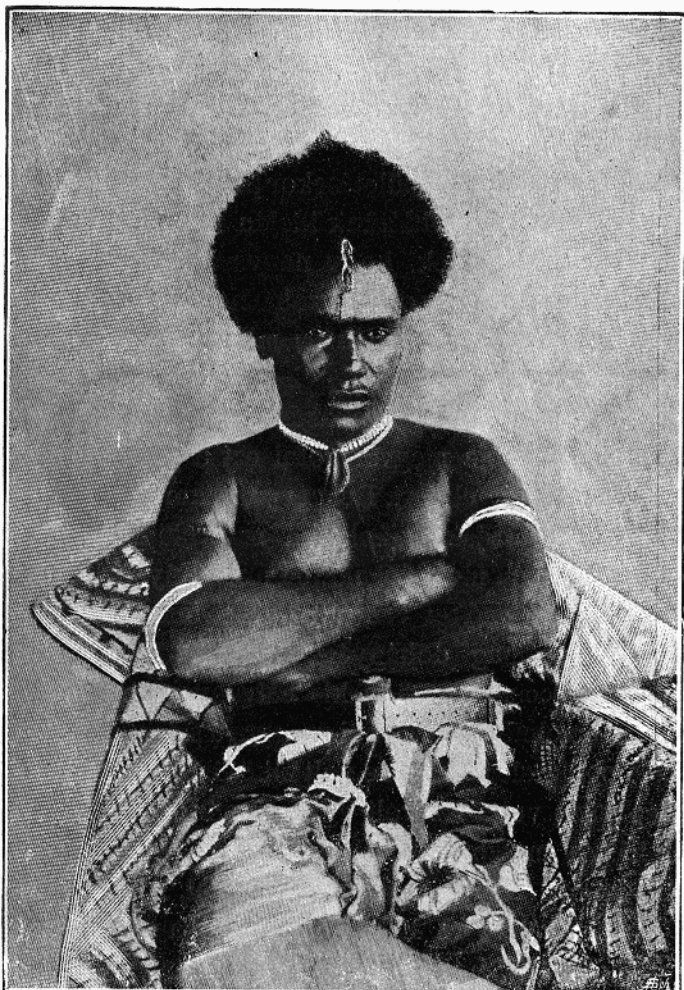
Egyszer fertelmes fekete asszonyt látok a hajóra lépni, kezén egy rózsás arcú, fehér babával; GRIFFITH-né volt gyermekével!

TINDAL-né a feleségébe örülten szerelmes GRIFFITH-ne nézve lesújtó dolgokat mondott el nekem. Ennek a rettenetes nőstény-majomnak erkölcei szakasztott olyanok voltak, mint külseje. Annyira tele volt betegségekkel, hogy TINDAL-ék kitiltották a házukból és nem engedték, hogy gyermekeiket megérintse.

Ez volt tehát az a nő, a ki után GRIFFITH oly soká epekedett, a kiről a gyöngédség könnyeivel szemében beszélt nekem. Pedig GRIFFITH nem volt közönséges ember! Értelem és műveltség dolgában fölötte állt mindazon fehér embereknek, kikkel e szigeteken találkoztam. És mégis olyan ASSZONYBA szeretett bele örülten, hűségesen, a kinek botrányos viselete szájról-szájra járt.

GRIFFITH-né fehér ember és fekete asszony leánya volt, de az anya bőrének színe annyira uralkodott benne, hogy sem bőrének színe, sem arcvonásai nem különböztek a bennszülött tipustól. Apja FERGUSSON kapitány volt, egy kereskedelmi gőzös parancsnoka, ki e szigeteken kereskedést űzött. Egy napon, mikor Bougainville keleti részében, egy Numa-Numa nevű helyen kalandozott, a bennszülöttek minden legénységével együtt meggyilkolták. Csupán egy fiatal hajóinas, a ki elbújt a víztartóba, menekült meg. A bennszülöttek összeszedtek mindent, a mit elrabolhattak és eltávoztak, de azzal a szándékkal, hogy még visszatérnek és folytatják a rablást. A fiú, mihely elmentek, kibújt rejtekéből, felhúzta a horgonyt, megindította a gőzgépet és elhagyá Numa-Numá-t; a nélkül, hogy a legkevesebb is értett volna a hajózáshoz, sikerült a német szigetek egyikét elérnie.

Shortland és Bougainville királya, GORAI, nagy barátja volt FERGISSON kapitánynak. Mikor haláláról értesült, boszút esküdött. Összegyűjtötte harcosait és Numa-Numába ment, mely valami százötven mértföldnyire volt a szigetétől.

Fergusson, Shortland és Bougainville királya, Gorai király IIa.

Egy hadihajó, mely kevéssel a hajóinas kikötése után elindult a német szigetről, már készen találta a boszú művét. A part el volt borítva holttestekkel. De GORAI királyt nem vigasztalta meg az, hogy megölte a gyilkosokat. To-

vább siratta barátját és nehogy a neve feledésbe merüljön, nevére keresztelte a fiát. Így esett, hogy Shortland és Bougainville jelenlegi királyát FERGUSSON-nak hívják.

GORAI-nak azonfelül még három gyermeke volt: egy MIKE nevű fia, a ki nagy főnök és két leánya, JACKIE és LOOKING-GLASS. E nevekből láthatjuk, hogy GORAI lelkes angloman volt.

JACKIE már férjnél volt, sőt neki is volt egy menyasszony leánya.

A kis LOOKING-GLASS születésekor pazar ünnepélyeket rendeztek, melyeket még ottlétünk idején is emlegettek. Négy-száz rabszolgát lefejeztek, hogy nagyszerű emberevő-ünnepélyt rendezhessenek. Az ottani szokáshoz híven, a gyermeket két esztendeig elrejtve tartották és mikor ezen idő elteltével a népnek megmutatták, ismét gyilkosságok és ünnepélyek következtek, épp oly nagyszabásúak mint születésekor.

Szerettem volna megvásárolni ezt a gyermeket, kinek kedvéért annyi vér elfolyt. De nem tudtam rávenni szüleit, hogy nekem ideadják. Ajánlatom máskülömben kevésbbé sem volt szokatlan, mert ott minden asszony és leány megvásárolható. Királynőket vehettem volna meg könnyű szerrel, néhány csomag dohányért, egy pár késért, fejszéért. Kivétel csak LOOKING-GLASS, a kis bálvány volt.

Gyakran elmentem Szonai-ra, arra a szigetre, hol FERGUSSON lakott, pedig elég messzire volt kikötőhelyünkötől. A királynak szép háza volt. Ez volt egyszermind a legelső bennszülött ház, a melyben asztalt és széket láttam. Többször reggeliztem ott; kitünően elkészített halat, tojástart, csirkét és sertéshúst szolgáltak fel. Egy napon, lakoma végén, FERGUSSON olyan jókedvű lett, hogy nekem ajándékozta apjának „ördög pálcáját“, illetve azt a nádat, a melybe GORAI király lelkét zárták. A király halálakor testére illesztették ezt a nádat, a lelke belé menekült és most holmi bűvész emberek, az „ördögdoktorok“ sűrűn eljárnak hozzá és kikérik kegyeit: hogy kedvező szél mellett menjen végbe valamely expo-

dició, hogy szép idő kedvezzen az aratásnak, hogy diadalt arassanak az ellenség fölött. Minden család elhunyt hozzátartozói lelkét egy ilyen nádiban őrzi. Gyermeki kegyeletük jeléül kerek gyöngyökkel és színes szövetrongyokkal ékesítik. Egyik végére tollakat aggatnak és oldalára lyukakat fúrnak. Az ördögdoktorok azzal töltik idejüket, hogy házról-házra járnak és a nádakba zárt lelkekkel társalognak. Kikérik tanácsukat, ha a család valamely tagja beteg és a lélek megmondja a betegség nemét, a követendő gyógy-módot és hogy milyen növényt kell gyógyszerül használni. Láttam egy ilyen ördögdokort, szakasztott úgy nézett ki mint nálunk egy jószágos, öreg pap.

FERGUSSON kissé nagyon is felvilágosodott király volt. Ezt felrótta neki népe is, mikor híre járt, hogy nekem ajándékozta a szentséget. Azt tartották, hogy ezzel megsértette családját, hitét és hazáját. Nagy lázadás keletkezett és csöpp hija, hogy egy forradalom szemtanuja nem lettem. Ez alkalommal megfigyelhettem a bennszülöttek érzelmeinek nemes voltát. FERGUSSON remegve jött hajómra és elmondta, mi történt. Nyomban felajánlottam, hogy visszaadom apja lelkét, mire azt felelte:

— Sohasem venném vissza azt, a mit egyszer oda adtam; inkább megöletem magamat!

Idáig nem jutott a dolog, de FERGUSSON e válságos pillanatban mondott néhány szavával bebizonyította, hogy csakugyan királyi vér csörgedez ereiben.

Még egy másik, megbecsülhetetlen kincset is ajándékozott nekem: GORAI király díszruháját. Ilyen ruha csak három van e szigeteken és egészen gyöngyből készült. A király feleségei csinálják és a míg a munkájuk elkészül, minden nap lefejeznek néhány rabszolgát. Mikor a ruha készen van, nagy emberevő-ünnepélyt rendeznek, melynek kedvéért sok férfit és asszonyt megölnek. Mikor a király először felveszi a ruhát, megismétlődnek ezek az ünnepélyek, és később sem ölti fel soha a nélkül, hogy ezt nagy emberhús-lakoma ne kísérmé.

Ilyen ruhát fehér ember még nem tudott megszerezni; a berlini múzeum számára kénytelenek voltak utánzatát elkészíttetni. A németeket ezen sikerem olyan dühbe hozta, hogy megidéztek Herbertshöhére és egy per folyamán, melyre később még visszatérek, elítéltek kétezer márka pénz-büntetésre, a miért az ő szigeteiken ritkaságokat vásároltam.

Sok kirándulást tettem a bennszülöttek falvaiba Shortland tengervidékén és a Fauró-i öblökben. A bennszülöttek itt nagyon babonásak. Minden házban bűvös nádatat őriznek és nem tesznek semmit az ördögdoktorok tanácsa nélkül. Az erdő lakói nagyon is vadak. Teljesen meztelenek és kizárólag emberhússal táplálkoznak. A velök való érintkezés nagyon nehéz és mielőtt hozzájuk közeledhettem, nem egy nyil süvített el fülem mellett.

Míg Shortland-ban időztünk, földrengést is tapasztaltunk. Éjtszaka volt, rettenetes zajra ébredtem. A hajó minden porcikája úgy ropogott, mintha menten szét akarna esni. Fölmentem a fedélzetre és azt hittem, elkövetkezett a világ vége. A fák egymásra zuhantak, a sziklák nagy robajjal legurultak a hegyekről és a madarak rémült kiáltozással menekültek. A bennszülöttek a parton futkostak és üvöltöztek. Mindez valami tíz percig tartott.

Másnap a szárazföldre mentem. A falu kihalt volt, a bennszülöttek a hegyekbe menekültek. A faágakra felaggatták csónakjaikat és ezekbe bele rakták minden vagyonukat. Ők maguk is csaknem állandóan a fákon tartózkodtak. Ezt az elővigyázatot minden földrengés után követik, mert tudják, hogy ekkor rendszerint egy tengeri özönár gördül a partra, a mely elárasztja az egész szigetet. Elmondták, hogy két esztendővel ezelőtt egy ilyen áradás után annyi hal maradt a parton, hogy ezek, a mint ott elrohadtak, veszedelmes járványt idéztek elő, melyben sok bennszülött elpusztult.

A csónakokat vízszintesen helyezik el a két fa között; két végüket a fák ágainak támaszva. Abban az esetben, ha

egészen idáig emelkednék a viz, a bennszülötteknek még az a menekülési mód is kínálkozik, hogy felmásznak csónakjaikba és a hullámokkal odébb vitetik magukat.

TINDAL is családotól elhagyta házát és a hegyekbe menekült. Azt hiszem, ők még a bennszülötteknél is jobban féltek és méltán, mert kettős veszéllyel kellett megküzdeniök. Kis erődjüket elhagyva, a vadak kegyelmére voltak utalva és ezek amúgy sem szerették őket. Talán meg sem kegyelmeznek nekik, ha véletlenül én ott nem vagyok. Felajánlottam nekik hajóm vendégszeretetét; TINDAL elfogadta, de azon sem érezte magát biztonságban. A bennszülöttektől hallotta ugyanis, hogy egy ilyen földrengés után teljesen kiszáradt az öböl.

— Lehetetlen, hogy a hajót össze ne zúzza a hullám, ha rettenetes erővel és sebességgel visszatér — aggódott TINDAL.

Szerencsére ez a természeti tünemény ez alkalommal elmaradt.

GRIFFITH a földrengés tartama alatt épen TINDAL-éknál, illetve a feleségénél volt. A hajó naplójába iktattam erről szóló jelentését, mely ekként hangzik:

— November 14-én éjjél után egy negyedórával a padlózat remegését észleltem. Kezdetben csak gyöngén, az ember azt hihette, hogy egy nagy kutya vakarózik a verandán. De a remegés rohamosan fokozódott mindaddig, míg az egész épület heves, délnyugatról — északkeletnek menő, hullámzástól meg nem ingott. Ez teljes három percig tartott, ekkor hirtelen elállt. Villámlástól és mennydörgéstől kísért záporosó követte. Reggeli három óra harminc perckor ismét gyöngé földrengést éreztünk, míg hattól délig további hét lökést észleltünk. Egyszersmind láttuk, hogy a sziget úgy megremeg mint egy bugyborékoló, forró vízzel tele fazék fedele. Ez a hullámzás inkább függélyesnek látszott, mint vízszintesnek vagy oldalvást jövőnek. A tenger egy árapály idején belül nyolc-kilenceszer emelkedett és esett. Egy a

hajóról elhajított pléhdoboz négy-öt csomónyi sebességgel jött-ment délnyugatról északkeletnek.

A földrengés két héten belül még többször ismétlődött. Néhányszor épen a szárazföldön ért, mondhatom, rettentés volt. Nem tudtam a lábamon megállni. A föld minden felé megrepedezett, óriás hasadékok nyíltak meg. A fák földig hajladoztak és ismét fölemelkedtek. Rémes látvány volt.

Elmondták nekem, még mielőtt Faiszi-be jöttem, hogy Bougainville némely részén rendkívül ritka, arany és zöldárnyú lepkefaj tenyészik, de nem tudtam a sziget melyik részén kell keresnem. Megkérdeztem TINDAL-tól. Ő is hallotta már hírét e lepkéknek. Ajánlkozott, hogy elkísér a sziget ama pontjára, a hol kiköthetek és az ő véleménye szerint leginkább célt érhetek.

Oda érkezve rábírtuk a bennszülötteket a lepkevadászatra és én neki indultam az erdőnek, hogy néhány példányt szerezzek. Nagy csodálkozásomra a bennszülöttek nem hoztak semmit és én elhittem, hogy vadászatuk nem járt eredménynyel. Csak másnap reggel értesültem, hogy míg én távol voltam, TINDAL mind megvásárolta a bennszülöttektől az elhozott lepkéket. Ez a cselekedet annál kevésbbé volt kifogástalan, mert míg az erdőt jártam, szüntelen nyilak röpködtek körülöttem.

Faiszi-be visszatérve, TINDAL nagy rémületben találta családját. A bennszülöttek csak azért jöttek el Szon-caj-ból, hogy őket megöljék. TINDAL-né és a gyermekek eltorlaszolták házukat és az ablakokból lövöldöztek támadóikra, a kik csak akkor hagytak fel az ostrommal, mikor hajónk a látóhatáron feltűnt. Ekkor csónakba szálltak és elmenekültek.

Már egészen felhúztuk a horgonyt, hogy Faiszi-t elhagyjuk, mikor TINDAL segélykérő levelét hozták, melyben védelmemet kérte LONG FERGUSSON ellenében. Fölkerestem TINDAL-t a házánál és elmentem vele Szon-Cay-ba, a hol sok nehézség után kikötöttünk. Néhány jól fölfegyverzett emberemmel a szárazföldre mentem FERGUSSON királyhoz és követeltem, hogy

adja ki névrokonát, LONG FERGUSSON-t. A király megigérté, hogy a nap folyamán teljesíti kívánságomat.

Visszatértem a hajóra, hol szándékom volt hadbíró-ságot összehívni, LONG FERGUSSON-t kihallgatni, vallomása alapján vasra verni, elvinni Herbertshöhére és ott átadni a német hatóságoknak. De a király jelentette, hogy LONG FERGUSSON nem található: elmenekült. Megtudtam, hogy a bűnös nem hagyta el a szigetet. Késő volt már, esteledett. Mégis néhány elszánt emberemmel csónakba szálltam.

A bennszülöttek elhagyták a partot és a falu mögötti erdőbe húzódtak. Fel voltak fegyverkezve és harcra készek.

Egy hozzám hű maradt, hatalmas bennszülött eljött és bejelentette, hogy LONG FERGUSSON az ő házában rejtőzik. Oda mentem és kerestem, de nem találtam meg. Ekkor elindultunk az erdő felé, sötét volt és nem láttuk a bennszülötteket, kik időnkint nyilakkal röpítettek felénk. Végre mégis sikerült rábukkannunk egyik csapatjukra. Megállítottam és azt mondtam, hogy felgyujtatom falujokat, ha LONG FERGUSSON-t azonnal ki nem adják. Erre sarkon fordultak és eltűntek az erdőben. Utánuk menni, őket üldözni nem volt tanácsos, mert mi mindössze öten-hatan voltunk, míg a sziget lakossága meghaladta az ezret. Azért visszaindultunk a hajóra.

A hajóról hallottuk a bennszülöttek nagy kiáltozását a parton: győzelmüket ünnepelték. Ekkor egy szerencsés ötletem támadt tekintélyünk megmentésére. A fedélzeten nagyszerű tűzijátékot rendeztem. Óriás, sokszínű lángkévék sisteregtek égnek és fűtyülve, puffanva, csillageső alakjában hullottak vissza a földre. A bennszülöttek, kik ezt még nem ismerték, halálra rémültek, csónakjaikba ugráltak és a valami öt mértföldnyire levő szomszéd szigetekre menekültek. Reggelre a szigeten egyetlen élő lény sem maradt.

Ez a lecke, minden ártalmatlansága mellett, nagyobb hatású volt bármilyen véres büntetésnél.

— Ezt nem felejtik el soha! — mondta TINDAL, a ki jól ismerte őket. — Azt fogják mondani, hogy az ég tüze csapott

le rájuk és hogy a fehér emberek beszélni tudnak a magasban lakó ördöggel: kikérik a tüzét!

Felajánlottam TINDAL-nak, hogy magammal viszem, de ő nem tudta ügyeit oly hirtelen legöngyöltíteni. Elhatározta, hogy, akár élete árán is, megvárja a legközelebbi hadihajó jöttét. Visszavitettem hát Faiszi-re és folytattam utamat.

Egyetlen kötet nem képes befogadni kalandos utazásom összes élményeit. Nem búcsúzom el olvasóimtól hosszú időre; ha érdeklél kísérték eddig, egy második kötetben talán tovább követhetnek, míg a „Tolna“ a Malediva-szigetek Minicoy sziklazátonyán szétzuzódik.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

MAGYARÁZÓ JEGYZETEK.

1. 1. oldal: *Sóner* (németül: Schoner, angolul: Schooner, franciául: goélette) két- vagy háromárbócos vitorlás hajó, az árbócok keresztrudak nélkül, vagy a legelül levő árbóc keresztrudas. A hajó tonnatartalma alatt, vagyis, hogy hány tonnás a hajó, a tengerész ürmértéket ért. Az angol „register ton“ egyenlő 100 angol köb-lábbal vagy 2·88 m³-el, a közönséges hajótonna egyenlő 42 köblábbal vagy 1·189 m³-el. Mind a két mérték használatban van, az előbbi nagy, az utóbbi kisebb járművekre. A „Tolna“ 70 tonnás ürtartalma „register ton“-nal 151·6 m³ lehetett.

2. 1. oldal. A tengerész mindig tengeri mértfölddel méri a távolságokat és az óránkénti sebességet. A tengeri mértföld (a meridián közepes ívpercének) ívpercének hossza, vagyis 1852 m.

3. 7. oldal: A *csomó* (knote, knot) a hajónak óránként megtett tenger mértföldjeivel egyezik. A hajó sebességét a loggal mérik, ez egy ujnyi vastag kötél végén levő háromszegletű deszka, mely a hajó mögött a vizen úszik. Ennek a kötélnek a hajón levő része 7·2 m. távolságban lévő csomókkal van ellátva, a hány csomó megy el a tova siető hajóról $\frac{1}{4}$ másodperc alatt, a mennyi idő alatt a homokóra tartalma leperreg, annyi tengeri mértföld gyorsasággal halad a hajó óránként. Ha 1 óra alatt 1 tengeri mértföld vagy 1852 m. volna a hajó sebessége, egy perc alatt 30·87 m.-t, egy másodpercben 0·514 m.-t, 14 mp. 7·2 m.-t haladna. Ujabban a patent-logot-mérőórákat használják.

4. 7. oldal: A *hajókompassz* üstalakú, rézből álló váz, melynek fenekén acéltűn könnyű korong lebeg. Ennek a korongnak a felső lapján van a szélrózsa fokok és vonalas beosztással alkalmazva. A korong alsó lapján több mágnesű van az éjszak-dél vonallal egyközösen megerősítve. Ezek a mágnesűk a korongot és ezen a szélrózsát mindig a földmágnesességhez képest a mágnességi N-S irányban tartják; a korong mozdulatlan rézházának fehérre festett belső falán, elől a hajótengelyben fekete vertikális vonal jelzi a kormány-irányt. A hajó a szélrózsának abban az irányában halad, milyen jele látszik a fekete vonal alatt. A kompassz CARDAN módszer szerint, vagyis úgy van beillesztve házába, hogy a hajó bármilyen erős ingása közben is vízszintes helyzetben maradjon. A szélrózsa jegyei a legelterjedtebb angol tengerészeti jelzés szerint: N (észak), NNE (éjszak-éjszak-kelet), NE (éjszak-kelet), ENE (kelet-éjszak-kelet), E (kelet), ESE (kelet-dél-kelet), SE (dél-kelet), SSE (dél-dél-kelet), S (dél), SSW (dél-dél-nyugat), WS (dél-nyugat), WSW (nyugat-dél-nyugat), W (nyugat), NW (éjszak-nyugat), NNW (éjszak-éjszak-nyugat), N (éjszak). Mindegyik kör-

negyed tehát nyolc részre, „vonalra“ (Strich, point) van beosztva; mind-egyik nyolcadrész, vagyis kompaszvonalköz még további négy részre; negyedre van osztva. Egy-egy vonalköz 11:2°-nyi egynegyed vonalköz 2:8°-nyi ívterjedelmű.

5. 7. oldal: *Chronométer*, pontosan járó hajóóra, mely a csillagászati naptár (Ephemeridák, Nautisches Jahrbuch, Nautical Almanach) csillagdá-ának ideje szerint jár.

6. 7. oldal: *Pont* (point) a hajó helyzetére vonatkozik, valamely adott időben. A tengeri térképek peremén szélesség- és hosszúságban az ivpercek pontokkal vannak jelölve.

7. 9. oldal: *Azimuth*, az éjszak-dél vonal déli pontjától kelet és nyugat felé a horizonton mért irányszög, mely a horizont feletti ívmagassággal a Nap vagy valamely csillag helyzetét az égen adott időben meghatározza.

8. 17. oldal: *U. S. S.* A tengerészetben, különösen az angolban, az államok, hajótársulatok, hajók, tisztségek címeit monogramokkal jelzik. A fenti három betű: United-States-ship-et jelent. H. A. H. M. S. = His Austro Hungarian Majestiy's Ship = Ő osztrák-magyar fölségének hajója.

9. 28. oldal: A Hawai-i társadalmi szokások itt közölt leírásából kitűnik, hogy ezek, valamint a polinéziai társadalmi- és étrendi szokások a japániakéval sok közös vonással bírnak. Különösen a nők nagy szabadsága feltűnő a nők ázsiai elzárt és a férfiaktól szigorúan elkülönített helyzetével szemben.

10. 32. oldal: „*Sailing Directory*“, („*Segelhandbuch*“). Az angol és a német tengerészeti hatóságok ilyen címmel az Óceánokról és sűrűbben járt tengerészekről kalauzkönyveket adnak ki. E könyvekben mindaz bennfoglaltatik, a mit a tengerésznek azokról a tengerekről, melyeket jár, és azokról a partokról, melyeken kikötni akar, tudnia kell, hogy hajóját szerencsével vezethesse.

11. 43. oldal: *Kanak*-nak nevezik a Hawai-szigetbelieket, ez az elnevezés azonban átment a többi csendes-óceáni szigetlakókra, sőt a pápuákra is. A Hawai-iak nyelvén a „*Kanak*“ szó embert jelent.

12. 43. oldal: *Bürokkó* vagy purakka a francia szöveg szerint a kenyérfa (*Artocarpus*) sült gyümölcse. A fordításnak e helyen így kellene szólnia: Csirkét, főtt kókuszdiót, bürokkót, vagyis a kenyérfa gyümölcsét, melynek íze a mi burgonyáénkhöz hasonló, tálaltak föl.

13. 44. oldal: *Lepra* vagy bélpoklosság a tengerek mellékén mindenütt előforduló, de különösen Elő- és Hátsó-Indiában és a Csendes-Óceán szigetein nagyon gyakori kórság. Nedves vidékeket látogat meg. Lázzal, zédüléssel, emésztési zavarokkal, csuklófájdalommal kezdődik, majd az arcon, az orrcimpán, ajkakon csomók és kinövések támadnak, később ezektől a kezek és lábak is eltorzulnak, majd pedig izületekként leválnak. De nek az ősrégi betegségnak sem igazi okát nem ismerik még, sem gyógyítani nem tudják.

14. 47. oldal: *Turzás*-nak nevezi a balatonmelléki magyarság a tó vízszélén emelkedő homokgátakat, melyek a Veszprém- és Somogy vár.

megyei oldalon egyenes vonalúvá teszik a partot. E gátakat a széltől hajtott hullám halmozza fel; magát a parti hullámzajlást is turzásnak nevezi a nép. A turzás tehát a „Brandung“ és a „Surf“ fogalmát, és a „Nehrung“. „Standwall“, „Lido“ és „Peressyp“ fogalmát is fedi nyelvünkben. Bízvást lehet ezt a nevet a víz alatti vagy a dagály idején vízzelborított partmelléki zátonyokra is alkalmazni, melyek ott keletkeznek, a hol a hullámok a parton átbuknak. Tehát a „Barre“ és „bar“ kifejezéseket is fedi a turzás.

15. 61. oldal: *Buaro*-fa, valószínűleg a Szamoa szigetbeli *puaua* (pua puafua) fával azonos. Ez egy *Gardenia*, illetőleg *Gepina*-féle fa, mely KRÄMER AUGUSTIN (Die Samoa-Inseln) szerint szép virágokat hordó, Polinéziában kedvelt, díszfa. A *buaro* név a fának valamely részére, hasznos anyagára: festő-kérgére vagy gyümölcsére vonatkozik.

16. 78. oldal: BOUGAINVILLE LOUIS ANTOINE DE, francia tengerész. tiszt 1766—1769 között utazott a polinéziai szigetek között. Tahiti-szigetet a Szamoa-csoportot és az Uj-Hebridákat érintette.

17. 103. oldal: *Ralie-paper*, az olyan helyeken kedvelt lovas-sport, a hol futó vad, róka, szarvas, nincs. Valamelyik lovas papiros szeleteket elszórva, jó előre vágat és eltéveszteni igyekszik a papiros nyomokkal jóval később utána vágató üldözőit.

18. 109. oldal: *Kava*, a *Piper methysticum* gyökeréből és szálaiból készített kábító — nem szeszes — ital, mely a polinéziai szigetek lakói között széltében használatos.

19. 127. oldal: *Atoll*, alacsony, gyűrűs, korall-sziget, melynek szél-árnyéki oldalán egy vagy több nyílás vezet a gyűrű közepén levő lagunába. A Csendes- és az Indiai-Óceán tropikus övezetében sok ilyen sziget van.

20. 156. oldal: *Kopra*, a kókuszdió szárított fehér bele, mely ehető, azonfelül olajat, zsirt, szappant is gyártanak belőle.

21. 179. oldal: *Tabu*. A polineziai szigeteken nagyon elterjedt, de a Hátsó-Indiában lakó törzsek között is található szokás, valamely tárgyra, helyre kimondani, hogy tabu. A természetes népek szentélye, mely tilalom alatt áll mindenki előtt. A ki a tabu-tárgyat érinti, tabu-helyre lép, vagy szentségtörést követ el, vagy még inkább annak a démon hatalmába kerül, melynek védelme alatt áll az illető hely vagy tárgy. A tabu vagy tapui megjelölésére fonott jelvényeket, vadállatok koponyáit, halformában fonott kókuszlevelet használnak. Hasonló tilalmasokat láttam a Felső-Birma és Khina határán lakó kacsinoknál is több ilyen tilalmasnak véletlen megsértése már-már az egész Széchenyi-expedíció legyilkoltatását okozta.

22. 189. oldal: *Taro és Kumara*. A Csendes-Óceán tropikus szigetein termő legközségesebb tápláló növények. A taro (*Colocasia*) számos válfajával az Araceák családjából való növény, melynek gumós gyökere és levele sütvé és főzve nagyon élvezhető és tápláló eledel. Együttal nálunk is termő kerti disznónövény. Nagylevelű kontyvirágféle, gyümölcse kicsiny, éretlen tökhöz hasonlít és gyökereinél kevésbé becses tápszer. A *kumara* (*Ipomea chysorliza*) a batatához tartozó úgynevezett édes bur-

gonya. Polinéziában, Délkínában és Délkelet-Ázsiában nagyon elterjedt tápláló növény. New-Seelandban ősidők óta termelik. Délamerikában a batatafélék hazájában is a kvecsua indiánok „kumará“-nak nevezik a batatát.

23. 198. oldal: LA PEROUSE, francia tengerész és felfedező volt, ki 1785—87-ben Dél-Amerikát körülhajózva Ázsia északkeleti partjait kutatta és térképezte. Ő fedezte fel a Jezó- és Szahhalin-sziget közötti csatornát, mely maig nevét viseli. LA PEROUSE 1787-ben Ausztrália keleti partjait vizsgálta és jelen volt Sydney megalapításánál. 1788-ban az ausztrál-ázsiai vizekre indult és ott nyoma veszett. Csak 1827—28-ban derült ki, hogy hajója a Santa-Cruz csoport Vanikoro szigeténél zátonyra futott és elpusztult.

24. 198. oldal: *Betel-bagózás*. Ázsia déli és délkeleti részeiben és az ausztrál-ázsiai szigeteken elterjedt szokás; férfiak és nők egyaránt úzik. Az *Areca catechu* pálma zöld diója szolgáltatja a betel fő anyagát; e dió darabkáit a betelbors (*Piper betle*) leveleibe göngyölik, kevés mézpor, vagy oltatlan mész, gyömbér, néha dohánnyal együtt és az így támadt mogyorónagyságu gagymaszt legtöbbször a zápfogak, a malájok a metszőfogak közé illesztve élvezik. A betel-bagózás veresre, sőt feketére festi a nyálát, az ínyt és a fogakat; kellemetlen illatot terjeszt és a fogakat ingókká teszi. Élvezetét egészséges és élénkítő hatásával lehet igazolni.

25. 205. oldal: *Elefantiázis*. A Csendes-Óceán szigetein és a kelet-ázsiai partokon honos betegség, mely a bőrnek módfeletti megvastagodásában és óriási kinövéseiben nyilvánul.

26. 227. oldal: *Kutter* (Cutter, Cotre, Trabaccolo) egy árbócos kisebb hajó, a partok közelében való hajózásra.

27. 225. oldal: A *Mangrove*-erdők szélétől védett, tropikus síksági tengerpartokon terülnek el. Talajuk az árapály lerakta iszap. Mintegy 50 faj fa és cserje alkotja a Rhizophoreák családját, melybe az árapály; talaj azon növényei tartoznak, a melyek a talajból az árapály legnagyobb magasságáig sűrűn álló légyökereket hajtanak. E gyökerek lekötik az iszapot és így gyarapítják a szárazföldet. A *Mangle*, *Bruguiera*, *Avicennia* fajok 5—15 m. magasra nőnek. A *Mangle* kérge cserző- és festőanyag, gyümölcse ehető, a fáját „mangrove“ névvel nevezik (l. EMERY: A növények élete és FEKETE, MÁGÓCSI-DIETZ G.: Erdészeti növénytanát).

28. 239. oldal: CHOISEUL-sziget a Salamon-csoportban. Már a spanyolok fölfedezték e szigeteket a fölfedezések nagy korszakában, azonban csak BOUGAINVILLE hozott felőlük biztos adatokat 1768-ban; valósággal ő újra felfedezte őket és a legnagyobbat CHOISEUL AMBOISE (1719—1785) XV. Lajos korabeli hírneves francia államférfiúról nevezte el, a ki a francia haditengerészet erejének nagy előmozdítója volt és a franciák hatalmát Nyugat-Indiában és az Antillákon megerősítette.

E magyarázatok szerkesztésénél nagy hasznát vettem REMÉNYI ANTAL jegyzeteinek, melyekkel ő SOUTHEY RÓBERT: Nelson életrajza, című munkájának fordítását ellátta (M. Tud. Akadémia Könyvkiadó Vállalata, Uj évfolyam I. kötet). Szerkesztő.

KÉPEK JEGYZÉKE.

	Lapszám
<i>Gróf Festetics Rudolf arcképe</i>	34
Bennszülöttek faluja Fanning-szigeten.....	36
Emberevők boszorkányai szellemeket idéznek	39
Gyöngykagylók.....	41
Bennszülöttek csoportja. Jobbra az a fiatal leány, a kit nekem eladni akartak. Én balra ülök	42
Protestáns templom Rakahangán	49
Falu utcája Manihiki-szigeten	71
Egy moreai ebéd vendégei. Manihiki és a feleségem egymás kezét fogják	81
A „Tolna“ Raratonga kikötőjében.....	86
A gyöngyház elkészítése a Penhryn-i lelkész háza előtt	89
Fiatal leányok Penhryn-szigeten	97
Manua bennszülöttei	98
Manua királynője abban az öltözékben, melyet a lefényképezés kedvéért öltött magára	99
Manua királynőjének udvarhölgyei	100
Manua királynőjének komornái	102
Egy szamoai főnök a méltóságát jelző fejdíszszel	107
Fürdés a Vailima folyóban	113
Szapo Szvenga szamoai főnöknő	115
Kártyázó szamoai leányok	121
Bennszülöttek csónakja a Viszari folyón.....	122
Dárdával halászó Fidsi-i halász	123
Visszatérés a csatából	125
Fidsi-i szigeti halászbárkák	126
Fidsi-i család Szuván	127
Fiatal Fidsi-i leány	128
Fidsi-i hercegnő	130
Funafuti főnöke	131
Fiatal asszony Funafutin	132
Vasárnapi öltözék Funafutin	

	Lapszám
Levuka tájképe	139
Fiatal leány Levukán	141
Kókuszdíó-szedés	143
Tanna-szigeti fiatal férfi hajviselete	157
A Tartary-öböl királya	165
Harci-dob Ambrym szigeten	169
Fegyveres bennszülött a Leprások szigetén	177
Bennszülöttek a Leprások szigetén	178
A dinnyefa, Carica papia, gyümölcseivel	185
Szentlélek szigete, Szent-Fülöp-öböl. — Bennszülött asszonyok	194
Bakszi, Vanikoro főnöke, a ki harcosaival egy falu 300 lakóját megölte	201
Ház Vanikoron, melynek fedelén füst száll kifelé, hogy megvédje lakóit a mérges legyektől	204
Cserevásárra induló bennszülöttek csónakja	207
Carlisle—Bay-beli bennszülöttek	210
Fiatal asszony Santa-Anna szigetén	213
Fiatal főnök Santa-Anna szigetén	214
Fejvadászok csónakjai Santa-Anna szigetén	215
Tabu-ház Ugi szigeten	217
Fiatal főnök Malajta szigeten	220
Rubiana-laguna melléki főnök. Fakarikával tágitott fülkagylója ott igen nagy ékesség	229
Ház, melyben Ingova király csata-csónakjait tartja	231
Tomahaukokkal és szalmafonású pajzsokkal fölfegyverkezett har- cosok Rubiánán	233
Ingava király fejvadászatainak dicsőítésére emelt emlék	235
Szimbó. A koponyák megőrzésére épült erdei kunyhó	237
Fejvadászatra induló csata-csónak	245
Özvegyasszony Mono-szigeten	259
Fergusson, Shortland- és Bougainvill-sziget királya. Gorai főnök fia A polinéziai szigetek térképe (melléklet).	265

TARTALOMJEGYZÉK.

	Lapszám
I. Fejezet. Tengerre indulás	1
II. Fejezet. Honolulu	16
III. Fejezet. Társadalmi élet a Hawai szigetcsoporton	22
IV. Fejezet. A Sporádokon. Fanning- és Rakahanga-sziget	31
V. Fejezet. Humrphy- vagy Manihiki-sziget	47
VI. Fejezet. Tahiti	60
VII. Fejezet. Rahotonga és Penhryn	74
VIII. Fejezet. Szamoa	96
IX. Fejezet. Szuva-sziget a Fidsi-csoportban	118
X. Fejezet. Sydney felé	135
XI. Fejezet. Sydneyből a vademberek szigeteire	148
XII. Fejezet. Tanna, az emberevők szigete	154
XIII. Fejezet. Épi-sziget	164
XIV. Fejezet. Husvét-sziget	171
XV. Fejezet. Espiritu-Santo-sziget	180
XVI. Fejezet. La-Perouse- és Santa-Cruz-szigetek	198
XVII. Fejezet. Santa-Anna a Salamon-szigetcsoportban	212
XVIII. Fejezet. Choiseul sziget körül	240
XIX. Fejezet. Choiseul-öböl. Mono- és Shortland-szigetek	254
Magyarázó jegyzetek	273
Képek jegyzéke	277
Tartalomjegyzék	279

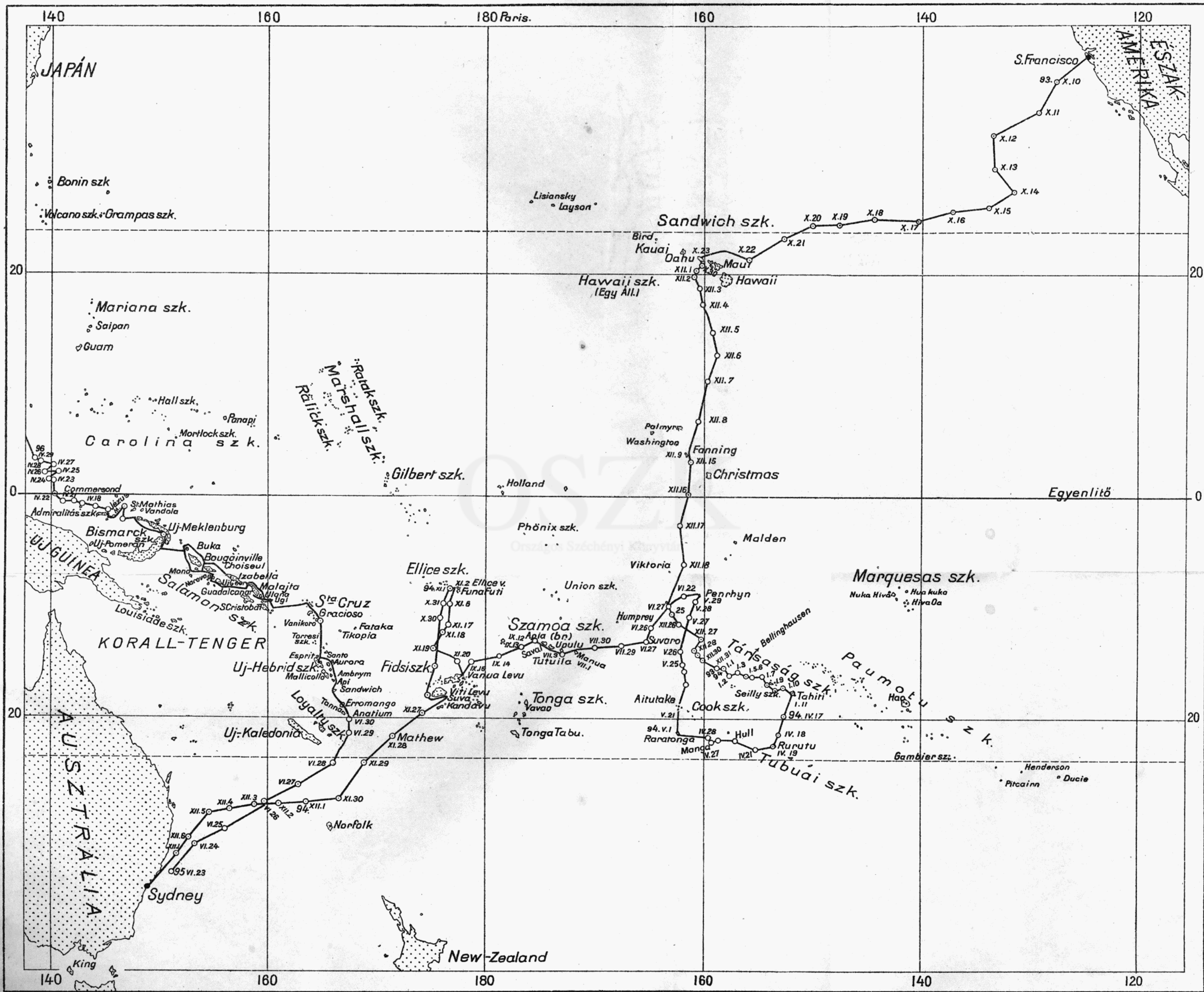
OSZK

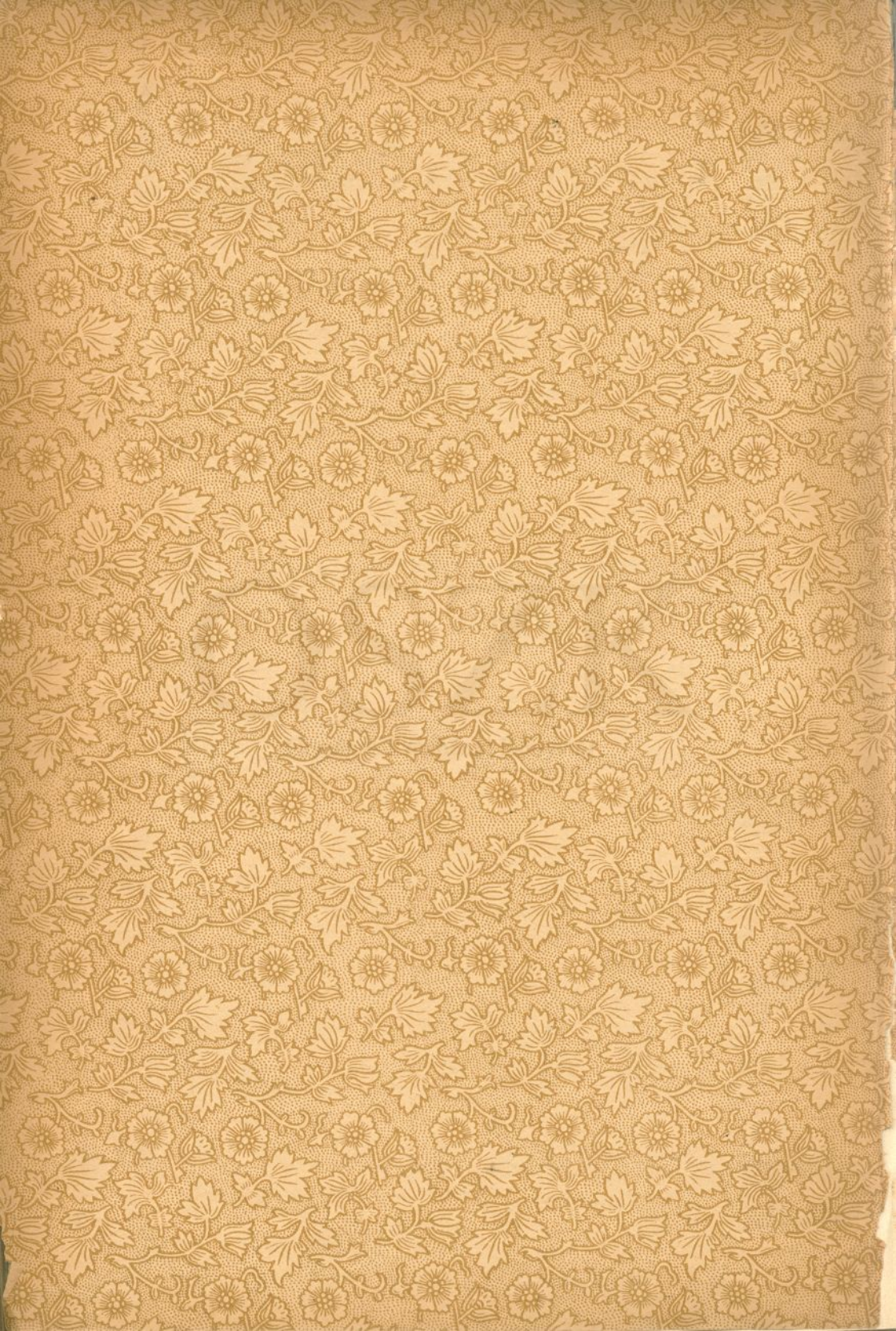

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

[Polinéziai szigetek térképe.]

OSZK

OSZK